บทที่ 5

เรื่องเล่าของแม่ชี

การสร้างอัตลักษณ์จากความหมายและคุณค่าของงานในหน้าที่และชีวิตประจำวันของแม่ชี นอกจากจะได้ทราบความสัมพันธ์ในองค์กร ระหว่างแม่ชีด้วยกัน และระหว่างแม่ชีกับสงฆ์แล้ว ก็ยังเห็นความสัมพันธ์ระหว่างแม่ชีกับฆราวาสซึ่งเป็นโลกภายนอกในทัศนะของแม่ชีแต่ละรูปจากการเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของแม่ชีธรรมกาย ผู้บริหาร เล่าเรียน โรงครัวและศาลา เรื่องเล่าของแม่ชีเปิดพื้นที่ให้เห็นการพัฒนาตัวตน ซึ่งโดยรวมมีสถานภาพเป็นเพียงคนชายขอบในสังคมว่ากำลังต่อรองกับอำนาจประวัติศาสตร์กระแสหลัก (History) อย่างไรบ้าง และ เรื่อง (stories) ที่แตกต่างจากประวัติศาสตร์อันส่งผลให้คนในสังคมมองแม่ชีในภาพรวมซึ่งเล่าโดยแม่ชีปัจเจกซึ่งเป็นคนเล็กคนน้อย โดยใช้ประสบการณ์เป็นวัตถุดิบในการเล่า มิใช่หลักฐานอย่างนักประวัติศาสตร์ เพราะเป็นประสบการณ์ตรงของคนชายขอบ ทำให้เห็นสถานภาพและความสำคัญของแม่ชีแต่ละแบบ เรื่องเล่าของแม่ชีจึงเป็นการรวบรวมจิตสำนึกและการสร้างตัวตนแต่ละกลุ่มที่แตกต่างไปจากนักวิชาการหรือนักประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นผู้นำประสบการณ์และหลักฐานจากคนอื่นมาเล่าเรื่อง (ฐิตินบ โกมลนิมิ, 2549)

เท่าที่ผ่านมาประวัติศาสตร์ (History) ถูกยกให้เป็นศาสตร์ (scientific discourse) ที่เป็นความจริงเพราะมีระบบระเบียบการเล่าเรื่องอย่างมีเหตุผล มีหลักฐานอ้างอิง และความเป็นศาสตร์นี้ได้สร้างอำนาจให้แก่นักประวัติศาสตร์ในการผูกขาดพูดถึงอดีต รวมทั้งกุมอำนาจวาทกรรมในอดีตเพียงผู้เดียว โดยผู้เขียนประวัติศาสตร์มักผลิตเรื่องเล่าของคนในอำนาจศูนย์กลาง เช่นเรื่องการต่อสู้ของผู้นำ หรือผู้ปกครองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบจิตสำนึกของชุมชนนั้นไว้ที่ศูนย์กลาง และผูกขาดอำนาจดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน โดยละเลยประสบการณ์และเสียงของคนเล็กคนน้อยที่มีอยู่แต่ถูกทำให้ไม่เห็นกลายเป็นคนอื่น (the others) ทั้ง ๆ ที่คนเหล่านี้เล่าเรื่องของตนเองอยู่ตลอดเวลาแต่คนในสังคมกลับไม่ใส่ใจ จึงไม่ได้ยินเสียงของคนเหล่านี้ ในบทนี้ดิฉันขอเสนอเรื่องเล่าของแม่ชีแต่ละกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ คือ สาเหตุในการบวช หน้าที่ประจำ สถานภาพ บทบาท และผลงาน ตั้งแต่เริ่มบวชจนปัจจุบัน การฟังและอ่านเรื่องเล่าของแม่ชีที่โดยรวมมีสถานภาพเป็นเพียงคนชายขอบในสังคม จะทำให้เห็นตัวตนที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการรับรู้จากเรื่องเล่ากระแสหลัก รวมทั้งก่อให้เกิดความรู้ที่แตกต่างหลากหลายจากคนในอำนาจศูนย์กลางผลิตขึ้น

กลุ่มที่ 1 แม่ชีธรรมกาย

แม่ชีที่บวชในสมัยหลวงพ่อสด 2 รูป คือ แม่ชีรัมภา ปัจจุบัน อายุ 81 ปี และแม่ชีหวานใจ อายุ 74 ปี แม่ชีธรรมกายจะมีอายุค่อนข้างสูงและเป็นแม่ชีที่ได้รับการอบรมภาวนาวิชชาธรรมกายจากหลวงพ่อสดโดยตรง เน้นการบวชปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะบวชในระยะที่วัดปากน้ำยังไม่ได้สร้างโรงเรียนปริยัติธรรม มีความสามารถในวิชชาธรรมกายและได้พิสูจน์จนได้รับการยอมรับจากองค์กร มีบุคลิกภาพของผู้นำ มีวัตรปฏิบัติที่สงฆ์ยอมรับ เป็นอาจารย์สอนสมาธิให้แก่พระและฆราวาสทั้งในและนอกวัด สามารถบุกเบิกงาน สร้างความเชื่อถือ สร้างศรัทธาได้ ภูมิใจในความสำเร็จ สามารถระดมทุนสร้างองค์กรของตนเองอย่างแข็งแกร่ง นอกจากนั้นยังมีเครือข่ายนอกองค์กรอีกด้วย

1.1 แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย

เกิด พ.ศ. 2470 เป็นคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้อง 13 คน อยู่ที่ ต.คลองโยง อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม อาชีพเกษตรกรรม เดิมชื่อบุญธรรม เมื่ออายุ 1 ขวบ แม่ส่งไปอยู่กับยายและป้าที่ ต. บ้านระกาด อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ เนื่องจากสมัยนั้นมีสงคราม บ้านเมืองรบราฆ่าฟันกัน เด็กหญิงบุญธรรมจึงเข้าเรียนช้า เริ่มไปโรงเรียนเมื่ออายุ 10 ปี จบ ป.4 อายุ 14 ปี แม่ชีเล่าว่า “จบ ป.4 ก็สามารถเป็นครูสอนหนังสือได้ ศึกษาอำเภอขอให้เป็นครูที่โรงเรียน แต่ไม่ได้เป็นครู เนื่องจากอายุไม่ครบ 15 ปี อายุ15 ปี จึงบรรจุครู หลังออกจากโรงเรียนช่วยครอบครัวทำงาน”

1. **สาเหตุของการบวช**

ขณะนั้นเพิ่งจบประถมศึกษา 4 แต่เนื่องจากยังอายุไม่ถึง 15 ปี จึงบรรจุครูไม่ได้ ต่อมาได้พบแม่ชีธรรมกายสมัยหลวงพ่อสดซึ่งเป็นญาติ ชื่อแม่ชีชั้น จอมทอง บวชอยู่ที่วัดปากน้ำ จึงคิดจะบวชชี เกิดศรัทธาอยากบวชเนื่องจากแม่ชีชั้นได้แวะมาเยี่ยมบ้านปีละครั้ง โดยเดินทางด้วยเรือสำปั้นใหญ่ เพื่อขอข้าวเปลือกไปสีที่บ้านญาติใกล้กันในคลองระกาดจนเป็นข้าวสาร และอาหารแห้งอื่น ๆ แล้วบรรทุกไปถวายวัดปากน้ำ มักเล่าเรื่องหลวงพ่อวัดปากน้ำ รวมทั้งเรื่องบุญบาป นรก สวรรค์และการภาวนาวิชชาธรรมกายให้ฟัง ชักชวน ทำให้ศรัทธาอยากบวชอยู่กับแม่ชีธรรมกาย แต่ผู้ใหญ่ทัดทานว่า “ยังเด็ก ยังเล็กอยู่ อย่าเพิ่งบวชเลย รอให้โตอีกสักหน่อย” ระยะนั้นไม่สนใจจะเป็นครู คิดจะบวชมากกว่า ได้ไปทำบุญที่วัดระกาศซึ่งเป็นวัดประจำ ต.บางบ่อ รู้จักเจ้าอาวาสและทราบว่าท่านสนิทสนมกับหลวงพ่อวัดปากน้ำ อายุ 20 ปีได้กราบเรียนให้เจ้าอาวาสให้พามาขอพบหลวงพ่อสดเพื่อขอบวชชี เจ้าอาวาสวัดระกาศพามาฝากไว้ให้อยู่ที่วัดปากน้ำ เดือน

เมษายน พ.ศ. 2490 ได้พบหลวงพ่อสดครั้งแรก ท่านผิวขาว รูปร่างท้วม สง่า น่าเลื่อมใส ขณะนั้นหลวงพ่อสดดำรงตำแหน่งพระครูสมณธรรมสมาทาน ปกครองทั้งพระสงฆ์และแม่ชี รับบวชและปกครองแม่ชีโดยตรง แบ่งเขตการปกครองภายในเป็นเขตพระและเขตชี เขตพระอยู่ด้านหน้าวัด เขตชีมี 2 ฝั่ง อยู่แยกกันระหว่างคณะโรงครัวและคณะอนาลัย เป็นสถานที่หวงห้าม พระจะเดินผ่านไม่ได้ การแต่งตัวของแม่ชีวัดปากน้ำสมัยหลวงพ่อสดแตกต่างจากสมัยปัจจุบัน แม่ชีใส่สไบ ไม่ใส่เสื้อแขนกระบอกข้างใน อนุญาตให้แม่ชีแต่งตัวแบบนี้เฉพาะเขตชี ถ้าออกข้างนอกเขตต้องใส่เสื้อแขนกระบอกยาวเพื่อความเรียบร้อย หลังเลิกงานครัวและภาวนา แม่ชีเดินไปไม่เกินเขตชี เช่น ไปนั่งเล่นหน้าโบสถ์เวลาเย็น ๆ แต่จะไปเขตพระด้านนอกไม่ได้

หลวงพ่อมอบหมายให้คุณแม่ท้วมเป็นหัวหน้าโรงครัว คุณแม่ท้วมเป็นนางพยาบาลรุ่นเดียวกับสมเด็จพระราชชนนี มาอยู่ใหม่ ๆ พักที่โรงครัว ทำครัวตั้งแต่เดือนเมษายน ปฏิบัติสมาธิไปด้วย แม่ชีมาก ถึง 400 รูป และยังไม่ได้ปลงผม การได้พบหลวงพ่อทำให้เกิดความเลื่อมใสในองค์ท่านอย่างสูง ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ท่านวางไว้ คือ ทำครัวพร้อมกับนั่งสมาธิโดยหลวงพ่อสอนทุกวันที่เรือนไม้ ปฏิบัติธรรมรวมกับแม่ชีและลูกศิษย์ทั่วไป สนใจเรื่องการปฏิบัติธรรมะมาก เดือนพฤษภาคมตรงกับวันวิสาขบูชา วันเพ็ญกลางเดือน 6 หลวงพ่อสอนธรรมมะเสร็จแล้วก็นำเวียนเทียนและบอกว่า “เอ้า. . . คนที่มาเวียนเทียนน่ะ เวียนเทียนแล้วให้แหงนดูบนท้องฟ้านะ มองดูบนอากาศจะเห็นพระพุทธรูปสวย องค์ขาวใส” เมื่อท่านพูดจบก็มีคนเห็นองค์พระพุทธรูปใสสว่าง เห็นด้วยตามนุษย์และผู้เห็นส่วนมากจะเป็นคนที่ไม่ศรัทธาหลวงพ่อและวิชชาธรรมกายเท่าไรนัก

> พอคนเห็นพระพุทธเจ้าด้วยตาเนื้อที่มีกายใสเป็นแก้ว มีรัศมีสว่างเย็น ก็จะปลาบปลื้มปีติ ร้องไห้ น้ำตาไหล และก้มกราบกับพื้น ส่วนเราแทนที่จะเห็นบนฟ้ากลับเห็นองค์พระที่ศูนย์กลางกายในกายของตัวเอง ได้องค์พระ ได้ธรรมมะและได้วิชชาธรรมกายในวันวิสาขบูชา หลวงพ่ออนุญาตให้บวชเป็นแม่ชีในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันเข้าพรรษา ตรงกับวันที่ 1 สิงหาคม นุ่งขาว ห่มขาว ไปบวชกับหลวงพ่อ (แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2549)

หลังจากบวชเป็นแม่ชีแล้วก็ย้ายจากโรงครัวไปพักในโรงงานทำวิชชา ภาวนาจนสามารถนั่งสมาธิจนเข้าเวรกับแม่ชีธรรมกายได้ หลวงพ่อสดปกครองโดยใช้หลักเมตตา ความสัมพันธ์ระหว่างหลวงพ่อกับสงฆ์และแม่ชีจึงเหมือนความสัมพันธ์ฉันพ่อกับลูก ถ้าบวชพระหรือสามเณรหลวงพ่อจะเรียกว่า “ลูกชาย” หากบวชชีเรียกว่า “ลูกสาว” ผู้มาบวชในวัดปากน้ำหลวงพ่อให้ความหมายว่าเป็นญาติในทางธรรม ท่านจะเทศน์อบรมว่า “มาบวชที่วัดปากน้ำเท่ากับมาเป็นลูก

ของหลวงพ่อ” ดังนั้น สงฆ์และชีวัดปากน้ำจึงมีสถานภาพในองค์กรดังคนในครอบครัวเดียวกัน อบรมตามหลักธรรมว่าอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าอาวาส เป็นลูกพ่อเดียวกัน

2. หน้าที่

การได้พบหลวงพ่อและเห็นดวงธรรมในวันวิสาขบูชาตั้งแต่แรกเป็นเหตุการณ์สำคัญ เป็นจุดเปลี่ยนจากทำครัวมาเป็นการบวชชี ในสมัยนั้นหลังจากบวชแล้วแม่ชีนิยมให้หลวงพ่อตั้งชื่อใหม่ หลวงพ่อ ตั้งชื่อแม่ชีให้มีบทบาทตามหน้าที่ในองค์กร ไพเราะกว่าชื่อเดิม แม่ชีบุญธรรมกราบขอหลวงพ่อให้เปลี่ยนชื่อใหม่ ท่านตั้งว่า “รัมภา” แปลว่า ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นต้นไม้ตรัสรู้ธรรมคล้ายต้นกะลัมพะ ชื่อใหม่เป็นชื่อที่เหมาะสมสถานภาพของตนเอง จากแม่ชีโรงครัวเป็นแม่ชีธรรมกาย ใกล้ชิดกับหลวงพ่อมากเพราะได้รับการอบรมธรรมจากหลวงพ่อโดยตรงซึ่งท่านถ่ายทอดในโรงงานทำวิชชาเท่านั้น

โรงงานทำวิชชาเป็นเรือนโบราณ ปั้นหยา 2 หลังขนาบข้างด้วยวิหาร ในขณะนั้นแม่ชีธรรมกายมากทั้งที่เป็นสาวรุ่น ๆ 30-40 รูป หลวงพ่อจัดเวรภาวนาของแม่ชีธรรมกายเป็น 2 เวร ๆ ละ 6 ช ม เวร 1 5 โมงเย็น– 2 ยาม เวร 2 เริ่ม 2 ยาม-2 โมงเช้า ต่อมาเปลี่ยนเป็น 3 เวร ๆ ละ 4 ชั่วโมง เวร 1 เริ่ม 5 โมงเย็น - 2 ทุ่ม เวร 2 เริ่ม 2 ทุ่ม-2 ยาม เวร 3 จาก 2 ยาม-ตี 4 แล้วเวียนกลับมาเป็นเวร 1 จากตี 4-2 โมงเช้าอีก หลวงพ่อให้แม่ชีและพระธรรมกายนั่งสมาธิพร้อมกันคนละฝั่ง มีฝากั้นไม่ให้เห็นกัน ได้ยินแต่เสียงโต้ตอบกันเรื่องผลการปฏิบัติเท่านั้น สอบถามการทำสมาธิและบอกวิชชาธรรมกายชั้นสูงในโรงงานพร้อม ๆ กัน ท่านแต่งตั้งแม่ชี ญาณี ศิริโวหาร เดิมชื่อสงวน เปลี่ยนเป็น ญาณี (ผู้รู้) เรียกว่า ครูญาณี เป็นผู้ดูแลแม่ชีธรรมกายที่บวชไม่ถึง 5 พรรษา มักเรียกในวัดว่า “แม่ชีเด็ก ๆ” ยังต้องได้รับการอบรมการทำสมาธิและเรื่องอื่น ๆ อีกมาก

3. สถานภาพและบทบาท

สถานภาพของแม่ชีธรรมกายเทียบเท่าพระสงฆ์ ไม่ต้องทำครัวเหมือนกับแม่ชีกลุ่มอื่น แม่ชีรัมภาอธิบายว่าธรรมกายแบ่งเป็น 4 แบบ ซึ่งเปรียบเหมือนทหาร 4 เหล่าทัพ ทำหน้าที่และมีความสำคัญแตกต่างกัน คือ นักรบ เผยแพร่ธรรม บำรุง และกองเสบียง นักรบ หมายถึง ผู้ได้ธรรมกายในโรงงาน มีหน้าที่รบกับกิเลส ความชั่วร้ายต่าง ๆ ต้องเก็บ ทำลาย ต้องแผ่เมตตา ใครที่ล่วงเกินนักรบจะโดนปราบ เพราะนักรบมีอาวุธ ๆ ก็คือธรรมมะ พวกเผยแพร่ก็คือไปสอนให้คนรู้จักธรรมกายมาก ๆ ผู้บำรุงต้องร่ำรวย อาทิ คุณประยูร ดำเกิง จินดาหรา เป็นผู้สนับสนุนปัจจัย มีเงินมากก็มาทำบุญสนับสนุน บำรุงพระศาสนา คุณครูตรีธา เนียมขำ นายกสมาคมวัดปากน้ำฯ เป็นทั้งนักรบ ทั้งผู้เผยแพร่ ทั้งผู้บำรุง แม่ชีธัญญาณี หัวหน้าแม่ชีเป็นทหารกองเสบียง หน้าที่ของทหาร 4 เหล่าทัพต่างกัน บุญต่างกัน ทำประโยชน์เหมือนกันเพียงแต่คนละหน้าที่

วิชาธรรมกายเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของวัดปากน้ำ เพราะวัดปากน้ำสามารถพัฒนาจากวัดร้างเป็นวัดที่มีคนนิยม มีชื่อเสียงได้ด้วยความสำเร็จของวิชชาธรรมกายเท่านั้น พระและแม่ชีธรรมกายได้รับการสนับสนุนจากหลวงพ่อให้ทำวิชชาตลอดเวลาโดยแบ่งเวรทั้งสงฆ์ละแม่ชีธรรมกาย จัดให้มีที่อยู่เฉพาะภายในโรงงานทำวิชชา โดยไม่ปะปนกับแม่ชีกลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้มีสมาธิ หลวงพ่อไม่อนุญาตให้ทำครัวในโรงงานทำวิชชา สั่งห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาในโรงงานทำวิชา และปิดประตูใส่กุญแจโรงงานทำวิชชาด้วย หากผู้ที่มีธุระให้มาพบเป็นเวลาหน้าโรงงานทำวิชชาเท่านั้น อัตลักษณ์ของแม่ชีธรรมกายเด่นชัดในด้านการปฏิบัติธรรม มีหน้าที่ทำวิชชาและพระของขวัญซึ่งเป็นวัตถุมงคลที่หลวงพ่อสร้างขึ้นเป็นครั้งแรก ได้รับนิตยภัตรสูง และยังมีสำรับอาหารพิเศษที่ประณีตกว่าสำรับแม่ชีในโรงครัวอีกด้วย แต่ก็ยังมีผู้ล่วงเกินแม่ชีธรรมกาย เพราะไม่เชื่อถือแม่ชีว่าได้ธรรมมะ

จากประสบการณ์ของแม่ชีรัมภา ได้พบเห็นแม่ชีโรงครัวล่วงเกินว่ากล่าวเสียดสีแม่ชีธรรมกายจนได้รับผลร้ายมาแล้ว สมัยนั้นยังเป็นแม่ชีเด็ก ๆ กินเก่ง ข้าวไม่ค่อยกิน ๆ แต่กับแม่ชีแก่ในโรงครัวนั่งมองด้วยความหมั่นไส้แม่ชีธรรมกายเด็ก ๆ กินกับข้าวดี ๆ พอ “แม่ชีเด็ก ๆ” เดินผ่านก็ว่าเปรียบเปรย. . . พวกธรรมกาย ธรรมเกย ธรรมกิน ๆ แล้วนอนไม่ทำอะไร มานอน ว่าไป ๆ ทุกครั้งที่เห็นก็ทำตาประหลับประเหลือก พอเสียชีวิตแล้วไปสิงแม่ชีที่มาบวชใหม่ “ร้องว่า ช่วยด้วย ๆ หนอนตัวใหญ่มันกัดปาก อย่าได้ล่วงเกินธรรมกายอีกเป็นอันขาด” แม่ชีธัญญาณีเห็นแล้วกลัวไม่กล้าล่วงเกินธรรมกายบอกว่า. . . หลวงพ่อสดให้เห็นผลกรรมพวกแม่ชีโรงครัวที่ว่าแม่ชีธรรมกายตนเองจึงได้เป็นหัวหน้าแม่ชีและโรงครัว.. คุณแม่ท้วมและหัวหน้าโรงครัวปัจจุบันสั่งห้ามแม่ชีและฆราวาสที่มาทำบุญแสดงอาการดูถูกหรือล่วงเกินแม่ชีธรรมกาย

บทบาทหน้าที่ของแม่ชีธรรมกาย คือ ทำวิชชาธรรมกาย และยังมีส่วนสำคัญในการทำวัตถุมงคล เห็นได้จากการที่หลวงพ่อสดสั่งให้แม่ชีธรรมกายทำพระของขวัญเพื่อหาปัจจัยสร้างโรงเรียนปริยัติธรรม พระของขวัญจึงเป็นวัตถุมงคลสำคัญของวัดปากน้ำ แม่ชีรัมภามีส่วนในการทำพระของขวัญตามคำสั่งของหลวงพ่อสดตั้งแต่แรกเริ่ม รุ่นแรก มี 10 พิมพ์ ในสมัยหลวงพ่อยังไม่มีเครื่องปั๊ม แม่ชีธรรมกายช่วยพิมพ์พระของขวัญโดยใช้มือกด แม่ชีตรีธาเป็นผู้เลือกคัดและดูแลแผนกตาก หากพบว่าแม่ชีรูปไหนมีศีลไม่บริสุทธิ์ ก็ยุบเปลี่ยนให้ทำหน้าที่อื่น หลังจากนั้นหลวงพ่อสั่งให้แม่ชีธรรมกายทำวิชชาตลอด 3 เดือน และพระของขวัญจะทำในโรงงานทำวิชชาเท่านั้น แม่ชีรัมภาเล่าถึงประสบการณ์ทำพระของขวัญว่า

> พระธรรมกายรุ่น 1-2-3 หลวงพ่อใช้ให้แม่ชีธรรมกายทำ เพราะว่าแม่ชีธรรมกายศักดิ์สิทธิ์ ท่านต้องการให้วิชชาธรรมกายเป็นที่รู้จัก เฉพาะแม่ชีธรรมกายเท่านั้น คนแก่ตำ ได้ก้อนเท่าลูกมะพร้าวอ่อนข้างใน มันเหนียว แล้วก็ตัดด้วยกรรไกรเล็ก ๆ

> แม่ชีสาว ๆ กดพิมพ์ ฉันก็กด คนสาวกด เหนื่อย พิมพ์ด้วยมือ ทำกันในโรงงาน ขี้ฝุ่นมาก ต้องปิดประตูหน้าต่าง หนวกหู พอ 4-5 ทุ่มก็เลิก ทำก่อนเข้าพรรษา 84,000 องค์ พอเข้าพรรษาก็เข้าทำพิธี 3 เดือน ออกพรรษาก็แจก (แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2549)

หลังจากหลวงพ่อมรณภาพแล้ว เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันเริ่มใช้เครื่องในการทำพระของขวัญรุ่น 4 โดยสั่งทำบล็อกพิมพ์ทั้งหมด แม่ชีธรรมกายเป็นแม่ชีที่มีความสำคัญมากที่สุดซึ่งแตกต่างจากแม่ชีอื่น ๆ เพราะไม่มีสิทธิ์สร้างพระหรือวัตถุมงคล ปัจจุบันนี้พระของขวัญทั้งพระผงและเหรียญมีถึงรุ่น 8 ทำครั้งละจำนวนหลายล้านองค์ และสั่งทำวัตถุบูชาจากข้างนอกวัด แต่ต้องนำเข้ามาให้แม่ชีธรรมกายทำวิชชาธรรมกายที่โรงงานทำวิชชา นอกจากทำพระของขวัญแล้วแม่ชีรัมภายังเรียนรู้วิชชาแก้โรคจากแม่ชีชั้น จอมทอง เนื่องจากระยะนั้นคนที่เจ็บไข้ไม่สบายมักมาขอให้หลวงพ่อสดช่วย หลวงพ่อได้ส่งแม่ชีชั้น แม่ชีธรรมกายไปรักษาโรค ในฐานะที่เป็นแม่ชีผู้น้อยได้ติดตามแม่ชีชั้น ซึ่งเป็นแม่ชีผู้ใหญ่ เดินทางไปแก้โรคนอกวัดเสมอ ๆ ไปค้างคืนบ้าง ไม่ค้างบ้าง ไปเช้า-กลางวัน กลับตอนเย็นบ้าง บทบาทในการรักษาโรคทำให้แม่ชีธรรมกายมีสถานภาพสูง เป็นที่เคารพของประชาชน ดังที่บุตรสาวของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) กล่าวว่า

> พ.ศ. 2497 หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) บิดาได้ป่วยเป็นโรคบิดและลำไส้พิการ ซ้ำยังมีโรคอื่นผสมเข้าอีก อาการคงทรงกับทรุดอยู่เช่นเดิม ข้าพเจ้ากับพี่สาวคนโต (ชิ้น ศิลปบรรเลง) ไปกราบเรียนหลวงพ่อสด ขอบารมีให้ท่านช่วยถอนอาการโรค และขอแม่ชีธรรมกายมาช่วยถอนอาการที่บ้านด้วย เพราะอาการหนักมาก ท่านก็กรุณาให้แม่ชีธรรมกายไปช่วยถอนอาการป่วยให้ที่บ้านผลัดละ 2 รูป คือ คุณรัมภา โพธิ์คำฉาย กับ คุณชั้น จอมทอง พร้อมกับให้สติแก่พี่สาวของข้าพเจ้าว่า ไปบอกคุณหลวงให้หมั่นภาวนาไว้ เมื่อไม่หายก็จะได้ไปที่ดี (ภัลลิกา ศิลปบรรเลง, 2550)

นอกจากจะแก้โรคแล้วแม่ชีรัมภายังสอนภาวนาวิชชาธรรมกายแก่ญาติของคนป่วย หลวงพ่อสนับสนุนทั้งปริยัติและปฏิบัติ แม่ชีทุกรูปต้องศึกษาธรรมด้วย แม่ชีธรรมกายเรียนธรรมศึกษาซึ่งเปิดสอนในช่วงเข้าพรรษา แม่ชีรัมภาเรียนธรรมศึกษาตรี โท เอก หลังจากจบธรรมศึกษาเอกได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์สอนธรรมศึกษาตรีแก่แม่ชีสอนในระหว่างพรรษาด้วยสอนปีแรก นักเรียนแม่ชี 25 รูป สอบได้ 23 รูปตก 2 รูป พระสอนธรรมศึกษาชั้นโท เอก สอนและนั่งสมาธิไปด้วยหลายปี จากนั้นจึงหยุดพักการสอนนั่งสมาธิในโรงงานอยู่เวรทำวิชชา

4. ผลงาน

4.1 ก่อตั้งสถาบันแม่ชีไทย

ใน พ.ศ. 2512 แม่ชีรัมภาได้ติดตามแม่ชี ญาณี ศิริโวหาร ซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้เริ่มก่อตั้งสถาบันแม่ชีไทยตั้งแต่แรกเริ่ม เนื่องจากในระยะนั้นแม่ชียังไม่มีการรวมตัวกัน สถานภาพของแม่ชีทั่วไปเพียงอาศัยวัดและพักอยู่ร่วมกับพระภิกษุสามเณรเท่านั้น ความเป็นอยู่ของแม่ชีด้อยกว่าพระสงฆ์มาก มีแม่ชีจำนวนมากออกขอทานตามงานวัด ตามบ้านเรือน สะพานลอย ถนนต่าง ๆ อาศัยอยู่ตามบ้านเรือน หรือในเรือ ภาพของแม่ชีในสายตาสังคมเสื่อมเสียมาก เป็นผลเสียต่อแม่ชีทั่วประเทศ คนในสังคมดูถูกว่าแม่ชีเป็นขอทาน ไร้ที่พึ่ง อาศัยวัด อาศัยเรือ ไม่ใช่นักบวช

สมเด็จพระสังฆราช วัดมกุฏกษัตริยารามฯ และพระผู้ใหญ่ที่วัดบวรนิเวศน์วิหาร ปรึกษาแม่ชีระดับผู้ใหญ่ที่มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดว่ามีแม่ชีขอทานมากมาย จะว่ากล่าวก็ไม่ได้ กฎระเบียบก็ไม่มี ไปหาใครที่มีอำนาจจับแม่ชีไปก็เท่านั้น ทำอย่างไรจึงจะช่วยเหลือแม่ชีได้ ในวันที่ 28-30 ส.ค. จัดประชุมที่ห้องประชุมสภาการศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 400 คน (เอกสารรายงานการประชุมสถาบันแม่ชีไทย) พระเถระผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกายมีนโยบายให้แม่ชีรวมกันเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมือนกับพระภิกษุ ได้นำเอากฎระเบียบของแม่ชีของแต่ละวัดมาเปรียบเทียบกัน แล้วให้เชิญแม่ชีที่มีความรู้ ฐานะดี มีผู้นับถือมาก คัดเลือกตัวแทนแม่ชีวัดใหญ่ ๆ ทั่วประเทศ วัดละ 2 รูป รวม 25 รูป เลือกเป็นผู้บริหาร 5 รูป คือ ประธานสถาบันแม่ชีไทย 1 รูป รองประธาน 2 รูป เลขา และ รองเลขาตำแหน่งละ 1 รูป ที่เหลือเป็นกรรมการ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาวาระบริหารงาน 4 ปี แม่ชีที่มีความรู้ดีและฐานะดีก็ให้เป็นกรรมการอุปถัมภ์

วัดปากน้ำได้ส่งแม่ชีญาณี ศิริโวหาร และแม่ชีรัมภาเข้าประชุม ผลการประชุมแม่ชีญาณีได้รับเลือกให้เป็นประธานสถาบันแม่ชีไทยรูปแรก รองประธานคนที่ 1 คือ แม่ชีถมยา ธีระพันธ์ รองประธานคนที่ 2 คือแม่ชีมาลัย ทรัพย์ประเสริฐ วัดอโศการาม จ.สมุทรปราการ แม่ชีสุมน อยู่ยอด สำนักแม่ชีสนามพราหมณ์ อ.สนามชี จ.เพชรบุรีเป็นเลขา เลือกตั้งครั้งแรก เรียกว่าชุดเฉพาะกาล วาระการทำงาน 2 ปี หลังจากนั้นเลือกตั้งใหม่ แม่ชีญาณี ศิริโวหาร ก็ได้รับเลือกให้เป็นประธานสถาบันแม่ชีไทยอีกจนเสียชีวิต

แม่ชีรัมภาได้รับเลือกให้เป็นผู้ช่วยเลขานุการสถาบันแม่ชีไทย และกรรมการบริหาร มีหน้าที่เขียนประวัติสำนักต่าง ๆ คัดเลือกบทสวดมนต์ ร่างระเบียบปฏิบัติเพื่อให้แม่ชีมีรูปแบบเหมือนกัน เริ่มตั้งสถาบันแม่ชีไทยขึ้นเป็นครั้งแรกที่วัดบวรนิเวศน์วิหาร 28 สิงหาคม พ.ศ. 2512 มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ เพื่อส่งเสริมกิจการของแม่ชีไทย เพื่อสงเคราะห์แม่ชีไทยและผู้

ที่ควรสงเคราะห์ เพื่อส่งเสริมแม่ชีไทยได้รับการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้แม่ชีไทยตั้งโรงเรียน วิทยาลัยสอนแม่ชีที่มีอายุ 12 ปี ขึ้นไปให้ได้รับความรู้ทั้งสามัญศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา มานุษยวิทยาและศาสนา แม่ชีจะได้ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาทั้งในและต่างประเทศ

แม่ชีรัมภามีบทบาทสูงในการจัดตั้งสถาบันแม่ชีไทย นับตั้งแต่การออกแบบเครื่องแต่งกายของแม่ชี บทสวดมนตร์ และยังจัดทำหนังสือสุทธิบรรณให้แม่ชี พร้อมทั้งจดทะเบียนให้แม่ชีมีสถาบันดังสงฆ์ เพื่อสร้างมาตรฐานให้แม่ชีมีรูปแบบเดียวกัน หลังจากนั้นยังได้แต่งกลอนประจำสถาบัน เพื่อให้ประชาชนทราบว่าสถาบันแม่ชีไทยจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดระเบียบแม่ชีให้มีความเรียบร้อย สวยงาม อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหมือนกับคณะสงฆ์ แม่ชีรัมภาเล่าว่า

ตั้งสถาบันแม่ชีขึ้นมาแล้ว คนก็ไม่รู้ว่าตั้งทำไม เราก็เขียนกลอนชี้แจงว่า

สถาบันแม่ชีมีขึ้นแล้ว เพื่อแนะแนวแม่ชีมีหลักฐาน
เพื่อแม่ชีทุกสำนักรู้หลักการ เพื่อสมานสามัคคีแม่ชีไทย
เพื่ออบรมแม่ชีที่มีอยู่ เพื่อมวลหมู่ประชาพาเลื่อมใส
เหมือนดอกไม้ได้ร้อยเป็นมาลัย ใครมองไปสวยสุดสะดุดตา

สถาบันมีหน้าที่อย่างนี้ ๆ ในหลวงยังอ่านเลย สมเด็จพระญาณสังวรฯ ได้อ่านถวาย สรุปให้รู้ว่าสถาบันตั้งขึ้นมาทำไม เราบอกว่าตั้งขึ้นมาเพื่อความเรียบร้อยสวยงาม ตอนนี้ก็ยังใช้กันอยู่

การตั้งสถาบันแม่ชีไทยขึ้นเพื่อจุดประสงค์ให้แม่ชีมีการรวมตัวกันในการทำงาน สถาบันแม่ชีไทยได้ออกระเบียบปฏิบัติที่สำคัญ เช่น สุทธิบรรณให้แม่ชีใช้แทนบัตรประชาชนเหมือนกับใบสุทธิของพระภิกษุ ออกแบบเครื่องแต่งกายให้เป็นแบบเดียวกัน จัดทำหนังสือแม่ชีสารรวมทั้งทำหนังสือสวดมนต์แปล ให้แม่ชีทุกสำนักสวดมนต์เหมือน ๆ กัน รวบรวมทรัพย์สินของแม่ชีสำนักต่าง ๆ แล้วนำไปจดทะเบียนที่กรมที่ดินเป็นสาขาสถาบันแม่ชีไทย จัดการศึกษาเพื่อแม่ชีโดยกรมศาสนาได้ส่งแม่ชีไปเรียนต่อต่างประเทศ นอกจากนั้นยังได้ก่อตั้งมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยขึ้นด้วย

4.2 เป็นหัวหน้าสถาบันและหัวหน้ามูลนิธิแม่ชีไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์

หลังจากประธานสถาบันแม่ชีไทยรูปที่ 1 เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งในสมองวันที่ 6 ธ.ค. 2519 พระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์สวดพระอภิธรรมเป็นการส่วนพระองค์และพระราชทานเพลิงศพ ประธานฯ รูปที่ 2 มีวาระเพียงปีเดียวก็เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุรถยนต์ สมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานจัดงานศพ ประธานรูปที่ 3 ทำงานเพียง 2 ปี ก็ขอลาออกเนื่องจากประสบปัญหากับผู้ร่วมงาน รูปที่ 4 เป็นได้ 6 เดือนเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง แม่ชีรัมภาได้รับเลือกให้เป็นประธานรูปที่ 5 มีบทบาทเป็นผู้บริหารสถาบันแม่ชีไทย เป็นหัวหน้าสถาบันแม่ชีไทยรูปแรกที่อยู่ครบวาระ 4 ปีเต็ม ถึง 3 สมัยติดต่อกัน กิจกรรมของแม่ชีได้รับพระกรุณาธิคุณ

จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบให้สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเป็นองค์ศาสนูปถัมภก 1 เม ย. 2520 สมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงรับมูลนิธิแม่ชีไทยไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์

> เป็นประธานสถาบันแม่ชีไทยอีกติดต่อกันเป็น 3 สมัย หัวหน้าเรา (แม่ชีญาณี) อยู่วัดปากน้ำ เราก็ติดอันดับกับเขาด้วย ได้ช่วยเหลือแม่ชีมาตลอด ฟื้นฟูและออกไปเยี่ยมแม่ชีกับประธานสถาบันฯ ทุกจังหวัด อย่างเช่น เยี่ยมแม่ชีในภาคใต้ ไกลที่สุดจำได้ว่าไปถึงปีนัง ภูเก็ต กระบี่ ระนองเนี่ยไปมาหมด ที่พักของเราก็คือวัดปากน้ำสาขาหาดใหญ่ จ.สงขลา บางทีก็ไปทางหัวหิน ไปครั้งละหลายวัน (แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2549)

แม่ชีรัมภามีบทบาทในการริเริ่มปฏิรูปแม่ชีทั่วประเทศให้มีรูปแบบเดียวกัน เริ่มออกสุทธิบรรณและจดทะเบียนแม่ชีที่มีสุทธิบรรณให้สังกัดอยู่ในสถาบันแม่ชีไทย ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของแม่ชีสถาบันฯ เป็นครั้งแรก สุทธิบรรณมีผลบังคับใช้เหมือนกับใบสุทธิของสงฆ์ เพื่อให้สังคมยอมรับว่าแม่ชีก็มีสังกัดในสถาบันดังเช่นฝ่ายสงฆ์ ไม่ได้อยู่เอกเทศที่ไร้รูปแบบดังก่อน "เป็นประธานสถาบันแม่ชีไทย ทำสุทธิบรรณให้แม่ชีเยอะมาก บัตรเราออกทั่ว คนแก่คนเฒ่า เราก็รีบออกให้ สะดวกสบาย แล้วเราก็เป็นหัวหน้าแม่ชีประจำ จ.ธนบุรี อีก 1 ตำแหน่งด้วยนะ"

ขณะที่เป็นประธานสถาบันฯ แม่ชีรัมภาได้พบเห็นความหลากหลายของแม่ชี ผู้ที่มาบวชชีต้องมีปัจจัยจากครอบครัวเดิม หากไม่มีต้องบวชในวัดที่เจ้าอาวาสมีความเอื้อเฟื้อแม่ชี ๆ ส่วนมากไม่ได้รับการยกย่องจากสังคม มีผู้ออกไปขอทาน เรี่ยไร ตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้ภาพพจน์ของแม่ชีจึงเป็นไปในทางลบ แม่ชีทั่วไปมีสถานภาพต่ำมาก ต้องการแก้ไขภาพพจน์ของแม่ชีให้ดีขึ้น จึงขอความร่วมมือกับตำรวจให้ช่วยขจัดแม่ชีขอทาน

> เมื่อก่อนตำรวจจับแม่ชีขอทาน จับแล้วปรับแค่ 10 บาท ปล่อยไปก็กลับไปขอทานอีก แม่ชีอรุณ วัดใหญ่ฯ บอกว่าตำรวจจับแม่ชีไว้ เขาอยากเอามาฝึกให้ดี ไม่ทันไรตำรวจก็ปล่อยไปอีกแล้ว แถมบอกว่า. . . ยายชีนี่ยุ่ง คนอื่นเขาฆ่ากันตายยังไม่เดือดร้อนขนาดนี้ นี่แค่แม่ชีขอทาน เดือดร้อน แม่ชีอรุณเขาก็ว่าแม่ชีขอทานทำให้ศาสนาเสื่อมเสีย ไม่ยุ่งเหรอ ตำรวจที่หลักสอง อ.ภาษีเจริญ บอก แม่ชีคนนี้ยุ่ง แค่เขาไปขอ ไม่ได้ไปลักขโมยนะ เขาขอดี ๆ แม่ชีคนนี้ถูก แม่ชีสถาบันผิด แน่ะ รั้นเสียด้วยนะ. . . ตำรวจตอนนั้นมนต์ชัย พันธุ์คงชื่น เป็นอธิบดีกรมตำรวจ เราก็บอก เป็นงั้นไป ให้รู้ดีรู้ชั่วกันไปว่าใครเป็นใคร ตำรวจกระด้างนัก เราทำหนังสือร้องเรียนจนสารวัตรใหญ่หลักสองเด้งจากตำแหน่งเลย ไม่ช้าตำรวจมาเป็นแถวเลย. . . มาที่สถาบัน เราก็ถามว่ามาทำไมล่ะ เขาบอกแม่ชีมีอะไรให้ผมรับใช้บ้าง เราบอก. . . ช่วยดูแลไม่ให้แม่ชีออกไป

> ขอทานได้ไหม มันอับอายขายหน้าเขา ตำรวจบอก อื๋อ. . . แม่ชีเขาไม่ผิดนะ เขาถูกเขาขอด้วยความบริสุทธิ์ใจ เราก็ถามว่า บางทีขอไปร้องเพลงไปด้วย ยังงี้ถูกหรือ จับแล้วก็ปล่อย ๆ พอเจ้านายที่หลักสองเด้งไปแล้ว ตำรวจพระนคร ตำรวจพระราชวังก็มากันใหญ่ ฉันบอกว่าไม่ต้องการให้รับใช้อะไรทั้งสิ้น ต้องการอย่างเดียวอย่าให้มีแม่ชีขอทานทำได้ไหมล่ะ เขารับปากว่าได้ ๆ . . . ตั้งแต่นั้นมาแม่ชีรู้สึกว่าจะดีขึ้นเยอะ (แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2549)

ตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถาบันแม่ชีไทยได้สร้างเสริมสถานภาพของแม่ชีรัมภาให้เป็นที่ยกย่องนับถือมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่ตำรวจไม่กล้าขัดแย้ง และยังต้องทำตามนโยบาย “ขจัดแม่ชีขอทาน” ของหัวหน้าสถาบันแม่ชีไทย การขอความช่วยเหลือจากตำรวจช่วยปราบปรามและการออกสุทธิบรรณเพื่อให้แม่ชีสังกัดอยู่ในองค์กรเป็นผลดี ทำให้แม่ชีขอทานน้อยลง เนื่องจากตำรวจสามารถตรวจสอบได้จะสอบถามว่าเป็นแม่ชีสังกัดวัดใด ช่วยแก้ไขภาพพจน์แม่ชีโดยรวมให้ดีขึ้น ในขณะที่แม่ชีรัมภาเป็นประธานสถาบันแม่ชีไทย ได้รับคำแนะนำจากสมเด็จพระสังฆราชฯ ให้เป็นประธานมูลนิธิควบคู่กันเพื่อความสะดวกในการบริหารงานและการใช้ปัจจัย จึงเป็นประธานสถาบันแม่ชีไทยและประธานมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ 2 สมัย ระหว่าง พ.ศ. 2528-2536 และยังเป็นหัวหน้าแม่ชีประจำ จ.ธนบุรีด้วย ต่อมาได้กราบทูลสมเด็จฯ พระญาณสังวรฯ ขอเป็นเพียงประธานมูลนิธิแม่ชีไทยเท่านั้น เนื่องจากต้องการให้มีผู้บริหารอื่นผลัดเปลี่ยนกัน ปัจจุบันเป็นประธานมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยมีแม่ชีประทิน ขวัญอ่อนเป็นประธานสถาบันแม่ชีไทยเป็นรูปที่ 7

ประธานมูลนิธิมีหน้าที่หาเงินและบริหารสมบัติของแม่ชีทั้งหมด ปัจจุบันสาขาของสถาบันแม่ชีไทยที่จดทะเบียนรวม 26 สาขา สาขาจะทอดผ้าป่าหาเงินเองและฝากปัจจัยไว้ที่มูลนิธิแต่ดอกผลเป็นของสาขา มูลนิธิเป็นกองกลาง ประธานมูลนิธิมีหน้าที่บริหารสำนักแม่ชี ที่ดินและชื่อสำนักเป็นสมบัติของมูลนิธิ ๆ มีที่ดินมาก ประธานมูลนิธิจะต้องหาปัจจัยบริหารส่วนกลางไว้ การบริหารทรัพย์สมบัติมูลนิธิมีปัญหาบ้าง กรณีสาขาหนองบัวลำพูผู้ถวายที่ดินได้เอาที่ดินไปจำนองไว้แต่มาบวชเป็นแม่ชี มูลนิธิสืบทราบว่าที่จะหลุดจำนองจึงซื้อคืนมา แม่ชีรัมภาได้ขอให้คุณครูตรีธา เนียมขำ นายกสมาคมวัดปากน้ำฯ หาปัจจัยซื้อแล้วก็ถวายคืนมูลนิธิ ชื่อสำนักจึงตกเป็นสมบัติของมูลนิธิโดยแม่ชีรัมภาเป็นประธาน เจ้าของเดิมไม่มีสิทธิ์แต่อยากได้ที่คืนจึงฟ้องร้องต่อมูลนิธิฯ การบริหารบางครั้งแม่ชีรัมภาก็ต้องอาศัยกฎหมายตัดสินเพื่อความยุติธรรม

> เราบอกที่ก็ไม่ได้เป็นของเรา ถ้าอยากได้ที่คืนก็เอาไป แต่เอาเงินมาคืนมูลนิธิก็แล้วกัน เขาไม่มีเงินคืนให้ ศาลสั่งให้ประนีประนอมกัน ภายใน 1 ปี ถ้าไม่เอาเงินมาคืน ที่ดินตกเป็นของมูลนิธิ เจ้าของต้องอพยพออกไป ที่ดินสำนักนี้ 80 ไร่ แล้วในที่ดินแปลงนั้น

ก็ยังมีบ่อน้ำพระราชทานอีกด้วย 22 ไร่ ทำบ่อเป็นแหล่งน้ำบาดาล เป็นน้ำประปาผิวดิน ชาวบ้านพัน ๆ ครอบครัวไปใช้น้ำ หลายหมู่บ้านเดือดร้อนไปหมด ไม่มีโอกาสได้ใช้น้ำ ก็ต่อสู้กับชาวบ้าน ฉันก็บอกว่าเอาที่ไปเลย แต่บ่อน้ำให้ไม่ได้เนื่องจากเป็นของพระราชทาน ให้ทนายไปจัดการยกบ่อน้ำให้กับพระพุทธศาสนา กรมการศาสนาก็รับไว้ แล้วพิจารณาวัดที่มีมาตรฐาน และมีผลประโยชน์ร่วมกับประชาชนก็ยกให้จัดการตกเป็นของวัดถ้ำกลองเพล (หลวงปู่ขาว) แต่เขาก็ไม่เอาเงินมาคืนมูลนิธิ เราคืนที่ดินให้ไม่ได้หรอก ต้องตกเป็นสมบัติของมูลนิธิไป (แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2549)

สาขาสถาบันแม่ชีไทยแต่ละสาขาจะมีพื้นที่ไม่เท่ากัน บางแห่งมีพื้นที่มาก นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับชุมชนอีกด้วย ในกรณีสาขาหนองบัวลำพูภายในสำนักแม่ชีมีบ่อน้ำที่ชาวบ้านต้องพึ่งพิงและอาศัยประโยชน์ร่วมกัน ในฐานะประธานมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย ต้องคำนึงถึงความจำเป็นดังกล่าว รักษาผลประโยชน์ชาวบ้านดำเนินการทางกฎหมายให้บ่อน้ำสาธารณะตกเป็นสมบัติของส่วนรวมเพื่อความสงบสุขในชุมชน

การปฏิบัติหน้าที่อื่น

อัตลักษณ์ของแม่ชีรัมภาเริ่มจากการปฏิบัติธรรม ทำวิชชาธรรมกาย ออกไปแก้โรคสอนธรรมมะ ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่หลวงพ่อส่งไป นอกจากนั้นยังมีบทบาทแม่ชีสอนธรรมอีกด้วย ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ควบคุมแม่ชีธรรมกายต่อจากแม่ชีญาณี ศิริโวหาร เป็นผู้บริหารทั้งแม่ชีธรรมกายและสถาบันแม่ชีไทย มีความสำคัญทั้งในและนอกองค์กร แบ่งงานออกเป็น งานส่วนตัว คือ ควบคุมเวรทำวิชชาในโรงงาน กับงานส่วนรวม คืองานที่สถาบันแม่ชีไทย ยึดหลักการทำงานว่า “งานที่วัดเป็นงานส่วนตัว งานส่วนรวมคืองานที่สถาบันแม่ชีไทย” ปัจจุบันสาขาแม่ชีไทยทั้งหมด 26 สาขา ในฐานะประธานมูลนิธิแม่ชีไทยได้ช่วยหาปัจจัยก่อสร้างรัตนปราสาท[1] และสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ ของสถาบันแม่ชีไทย อาทิ บริจาคปัจจัยเป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหารแม่ชีที่มาสอบบาลีทั่วประเทศทุกปี ที่วัดบวรฯ วันละ 2 มื้อ เป็นต้น

---

[1]มูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้ขยายสถานที่ตั้งศูนย์กลางมา ณ ตำบลศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม จำนวน 20 ไร่ โดยมีโครงการก่อสร้างอาคารถาวรวัตถุ “รัตนปราสาท” และอาคารต่าง ๆ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ องค์อุปถัมภ์มูลนิธิสถาบันแม่ชีไทย เนื่องในวโรกาสพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 12 สิงหาคม 2555 และใช้เป็นสถานที่สัมนานักบวช สตรีชาวพุทธทั่วโลก

ภาพที่ 5.1

รัตนปราสาท สถานที่ดำเนินงานของแม่ชีไทยในอนาคต

โครงการสงเคราะห์อื่น ๆ เช่น จัดการสงเคราะห์สาธารณชนร่วมกับสถาบันสงฆ์และเอกชน เช่น มหามกุฏราชวิทยาลัย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองทุนปลูกรากแก้ว ศาสนทายาท ร่วมกับวัดต่าง ๆ เช่น วัดสระเกศ ร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนส่งเสริมการปฏิบัติธรรม จัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมถาม-ตอบ ปัญหาธรรม พร้อมกับแนะนำวิชาชีพในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วิสาขบูชา ระหว่าง 15-19 พ.ค. 2551 แนะนำอาชีพ มีการทำแชมพู การประดิษฐ์ดอกไม้จากเศษวัสดุต่าง ๆ การทำกระเป๋าจากเชือกปอมัดฟาง ฯลฯ และฝึกสอนด้วยมหากุฏราชวิทยาลัยจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่งานซึ่งเป็นบทบาทในด้านสงเคราะห์สาธารณชนของแม่ชีธรรมกายร่วมกับสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ

แม่ชีรัมภานอกจากจะเป็นผู้ควบคุมแม่ชีธรรมกายและผู้บริหารสถาบันแม่ชีไทยแล้ว ยังช่วยพัฒนาวัดห้วยเจริญธรรม อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการสนับสนุนสังคม จัดทอดกฐินซื้อที่ดิน 30 ไร่ สร้างโบสถ์ ศาลาการเปรียญ พระประธาน กุฏิวิหาร โรงครัวและกุฏิชี รวมทั้งถนน น้ำประปา ไฟฟ้า สนับสนุนปัจจัยกว่า 30 ล้านบาทโดยไม่มีตำแหน่งผู้บริหาร ขณะนี้มีพระสงฆ์ 10 กว่ารูป นอกจากพัฒนาสถานที่แล้วแม่ชีรัมภายังสอนธรรมด้วย เช่น จัดบวชเด็กนักเรียน สอนภาวนา อบรมนักศึกษาครั้งละ 200-500 คน ครั้งละ 3 วัน เป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหาร แจกเสื้อผ้า ในปีแรกแจกเสื้อและผ้านุ่งขาว ปีนี้แจกเสื้อยืดสีเหลือง หลังจบการอบรมเจ้าอาวาสมอบใบประกาศ แม่ชีรัมภายังแจกปัจจัยนักศึกษากลับบ้านคนละ 100 บาท เป็นกำลังใจ ทั้งยังจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่กิจกรรมอีกด้วย บทบาทของแม่ชีรัมภาสงเคราะห์สาธารณชนเป็นบทบาทสนับสนุนแต่มิใช่ผู้บริหารโดยตรง ดำเนินรอยตามนโยบายของหลวงพ่อสด คือ การให้วัตถุทานควบคู่ไปกับการสอนธรรมมะ เป็นวิธีจูงใจนักเรียนและประชาชนทั่วไปให้สนใจเข้าวัด

ปฏิบัติธรรม ปีหน้าจะทอดกฐินสร้างอาศรมปฏิบัติธรรมของแม่ชีให้นักศึกษาและชาวบ้านปฏิบัติธรรม พร้อมกับสร้างองค์พระนเรศวรเป็นอนุสรณ์สถานเพราะเคยเป็นสถานที่กระทำยุทธหัตถีในอดีต

ในวันที่ 13 พ.ค. 2551 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีเสด็จเปิดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปี 2551 ประทานรางวัลเสาเสมาธรรมจักร โล่รางวัลแก่ผู้ที่ทำบำเพ็ญคุณประโยชน์ทางพุทธศาสนาที่มณฑลพิธีลานอเนกประสงค์ กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ เขตบางเขน กทม. (*สถาบันแม่ชีไทย* 2551) ผลงานกิจกรรมของมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยที่แม่ชีรัมภาทำต่อเนื่องตลอดเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ทำให้แม่ชีรัมภาได้รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีในวันวิสาขบูชา ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่ได้เห็นดวงธรรมครั้งแรก

1.2 **แม่ชีหวานใจ ชูกร**

เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน ในวัยเด็กได้รับการปลูกฝังจากครอบครัวในเรื่องการทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ตักบาตรทุกเช้า คุณแม่และลูก ๆ อาศัยอยู่กับคุณยาย ส่วนคุณพ่อไป ๆ มา ๆ มักเอาอาหารครั้งละมาก ๆ มาให้ครอบครัว มีข้าว ปลาเค็ม ปลาย่าง ปลาเป็นก็มีปลาหมอ เนื่องจากคุณยายมีศรัทธาในศาสนา รักษาศีล 5 ไม่ฆ่าสัตว์มีชีวิตมาทำอาหาร หลังจากคุณพ่อกลับไปคุณยายก็สั่งให้ปล่อยปลาทุกตัว แต่ไม่บอกให้คุณพ่อรู้ เพราะกลัวว่าจะทำร้ายจิตใจ อยู่กับคุณยายตั้งแต่จำความได้ อายุ 4-5 ขวบ ใกล้ชิดกับคุณยายทำให้ซึมซับคำสอนของคุณยายเรื่องการไหว้พระสวดมนตร์ ทำความดี รักษาศีล ห้ามทำบาป ก่อนนอนก็จะสอนให้รู้จักไหว้พระสวดมนตร์ แผ่เมตตา

> บ้านอยู่ริมแม่น้ำ เวลาเช้าคุณยายจะใส่บาตรพระภิกษุประมาณร้อยองค์ทุกวัน หลังจากใส่บาตรแล้วก็แจกทานอาหารอีกต่างหากที่เพิงร้านบริเวณหน้าบ้าน อาหารมีทั้งข้าว แกง ข้าวต้มกุ๊ย ข้าวต้มหัวใช้โป๊ บัวลอย-ลอดช่อง ขนมประกิม มีคนมาคอยรับทาน พายเรือมามาแวะจอดทานข้าวต้ม แต่คนที่ทานอาหารแล้วก็กลับนินทาคุณยายเจ้าของบ้านตามธรรมดาของชาวโลก พอได้ยินรู้สึกโกรธมาก เข้าไปต่อว่าก็ถูกคุณยายดุ ห้ามไม่ให้พูดคำหยาบ เป็นบาป สอนว่าต้องเคารพอ่อนน้อมผู้ใหญ่ ต้องมีเมตตา มีความรักคนอื่นเหมือนญาติ ไม่ใช่ญาติก็ต้องช่วยเหลือเหมือนญาติ ให้กลัวบาป ทำความดี เล่าเรื่องนรก-สวรรค์ ว่าถ้าทำดีก็จะไปสวรรค์ คนทำชั่วจะไม่ได้ไปสวรรค์ แต่จะตกนรกไปเกิดเป็นสัตว์นรก ส่วนผู้ที่เกิดมาเป็นมนุษย์เป็นผู้มีบุญมาแต่อดีตชาติ (แม่ชีหวานใจ ชูกร, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549)

ในขณะนั้นยังไม่ข้าใจในคำสอนเรื่องศาสนา ไม่รู้จักว่าบุญคืออะไร หน้าตาเป็นอย่างไร เนื่องจากคุณยายไม่ได้อธิบายให้ฟัง เข้าใจหรือคิดเอาเองว่า นรกอยู่ใต้ดิน สวรรค์อยู่บนฟ้า โรงเรียนยังใช้ปฏิทินตามจันทรคติ ไม่มีวันเสาร์อาทิตย์ ปิดวันโกนและวันพระ วันโกนไปโรงเรียนครึ่งวัน วันพระก็จะไปวัด เป็นคนรักความยุติธรรม ไม่ชอบเห็นคนอื่นถูกรังแก หลังจากพ่อแม่กลับจากส่งลูกที่โรงเรียนแล้ว เด็กหญิงหวานใจได้เห็นเด็กนักเรียนโตแกล้งเด็กเล็กกว่า คิดว่าการแกล้งกันเป็นบาป จึงเป็นกรรมการเวลาที่เด็กนักเรียนทะเลาะกัน เข้าไปห้ามและมักถูกครูทำโทษ ถูกตีหลาย ๆ ครั้ง แม้ว่าจะเจ็บมือแต่ก็มักจะเป็นกรรมการเสมอ หลังจบ ป.4 อายุ 12 ปี คุณยายไม่ให้เรียนต่อเพราะเด็กผู้หญิงจะไม่ได้รับอนุญาตให้เรียนหนังสือมากนัก อายุประมาณ 11-12 กำลังจะเรียนต่อ สมัยก่อนนี้ลูกผู้หญิงไม่ให้เรียนมาก คุณยายบอกว่าไม่ต้องเรียนต่อ โดยมากคุณยายจะสอนให้ไหว้พระสวดมนตร์ ทำความดี ต่อมาคุณพ่อเสียชีวิต คุณแม่ก็ศรัทธาหลวงพ่อวัดปากน้ำ

นอกจากจะได้รับการปลูกฝังในเรื่องการทำบุญรักษาศีลแล้ว เด็กหญิงหวานใจได้เห็นคนร้องไห้เพราะคนที่รักตายจากไป ไม่อยากให้คนในครอบครัวเสียชีวิต แต่ต่อมาคุณพ่อเสียชีวิตกะทันหัน การได้พบกับความตายทำให้สะเทือนใจพร้อมกับมีคำถามในใจเรื่องโลกนี้โลกหน้าว่าทำไมคนเราเกิดมาต้องตาย

1. สาเหตุของการบวช

หลังจากคุณพ่อเสียชีวิตแล้ว คุณแม่มีศรัทธาหลวงพ่อสดและวิชชาธรรมกายมากว่าผู้ได้ธรรมกายนอกจากจะช่วยคนที่เจ็บป่วย มีทุกข์ ในภพชาตินี้แล้ว ยังสามารถส่งบุญไปให้ผู้ตายในภพอื่น ๆ อีกด้วย ชอบมาทำบุญที่วัดปากน้ำ โดยแจวเรือมาจากสมุทรสงคราม นำมะพร้าวน้ำตาล อาหารมาเลี้ยงพระประจำทุกปี หลวงพ่อแนะนำคุณแม่ว่าหากมีลูกเล็ก ๆ ให้เอามาเรียนวิชชาธรรมกาย เด็กจะกำหนดดวงแก้วได้เร็ว ผู้ใหญ่จะเห็นดวงแก้วช้าเพราะว่าใจไม่ค่อยสงบ ผู้ได้ธรรมกายจะมีความพิเศษ คือมีสมบัติภายใน เรียกว่ามีอริยทรัพย์ ช่วยตัวเองได้ มีหลักมีที่พึ่งแล้วใครมีทุกข์ร้อน มีเรื่องมาปรึกษาก็ช่วยผู้อื่นได้

เด็กหญิงหวานใจฟังคุณแม่เล่าเรื่องวิชชาธรรมกายก็ศรัทธา อยากเห็นดวงแก้วสนใจจะเรียนธรรมกายที่วัดปากน้ำบ้าง แต่คุณแม่อนุญาตให้ลูกมาวัดทีละคน จึงขออนุญาตมาวัดปากน้ำเป็นลูกคนแรก คุณแม่พามาพบหลวงพ่อสด ล่องเรือค้างคืนนอนในเรือ 2 คืนมาจอดหน้าวัดซึ่งยังเป็นสวนร่มครึ้ม เวลาเลี้ยงพระเสร็จแล้ว หลังฉันเพล บ่ายโมงตรง หลวงพ่อสดจะทำสมาธิด้วยวิชชาธรรมกายที่เรือนไม้ ตรวจสอบว่าวันนี้ผู้มาทำบุญได้บุญมากไหม ตรวจดูที่ใจว่าใจสงบ ใสไหม หลวงพ่อเน้นที่ใจ ให้กำหนดดวงแก้ว ซ้อนกายในธาตุทั้ง 4 หน้าธาตุน้ำ หลังธาตุไฟ ซ้ายธาตุลม ขวาธาตุดิน ศูนย์กลางกาย เอาใจไปจับที่เหนือสะดือสองนิ้วศูนย์กลางกายเป็นอากาศธาตุ ให้กำหนดตรงนั้นให้มีดวงแก้วใส ทำสมาธิตามที่ท่านสอน ได้เห็นดวงธรรมและวิชชาธรรมกาย

หลังจากนั้นหลวงพ่อได้ขอกับคุณแม่ (แม้น) ว่า “ลูกคนนี้ขอนะหลวงพ่อจะให้ช่วยทำวิชชาปราบมาร” พักอยู่กับแม่ชีผู้ใหญ่ ต่อมาคุณแม่มาปลูกกุฏิปฏิบัติธรรมด้วย ถวายกุฏิให้หลวงพ่อ หลังจากกำหนดดวงแก้วและสามารถทำวิชชาธรรมกายชำนาญแล้ว หลวงพ่อให้บวชชี พ.ศ. 2495 อายุ 18 ปี ย้ายไปพักอยู่ในโรงงานทำวิชชา

2. **หน้าที่**

แม่ชีหวานใจมีหน้าที่ทำวิชชาภายในโรงงานทำวิชชาตามเวรที่ได้รับมอบหมาย ภายในโรงงานทำวิชชาจะมีเตียงไม้เล็ก ๆ รูปละ 1 เตียง วางเฉพาะของใช้ที่จำเป็นเท่านั้น เวลากลางคืนต้องกางมุ้ง นั่งสมาธิทำวิชชาตามเวรที่ได้รับมอบหมาย แม่ชีธรรมกายเน้นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา ซึ่งเป็นความรู้ทางธรรม เปรียบเทียบความรู้ทางโลกกับความรู้ทางธรรมว่าแตกต่างกัน ความรู้ทางโลกเป็นความรู้เรื่องของวิชาการ เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นรูปธรรมที่มองเห็นและสามารถจับต้องได้ซึ่งเป็นของหยาบ เกิดอัตตาอันนำไปสู่สมมุติ ในขณะที่ความรู้ทางธรรมเป็นการเรียนทางพุทธศาสตร์เป็นความรู้เฉพาะตัว เมื่อปฏิบัติไปแล้วจะได้รู้เฉพาะตัวว่าตัวสมมุติไม่มีแม้ความความแตกต่างระหว่างเพศ เพศหญิงหรือชายเป็นเพียงสมมุติ มีแต่ธาตุรู้ซึ่งไม่มีความแตกต่างกัน เป็นอจินไตย

3. **สถานภาพและบทบาท**

สถานภาพแม่ชีธรรมกายสูงกว่าแม่ชีอื่น ๆ อัตลักษณ์ของแม่ชีธรรมกายจะแตกต่างไปจากแม่ชีอื่น ๆ แม่ชีหวานใจอธิบายว่า บุญมี 3 อย่าง คือ บุญอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียด หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา แม่ชีธรรมกายได้บุญละเอียดจากการปฏิบัติธรรม มีจิตบริสุทธิ์เพราะได้ฝึกฝนสมาธิ ขัดเกลากิเลส ได้สติปัญญาอันบริสุทธิ์จากพระพุทธเจ้า เพื่อกำจัดความโกรธ โลภ หลง ให้ไม่มีมีตัวอัตตา มีหน้าที่ต่อสู้กับมาร คำว่ามารคือกิเลส อาสวะ โลภ โกรธ หลง มีอัตตายึดว่าจริง การทำวิชชา คือการสร้างอาวุธที่จะปราบมารด้วยการสร้างบารมี เริ่มต้นต้องสร้างทานคือการให้ก่อน เปรียบเหมือนการปลูกต้นไม้ การรักษาศีลเป็นตัวปกติ ต่อมาก็คือเนกขัมมะ ธรรมกายคือ สติปัญญาอันบริสุทธิ์จากพระพุทธเจ้า นอกจากจะช่วยเหลือตัวเองได้แล้วยังสามารถช่วยคนอื่นได้ด้วย สถานภาพแม่ชีธรรมกายแตกต่างกับแม่ชีโรงครัวและศาลา สามารถทำประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่นเพราะได้ศึกษาวิชชาธรรมกายซึ่งเป็นพลังจิตบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า

> หลวงพ่อสอนวิชชาธรรมกายละเอียดลึกซึ้ง ให้ดูตัวเอง อย่าไปดูคนอื่น ดีก็เป็นอาจารย์เรา ไม่ดีก็เป็นอาจารย์เรา เป็นคนทดสอบตัวเรา แต่ถ้าคนเรามีหลัก มีที่พึ่งแล้ว ใครด่าใครว่า เราให้อย่างเดียว เป็นอภัยทาน เรียกว่า อามิสบูชา เป็นอามิสทานหรือวัตถุทาน ต่อมาให้ธรรมทาน แล้วก็ต้องมีอุเบกขา ถ้าช่วยเหลือไม่ได้ก็อย่าไปทำร้ายจิตใจคนอื่น ทุกคนมีเหตุผลของตนเอง ศาสนาสอนเรื่องชีวิต คุณพ่อคุณแม่ให้

ชีวิต ครูบาอาจารย์นำพาชีวิต มนุษย์เกิดมาจึงต้องศึกษาธรรม ธรรมกายก่อนอื่นก็ช่วยตัวเองได้ ช่วยตัวเองได้ก่อน มีสมบัติภายใน เขาเรียกว่าเป็นอริยทรัพย์ มีหลักมีที่พึ่งแล้ว ใครมีทุกข์ร้อน มีเรื่องมาปรึกษาก็ช่วยเขาได้ (แม่ชีหวานใจ ชูกร, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549)

เรียนธรรมศึกษาตรีควบคู่กับปฏิบัติธรรม ขณะกำลังศึกษาธรรมศึกษาตรี เตรียมตัวจะสอบก็ถูกหลวงพ่อสดสั่งให้ไปสอนวิชชาธรรมกายที่วัดคลองโพธิ์เจริญ ต.ท่าทราย จ.ราชบุรี

ตอนนั้นโรงเรียนปริยัติธรรม (ภาวนานุสนธิ์) ยังไม่ได้สร้าง เป็นเพิงอยู่ หลวงพ่อใช้ให้ไปสอนอุโบสถ ผู้ที่มารักษาอุโบสถ บ้านนอกเขาจะมารักษาอุโบสถประจำ สาเหตุที่ไปนี่ก็คือกึ่งพุทธกาล คนที่มางานกึ่งพุทธกาลก็ได้ยินกิติศัพท์หลวงพ่อวัดปากน้ำว่าแก้โรคเก่ง แกเป็นโรคปวดหัวเข่า รักษาไม่หาย แกจะนอนปวด ก็มาอธิษฐานหลวงพ่อ สมัยหลวงพ่ออยู่ หน้าวัดมีเรือ มีเต็นท์รักษาโรค ธรรมกายก็จะมาแก้โรค แกก็มารักษา บอกถ้าหายแกก็ศรัทธา แกก็มาหาคนที่ได้วิชชาธรรมกาย แกถามว่า คนได้ธรรมกายมีไหม จะเชิญไปสอนที่วัดตามบ้านนอก สมัยฉันก็มี เจ๊จันทร์ (แม่ชีจันทน์ ขนนกยูง) วัดธรรมกาย เขาเป็นรุ่นพี่ เป็นผู้ใหญ่ หลวงพ่อก็ชี้ที่เราว่า เอ็งไป เราก็ใจหาย ตอนนั้นกำลังจะสอบนักธรรมตรี.. (แม่ชีหวานใจ ชูกร, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549)

ได้กราบเรียนหลวงพ่อว่า เพิ่งเรียนและกำลังท่องหนังสือนวโกวาท เตรียมสอบธรรมตรี แต่หลวงพ่อก็สั่งว่า “เอ็งไม่ต้องเรียน ไปสอนเลย เอ็งเหลือกินแล้ว” (*อัตชีวประวัติและผลงาน 72 ปี อาจารย์แม่ชีหวานใจ ชูกร*, 2549, น. 27-28) นึกถึงคำสอนของคุณยายให้ระลึกถึงผู้มีพระคุณ ตัดสินใจเดินทางไปราชบุรี อายุ 21 ปี ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แก้ปัญหาชีวิต ปัญหาเศรษฐกิจ ครอบครัว การงานและโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ คำสั่งของหลวงพ่อจึงเป็นก้าวแรกของครูสอนธรรม

นึกถึงคำสอนคุณยายให้แผ่เมตตา นึกถึงผู้มีพระคุณ ข้าวเม็ด เกลือก้อน ร่มไม้ชายคา เรามาอยู่กับหลวงพ่อ เรามาทานอาหาร ข้าวของท่าน ท่านสั่งให้เราไปแล้ว ทีนี้ถ้าเราไม่ไปก็อกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ คุณยายบอกคนอกตัญญู คือคนบาป มารเอาไปนรก ใจมันคิด ให้เราไปเราก็ต้องไปซี่ ทีนี้เราต้องถวายชีวิตแล้ว ส่วนมากพระจะพักที่กุฏิ ให้เราพักที่ศาลา พระให้เราไปสอนวิชชาธรรมกาย ตามบ้านนอกเวลาเขาเผาศพจะเอากระดูกใส่ไว้ในเข่งเต็มเลย ศาลาเวลามีงานมีเทศน์ เวลาวันโกนพระ ชาวบ้านเขามาทำบุญใส่บาตร ให้เราอยู่ซีกหนึ่ง เห็นกระดูกเราก็มองเป็นขี้เถ้าไปนะ (แม่ชีหวานใจ ชูกร, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549)

ในช่วงเข้าพรรษาจะมีผู้มาปฏิบัติธรรม แม่ชีหวานใจข่มความกลัว นำสวดมนตร์แปล ประกาศอุโบสถ สอนธรรมมะแก่ชาวบ้านคลองโพธิ์เจริญและบริเวณใกล้เคียง ชาวบ้านที่มีทุกข์ก็ขอให้แม่ชีช่วยเหลือ จนกระทั่งกำนันผู้ใหญ่บ้านศรัทธา หลังจากกลับวัดปากน้ำก็มีผู้ตามมาปฏิบัติและบวชชีด้วย นอกจากนั้นยังช่วยแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว เช่น ปัญหาสามีแอบมีภรรยาใหม่ซึ่งเป็นปัญหารุนแรง แม่ชีหวานใจใช้วิชชาธรรมกาย ให้สติ จนเกิดปัญญาแก้ไขปัญหาได้ในที่สุด แต่ก็เน้นว่าผู้ที่ปรึกษาต้องมีศรัทธาต่อแม่ชีด้วย

> ใครมาเขาต้องมีบุญด้วย มีบุญสื่อรู้เรื่อง ได้สติขึ้นมาก็เกิดปัญญา เช่น สามีไปมีภรรยาน้อย เป็นปัญหาครอบครัว ภรรยารู้ก็เตรียมจะไปทำร้ายกัน เขาก็มาหาฉันถามว่า ไปแล้วจะจัดการสำเร็จไหม จะไปฆ่าเลยละ. . .ในฐานะที่อยู่กันมาลำบากยากจน เธอนี่หลอกฉัน ฉันให้คนตามไปเจอแต่เธอหลอกปฏิเสธตลอดมา เตรียมปืนเอาอะไรไป จะไปฆ่า คนแนะนำให้มาหาเราก่อนจะไปให้มันชัวร์ ๆ หน่อย ให้มันได้เรื่องเลย ฆ่าเสียเลย นี่เขากำลังอยู่กันมีความสุข จ้างคนตาม ๆ นี่เสียเงินเยอะนะ. . . (แม่ชีหวานใจ ชูกร, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549)

วิชชาธรรมกายเป็นความรู้เฉพาะบุคคล เป็นกระแสคลื่นและภาพสัมผัส (Sense) มองเห็นว่าทำกรรมอย่างไรเป็นเหตุเริ่มต้น โลกนี้เป็นพลังธาตุ พลังงาน สร้างสิ่งมีวิญญาณครอง ไม่มีวิญญาณครอง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป แต่มนุษย์เกิดอัตตา จึงยึดว่าเป็นความจริง

> เรารู้ว่าเขากำลังจะเข่นฆ่ากัน ฉันต้องให้เวลาเขา เอาปี วัน เดือนมา ฉันจะพิจารณาให้แน่นอนเลย (เน้นเสียง) ไปก็เรียกว่า ถ้าเขาไม่ตายเราก็ต้องตาย แต่ต้องทำใจนะ ให้เวลาเขา 3 วัน อีก 3 วัน ค่อยมา เขาต้องรอเรา ให้พิจารณาให้แม่น ๆ ฉันก็ดูทางในดูเขาว่าไอ้โมโห. . . ความโกรธของเขาเนี่ยมันเบาบางหรือยัง ถ้ายังมีอยู่เราก็ขออีกสัก 7 วัน อีตอนมันโกรธมันมืด พอสัก 7 วันมันก็สว่าง มันเย็นขึ้น พอ 7 วันมันไม่สว่างเราก็ขอเวลาสัก 10 วัน วิชชาธรรมกาย คือ ตัวเมตตา พลังจิตที่บริสุทธิ์ เป็นจิตวิทยา ที่เราพูดเนี่ย เป็นจิตวิทยาที่บริสุทธิ์ เหมือนโทรศัพท์ มันเป็นรีโมทไง 3 วัน ก็แล้ว 7 วันก็แล้ว เขายังร้อนอยู่ เราต้องขอเวลา พอสัก 10 วันนี่เจ๋งเลย เธอมาเถอะ เขาเย็นขึ้น ไม่ใช่ว่าเราดูแม่น พอเขามาเราเห็นเขาเย็นขึ้น ฉันก็จะพูดว่า คราวนี้เธอตั้งใจฟังนะ มีตัวศรัทธาแล้ว ศรัทธาเชื่อฉันแล้ว ถ้าไปฆ่าเขาถ้าเขาไม่ตายล่ะ เขาไม่ให้เราไปฆ่าเขาอย่างเดียว เขาก็ต้องเตรียมเหมือนกัน ต้องคิดว่าอะไรมันไม่แน่นอน ถ้าจะจ้องไปฆ่าเขาเห็นเราเขาอาจจะทำก่อน. . . นี่เขาเริ่มเปิดเครื่องรับแล้ว ฉันก็ยิงที่ส่งเรื่อย ๆ ไป ฉันไม่ขัดคอเขาละ ถ้าเราไปฆ่า เขาตาย เราก็ติดคุก แล้วลูกจะอยู่กับใคร พ่อก็ไปทาง แม่ก็ไปทาง แล้วลูกจะอยู่กับใคร เขาก็เริ่มได้สติ มันเป็นพลัง เป็นปัญญา เรามีความ

บริสุทธิ์ให้กับเขา ความบริสุทธิ์ของเราเนี่ยมันมีความจริงใจ ทุกอย่างมันเป็นธรรม เขาร้อนมา แต่ฉันให้แสงสว่าง เขาก็มีความกตัญญูว่า ถ้าเขาไม่เจอฉันวันนั้น เขาก็จะไม่มีวันนี้ ต่อมาจึงเป็นเป็นกตเวที. . . (แม่ชีหวานใจ ชูกร, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549)

ผู้ที่มาปรึกษามักจะเป็นผู้หญิง ในการแก้ปัญหาเหล่านี้แม่ชีจะสามารถเข้าถึงรายละเอียดได้มากกว่าพระสงฆ์ แม่ชีหวานใจใช้วิชชาธรรมกายแก้ไขจนสถานการณ์คลี่คลาย เปลี่ยนปัญหาจากร้ายกลายเป็นผลดี ลูกศิษย์ยกย่องให้เป็น “คุณแม่อาจารย์” ด้วยความเคารพ

4. ผลงาน

4.1 ก่อตั้งสำนักปฏิบัติธรรมสวนแก้วและมูลนิธิอาจารย์หวานใจ ชูกร

หลวงพ่อสดเป็นสหธรรมมิกกับพระราชสังวราภิมณฑ์ (หลวงปู่โต๊ะ) เจ้าอาวาสวัดประดู่ฉิมพลีซึ่งอยู่ติดกับวัดปากน้ำมีคลองสะพานเชื่อมถึง หลวงปู่เกิดที่สมุทรสงครามบ้านเดียวกับคุณแม่อาจารย์ หลังจากหลวงพ่อสดมรณภาพ คุณแม่อาจารย์มักไปกราบและสนทนาธรรมกับหลวงปู่พร้อมทั้งถวายปัจจัยเสมอ หลวงปู่เล่าว่าถ้ำสิงโตทอง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี เป็นสถานที่สัปปายะ เงียบสงบเย็น เหมาะแก่การปฏิบัติภาวนา คุณแม่อาจารย์จึงเดินทางไปปฏิบัติ ลูกศิษย์ก็ติดตามไป ต่อมาได้ถามคุณแม่อาจารย์ว่าชอบที่นี่ไหม เมื่อทราบว่าท่านชอบลูกศิษย์ก็ประชุมกันซื้อที่ดิน 87 ไร่ เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ใน พ.ศ. 2526 คุณแม่อาจารย์สร้างสำนักปฏิบัติธรรมสวนแก้ว หมู่ 11 ต.ปากช่อง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี ติดกับวัดถ้ำสิงห์โตทอง เขตติดต่อกับโครงการโรงไฟฟ้าจอมบึง เป็นสาขาวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพฯ

ในระยะแรก ๆ ได้ให้ชาวบ้านปลูกมันอยู่ แล้วปรับพื้นที่ ต่อน้ำประปา ปลูกต้นไม้ ล้อมรั้ว สร้างศาลาปฏิบัติธรรม 2 ชั้น ชื่อ ศาลารวมใจเพื่อทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2535 ลูกศิษย์ได้ซื้อที่เพิ่มรวมเป็น 123 ไร่ จากทุ่งโล่งไร่มันและดงอ้อยก่อตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมจำลองสถานที่หลักของวัดปากน้ำ สร้างพระพุทธรูป อาคาร วิหาร และเพิ่มเติมอีกจำนวนมาก ภายในสำนักปลูกต้นไม้ร่มรื่น แวดล้อมไปด้วยกลิ่นไอของธรรมชาติ โดยมีพุทธศาสนสถานและสังเวชนียสถาน 4 ตำบล เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศาสนาที่มีความสำคัญสร้างความเชื่อและความเลื่อมใสแก่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรม พ.ศ. 2534 คุณแม่อาจารย์ ก่อตั้งและเป็นประธานมูลนิธิแม่ชีหวานใจ ชูกร เพื่อการสาธารณกุศลนำดอกผลไปบำรุงพระศาสนาเหมือนกับทุนมูลนิธิวัดปากน้ำ ปัจจุบันมีทรัพย์สิน 27, 225,938 บาท (*อัตชีวประวัติและผลงาน 72 ปี อาจารย์แม่ชีหวานใจ ชูกร*, 2549, น. 56) ใน พ.ศ. 2539 มูลนิธิได้รับโล่เชิดชูเกียรติจากสมาคมสันนิบาตมูลนิธิแห่งประเทศไทย ได้รับการคัดเลือกให้เป็นมูลนิธิดีเด่นภาคกลางจากสันนิบาตมูลนิธิแห่งประเทศไทย ในฐานะเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำนุบำรุงระพุทธศาสนา และเป็นสาธารณประโยชน์ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากมาย

4.2 จัดพิมพ์หนังสือธรรมมะและเว็บไซต์

ใน พ.ศ. 2538 คุณแม่อาจารย์ได้จัดพิมพ์นิตยสาร “ดวงแก้ว” ภายในเล่มมีการตอบปัญหาพร้อมกับแนะนำธรรมมะ เผยแพร่พุทธศาสนา อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย วัฒนธรรม ข่าวการกุศล มีคอลัมน์ “คุณแม่อาจารย์ตอบสารพันปัญหา” ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่โดย อภิญญา โรจนพานิช (2546, น. 49) นอกจากนิตยสารแล้วยังมีการเผยแพร่กิจกรรมในเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น เว็บดวงแก้ว เพื่อบูชาคุณหลวงพ่อ ภายในเว็บมีคติธรรม วิธีเจริญภาวนา สถานที่ตั้ง ข่าวทำบุญ ปฏิบัติธรรม และกิจกรรมสาธารณกุศลต่าง ๆ ฯลฯ ผู้สนใจชมพร้อมกับร่วมทำบุญบริจาคได้เหมือนกับเว็บไซต์ของวัดปากน้ำ

4.3 ก่อตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว

ใน พ.ศ. 2540 คุณแม่อาจารย์ได้ก่อตั้งศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว จ.ราชบุรี จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน ตามแนวทางปรัชญาการศึกษาที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพระพุทธศาสนา เพาะปลูก ต้นกล้า คือ เด็กและเยาวชน ให้มีพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง มีจิตสำนึกรักและหวงแหนประเพณีวัฒนธรรมไทย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข มีความสุขตามหลักพุทธธรรม ชื่อว่าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว ราชบุรี โดยใช้ชื่อย่อว่า ศพอ.สก นักเรียนและเยาวชนตั้งแต่อายุ 10-16 ปี สร้างอาคารเรียนรองรับนักเรียน 1,000 คน หลักสูตรการเรียนตามระเบียบของกรมการศาสนาว่าด้วยการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2534

ศพอ.สก นอกจากจะมีบทเรียนน่าสนใจ สามารถจูงใจแล้วยังมีบทเพลงธรรมอีกด้วย ศูนย์ได้ผลิตเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสวันแม่แห่งชาติ ซึ่งเด็กนักเรียนในโครงการเป็นผู้ร้อง กลุ่มศิลปินนักร้องร่วมกับนักเรียนผลิตเพลงส่งเสริมสถาบันครอบครัว บทเพลงธรรมมะมีส่วนช่วยเสริมความรู้และแจกฟรีให้กับสถาบันศึกษาทั่วประเทศถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในวันแม่แห่งชาติ เรียบเรียงเน้นเด็กเป็นกลุ่มเป้าหมาย (วีรวรรณ หลวงบุญมา, 2546, น. 121) ได้รับเงินทุนอุดหนุนในการดำเนินกิจกรรมจากมูลนิธิอาจารย์แม่ชีหวานใจ ชูกร เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป เงินอุดหนุนจากการจัดทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อสนับสนุนการศึกษา และเงินอุดหนุนบางส่วนจากกรมการศาสนา ซึ่งเงินอุดหนุนจากกรมการศาสนานั้นมีจำนวนน้อยมาก ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในแต่ละปี เพราะปัจจุบันศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทยมีจำนวนมาก แต่งบประมาณที่รัฐจ่ายสนับสนุนงานมีน้อย ทำให้หลาย ๆ ศูนย์ต้องปิดตัวลงเพราะการขาดงบประมาณในการดำเนินงานดังกล่าว

ศพอ.สก จัดการเรียนการสอนทั้งความรู้ทางศาสนาและวิชาสามัญแบบให้เปล่า ภายใต้คำขวัญ “เรียนดี มีศีลธรรม เลิศล้ำกตัญญู รู้หน้าที่ มีวัฒนธรรม” เน้นอบรมเยาวชน

ทั้งการศึกษาและจริยธรรม เช่น การทำบุญในเทศกาลสำคัญ การเคารพผู้อาวุโส วันแม่ และสนับสนุนอุปการณ์การเรียน หนังสือ กระเป๋า สมุด ปากกา ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด ชุดนักเรียน ไว้แจกเด็กนักเรียนที่มาเรียนธรรมมะ อาหารกลางวัน ขนม ผลไม้ที่ถูกสุขลักษณะ สอนธรรมศึกษาตรี โท เอก และจัดรถรับส่งนักเรียน ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงให้เป็นสนามสอบธรรมสนามหลวง พ.ศ. 2542 จัดสอบธรรมสนามหลวงและแจกทุนการศึกษาแก่ผู้สอบได้ (วีรวรรณ หลวงบุญมา, 2546, น. 121) 200-1,000 บาท นักเรียนที่จบหลักสูตร 3,163 คน แจกทุนรวมทั้งสิ้น 4,592,500 บาท (*อัตชีวประวัติและผลงาน 72 ปี อาจารย์แม่ชีหวานใจ ชูกร,* 2549, น. 60)

4.4 ส่งเสริมการศึกษาโครงการธรรมศึกษาสนามหลวง

เป็นโครงการสอนธรรมศึกษาตามหลักสูตรให้กับนักเรียนโดยได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว ราชบุรี ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และมูลนิธิแม่ชีหวานใจชูกร ให้นักเรียนได้ศึกษาพุทธประวัติและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา นักเรียนที่สอบผ่านจะได้รับใบประกาศนียบัตรจากกรมการศาสนา อาจารย์แม่ชีได้นิมนตร์เจ้าคณะหนกลาง สมเด็จพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโน) เจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรวิหาร กรุงเทพฯ เป็นผู้มอบใบประกาศ นอกจากนั้นยังมอบทุนการศึกษาจากมูลนิธิแม่ชีหวานใจชูกร ตั้งแต่ชั้นธรรมศึกษาชั้นตรีทุนละ 200 บาท อีกด้วย

4.5 รับปริญญาคุรุศาสตรบัณฑิตจากวิทยาลัยจอมบึง

พ.ศ. 2536 คุณแม่อาจารย์ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักรและเกียรติบัตรในฐานะที่ทำคุณประโยชน์ต่อพระศาสนา จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี พร้อมกับรับพระราชทานปริญญาคุรุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการศึกษานอกระบบ จากสถาบันมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยอนุมัติจากสภาการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณจากสมาคมสตรีชาวพุทธ ในฐานะสตรีที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่พุทธศาสนาจากสำนักงานประถมศึกษา จ.สมุทรสาคร และในฐานะผู้ส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่เยาวชน (*อัตชีวประวัติและผลงาน 72 ปี อาจารย์แม่ชีหวานใจ ชูกร*, 2542, น. 9-11) ได้รับประกาศนียบัตรและเข็มทองเชิดชูเกียรติ จากกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่ได้สร้างที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และรูปหล่อพระมงคลเทพมุนี ให้เป็นสมบัติของสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงอีกด้วย ในสถานภาพของแม่ชีธรรมกายที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมส่งเสริมการปฏิบัติธรรม และทำประโยชน์แก่สังคมอย่างต่อเนื่อง

แม่ชีผู้อุทิศชีวิตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คุณแม่อาจารย์มีอัตลักษณ์และสถานภาพแม่ชีผู้นำ คือ บทบาทอุปถัมภ์สงฆ์ในการถวายทาน เลี้ยงอาหาร ปัจจัยสี่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก บทบาทในด้านการแสดงธรรมและเผยแพร่คำสอน ใน พ.ศ. 2545 ได้รับประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติดีเด่นในฐานะแม่ชีผู้อุทิศ ชีวิตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ปัจจุบันสอนธรรมมะแก่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่สำนักสวนแก้ว ตอบปัญหาธรรมและจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้ในนิตยสารดวงแก้ว นอกจากนั้น คุณแม่อาจารย์ยังมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมและชุมชน เป็นผู้นำทอดผ้าป่าสามัคคีหลาย ๆ วัดทั้งในและต่างประเทศ โดยแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวบ้าน 500 ครอบครัว/ครั้ง เป็นอย่างน้อย คณะศิษย์มีความเคารพในวิชชาธรรมกายและนับถือคุณแม่อาจารย์มาก จากสถิติผู้ร่วมโครงการปฏิบัติธรรมที่สำนักปฏิบัติธรรมสวนแก้ว มีผู้มาบวชเนกขัมมะตามโครงการปฏิบัติธรรมที่สำนักปฏิบัติธรรมสวนแก้วตั้งแต่ พ.ศ. 2527-2548 จำนวน 26,770 คน (*อัตชีวประวัติและผลงาน 72 ปี อาจารย์แม่ชีหวานใจ ชูกร*, 2549, น. 47-49)

คุณแม่อาจารย์กล่าวว่า

> ประสบผลสำเร็จในเผยแพร่ธรรม สามารถก่อตั้งศาสนสถาน 3 แห่ง คือ สำนักปฏิบัติธรรมสวนแก้ว มูลนิธิอาจารย์แม่ชีหวานใจ ชูกร และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาสวนแก้ว ราชบุรี เกิดจากวิชชาพระธรรมกายและความกตัญญูกตเวทีของคณะศิษย์ที่ได้รับการช่วยเหลือ อาศัยคำแนะนำจากแม่ชีที่ได้ธรรมกาย ทำให้ประสบความสำเร็จในอาชีพก็หวนกลับมา ทำบุญ (แม่ชีหวานใจ ชูกร, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549)

สถานภาพของแม่ชีหวานใจจึงมาจากผลการปฏิบัติธรรม สามารถพิสูจน์ให้เห็นว่าแม่ชีสามารถเป็นผู้แนะนำแก้ปัญหา ช่วยเหลือ เป็นที่พึ่งแก่ประชาชนและได้รับการเคารพและยกย่องดังสงฆ์

กลุ่มที่ 2 แม่ชีผู้บริหาร

แม่ชีผู้บริหาร 2 รูป ผู้ริเริ่มจัดตั้งมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย องค์กรที่เป็นสถาบันแห่งแรกที่ก่อตั้งเพื่อให้ความรู้แก่ผู้หญิงและแม่ชี โดยเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีโอกาสศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยแยกพื้นที่เฉพาะจากสงฆ์ สนับสนุนเรื่องทุนการศึกษาแก่แม่ชีทุกรูปศึกษาฟรีทั้งหลักสูตร มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาปริยัติสามัญในระดับมหาวิทยาลัยแม่ชี

2.1 แม่ชีศรีสลับ อุปไมย

1. สาเหตุในการบวช

แม่ชีศรีสลับบวช ใน พ.ศ. 2513 ก่อนบวชเห็นว่าสัญลักษณ์ของแม่ชีนุ่งห่มสีขาว หมายถึงความบริสุทธิ์ คิดว่า ตนเองควรบวชเพื่อปฏิบัติ ต้องการฝึกฝนตนเอง มีจุดมุ่งหมายปฏิบัติเพื่อให้จิตใจสงบและคิดจะบวชชั่วคราวเพียงแค่ 1 พรรษา จะเห็นได้ว่า สาเหตุของการบวชแม่ชีแทบไม่ต่างจากการบวชเณรหรือบวชพระเท่าใดนัก วัดยังเป็นสถานที่สำหรับ “ผู้หนีร้อนมาพึ่งเย็น” ทั้งสงฆ์และแม่ชีที่มาบวชส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชนบท จบการศึกษาเพียงชั้นประถมต้นเท่านั้น วัดเป็นสถานที่สำคัญที่ให้โอกาสการศึกษาแก่ผู้หญิงที่มีการศึกษาน้อย เพื่อเติมเต็มชีวิตในเรื่องของการศึกษา

แม่ชีศรีสลับเป็นแม่ชีโรงครัวซึ่งเป็นแรงงานที่สำคัญที่สุดของวัด ส่วนหนึ่งพักอยู่ด้านบนโรงครัวเพื่อความสะดวกในการทำครัว ส่วนที่เหลือจะพักที่ตึกอนาลัยเก่าซึ่งเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น แม่ชีศรีสลับพักที่อนาลัยเก่า ได้รับปัจจัยจากวัดเดือนละห้าบาท นโยบายของวัดปากน้ำตั้งกฎว่าแม่ชีทุกรูปต้องศึกษาธรรมด้วย แต่ต้องศึกษาในเวลาที่ “ว่างจากงานครัว”ทั้งนี้เพราะแม่ชีส่วนใหญ่มีหน้าที่ทำครัวเป็นหลัก งานเรียนจึงต้องเป็นงานรอง บทบาทครัวเป็นบทบาทตามเพศ (sex role) แม่ชีต้องศึกษาธรรมพร้อมกับช่วยเหลืองานครัวและศาลา แตกต่างจากพระสงฆ์สามเณรที่มีหน้าที่หลักในการศึกษาธรรมอย่างเดียว แม่ชีเรียนปริยัติธรรมในช่วงบ่ายเพราะเป็นเวลาที่ว่างจากงานครัว

แม่ชีศรีสลับเล่าว่าโรงครัวเก่าอยู่หน้าโบสถ์ พื้นแฉะน้ำท่วมถึง แม่ชีโรงครัวในสมัยนั้นลำบากกว่าแม่ชีปัจจุบันมาก วัดมีนโยบายประหยัด ต้องช่วยกันทำครัวด้วยความสามัคคีพร้อมเพรียงเพื่อให้อาหารร้อยสำรับเสร็จก่อนอรุณขึ้น และยังไม่มีน้ำประปาจึงต้องตักน้ำจากคลองภาษีเจริญมาล้างของ แม่ชีช่วยกันตักน้ำมาล้างถ้วยชามเป็นน้ำแรก น้ำสองจะเป็นน้ำคลองภาษีเจริญ น้ำประปาจะใช้เฉพาะล้างถ้วยชามน้ำสุดท้าย หรือปรุงอาหาร เวลาน้ำขึ้นจึงต้องตักน้ำใส่โอ่งไว้ ซักผ้า อาบน้ำ ถ้าไม่ตักเมื่อน้ำลงแล้วก็ไม่มีน้ำใช้ เพราะน้ำจะขุ่น ตักไม่ได้ นอกจากนั้นยังตักน้ำไม่เป็นเวลา น้ำขึ้นตอนไหนก็ตักตอนนั้น บางครั้งตักน้ำ 4-5 ทุ่ม ตี 1 ตี 4 ก็มี แต่แม่ชีก็ทำครัวด้วยความศรัทธาและสามัคคี อีกทั้งยังมีจำนวนมากเพราะผู้หญิงสมัยนั้นนิยมบวชเพื่อความเป็นสิริมงคลอย่างน้อย 1 พรรษา “แม่ชีทำครัว ต้องขับเรือยนต์ไปจ่ายตลาดที่วัดกลาง สามัคคีกัน สมัยก่อนเจ้าภาพ 3,000 บาทก็ถือว่าเยอะมากแล้ว สมัยก่อนพระจะเยอะกว่านี้ด้วย แต่แม่ชีก็ทำครัวด้วยความศรัทธา”

แม่ชีโรงครัวเป็นแรงงานหลักที่สำคัญ การทำครัวก็ต้องทำทุกวันโดยไม่มีวันหยุด ในขณะนั้นเจ้าภาพบริจาคค่าอาหารในแต่ละวันยังไม่มากเท่ากับปัจจุบัน แม่ชีต้องทำงานประสานกัน

เพื่อช่วยวัดประหยัดค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ขับเรือไปจ่ายตลาดที่วัดกลางหรือปากคลองตลาด จนถึงตักน้ำจากคลองภาษีเจริญมาแทนน้ำประปา งานหนักทำให้แม่ชีบางรูปเจ็บป่วยก็อาจจะหยุดทำครัวบ้าง จะเห็นได้ว่า ภายในโครงสร้างขององค์กรใหญ่ แม่ชีต้องดิ้นรน เพื่อให้อยู่รอดในชั้นต้น จึงต้องทำงานพร้อมกับศึกษาทางธรรมซึ่งเป็นความรู้หลักในศาสนา คือธรรมศึกษาและบาลีด้วย แม่ชีศรีสลับก็เช่นเดียวกัน เริ่มต้นเป็นแม่ชีโรงครัว ช่วยงานครัว อาศัยอาหาร ที่อยู่ เสื้อผ้า เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันโดยได้รับปัจจัยเล็กน้อยเพื่อโอกาสในการศึกษาและปฏิบัติธรรม พร้อมกับเรียนธรรมศึกษาระหว่างพรรษา 3 เดือน

การเป็นแม่ชีโรงครัวนอกจากจะมีเพื่อนแล้วยังได้รับโอกาสทางการศึกษาทั้งปริยัติธรรมและปริยัติสามัญธรรม กลายเป็นจุดหักเหในการบวชชั่วคราวเปลี่ยนเป็นบวชระยะยาว หลังจากที่แม่ชีศรีสลับได้เรียนธรรมศึกษา และต้องการฝึกฝนด้านปฏิบัติ หลังจากจบธรรมศึกษาเอก ได้รับคำแนะนำจากแม่ชีอุดมศรีที่หลวงพี่พามาฝากให้พักอยู่ด้วยว่าเจ้าอาวาสสนับสนุนแม่ชีให้มีความรู้บาลีเช่นกับพระสงฆ์ จึงเรียนบาลีและ กศน. เพิ่มเติม แม่ชีศรีสลับมองว่าการทำงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบถือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง และอธิบายว่าแม่ชีมีหน้าที่ต่างกัน ทำให้มีหลายรูปแบบ เปรียบเทียบลักษณะงานแต่ละอย่างแตกต่างกัน หล่อหลอมสถานภาพของแม่ชีให้แตกต่างกันตามหน้าที่ แม่ชีทำงานมุ่งช่วยเหลือตนเองและทำประโยชน์เพื่อคนอื่น การทำงานของแม่ชีแต่ละแบบก็คือการทำบุญ เพราะทำด้วยความศรัทธา ดังเช่นแม่ชีโรงครัวและศาลา ก็เป็นแม่ชีที่มีประโยชน์เพราะทำครัวให้คนอื่นนั่งสมาธิ หรือการเรียนก็ต้องนำมาใช้กับชีวิตประจำวัน ส่วนแม่ชีธรรมกายมีหน้าที่ภาวนา แต่บุญจะแตกต่างกันไปตามการขัดเกลากิเลส อานิสงส์แตกต่างกันไปตามความสำรวมระวังของจิตและการรักษาศีลให้บริสุทธิ์ซึ่งจะทราบได้ด้วยตัวเอง

จากแม่ชีโรงครัวกลายเป็นแม่ชีสอนธรรม

การเรียนเป็นการเพิ่มบทบาทของแม่ชีในองค์กร หลังจบบาลีศึกษา 3 แม่ชีศรีสลับพัฒนาความรู้จนสามารถสอนได้ พร้อมกับเรียนบาลีประโยค 4 ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น อ.สอนแม่ชีชั้นธรรมศึกษาโท วิชาพุทธประวัติ คู่กับแม่ชีขวัญเรือน กานดา ซึ่งสอนวิชาธรรมมะ ได้รับเงินเดือน 300 บาท ต่างจากเงินเดือนแม่ชีโรงครัวและศาลา แต่บทบาทแม่ชีที่สอนปริยัติธรรมก็เป็นเพียงอาจารย์สอนธรรมศึกษาแม่ชีเท่านั้น ภายในวัดปากน้ำแม่ชีไม่ได้รับอนุญาตให้สอนวิชาบาลี ซึ่งมีพระสงฆ์สามเณรเรียนแต่ละชั้นเป็นจำนวนหลายสิบรูป อาจารย์สอนบาลีคือพระสงฆ์ พื้นที่ในการสอนธรรมเพียงอาจารย์แม่ชีธรรมศึกษาเท่านั้น แตกต่างจากการสอนภาวนาของแม่ชีธรรมกาย ดังเช่นแม่ชีหวานใจ ชูกร และแม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย ที่สอนการปฏิบัติสมาธิภาวนาทั้งแก่พระสงฆ์ แม่ชี และประชาชนทั่วไป

อาจารย์แม่ชีศรีสลับทำครัวพร้อมกับเรียนบาลีและเป็นอาจารย์สอนหนังสือไปด้วย หลังจากสอบบาลีไม่ผ่าน ก็ตัดสินใจเลิกเรียนบาลี 5 แล้วเริ่มเรียนปริยัติสามัญ (กศน.) เพิ่มเติมที่วัดนาคปรกติดวัดปากน้ำ หลังจบมัธยมปลายเรียนปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยได้รับการสนับสนุนจากแม่ชีลัดดา สุนทรานนท์ แม่ชีผู้ใหญ่ที่พักอยู่ห้องติดกัน เป็นแม่ชีที่มีฐานะดีและชอบช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้หญิงมีการศึกษา “ป้าลัดดาสนับสนุนการศึกษาตั้งแต่ตอนที่เรียนชั้นประถม-มัธยม แต่ไม่ได้ช่วยปัจจัย มาช่วยตอนที่เรียนปริญญาตรี”

แม่ชีมีเพียงโอกาสที่ศึกษาร่วมกับฆราวาสมหาวิทยาลัยของรัฐเท่านั้น หลังจบการศึกษาแล้วไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมพิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร หากแม่ชีรูปใดต้องการเข้ารับปริญญาจะต้องลาสิกขาเป็นฆราวาสก่อน หลังจากนั้นจึงบวชเป็นแม่ชีอีกครั้ง อาจารย์แม่ชีศรีสลับคิดว่า การเป็นแม่ชีดีกว่าเป็นฆราวาส จึงไม่ไปรับปริญญา เพราะไม่ต้องการลาสิกขา แม้ว่าจะเป็นลาสิกขาชั่วคราวก็ตาม

2. **หน้าที่**

อาจารย์แม่ชีศรีสลับมีความรู้ทั้งปริยัติธรรมและปริยัติสามัญ จบบาลี 4 และปริญญาตรี นอกจากจะสอนธรรมศึกษาแม่ชีที่โรงเรียนภาวนานุสนธิ์แล้วยังเดินทางไปสอนวิชาสามัญนักเรียนธรรมจาริณีที่สถาบันแม่ชีไทยสาขาปากท่อด้วย พ.ศ. 2533-2537 สอนวิชาสามัญที่ปากท่อและสอนธรรมศึกษาแม่ชีที่วัดปากน้ำอาทิตย์เว้นอาทิตย์ ใน พ.ศ. 2537 ได้รับทุนสนับสนุนจากเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ไปศึกษาต่อปริญญาโทสาขาภาษาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยปูนา ประเทศอินเดีย 3 ปี ๆ ละ 15,000 บาท ค่าเครื่องบิน 5,00 บาท และปัจจัยเพิ่มเติมจากเพื่อนแม่ชี เป็นแม่ชีรูปเดียวในชั้นเรียน หลังจบเดินทางกลับจากอินเดียใน พ.ศ. 2540

อาจารย์แม่ชีศรีสลับพบปัญหาหลังจากสำเร็จการศึกษาจากอินเดีย ทราบว่า จำนวนนักเรียนแม่ชีลดลงจากเดิมเมื่อเริ่มแรกบวช ปัจจุบันแม่ชีบวชน้อยลงกว่าเดิมที่เริ่มบวชมีแม่ชี 300 รูป นักเรียนธรรมศึกษาชั้นละกว่า 40 รูป ขณะนั้นแม่ชีที่บวชประจำไม่ถึง 200 รูป ทำให้จำนวนผู้เรียนธรรมลดลงเหลือชั้นละไม่ถึง 10 รูป เพราะผู้หญิงมาบวชแม่ชีถาวรน้อยมาก และส่วนมากจะบวชชั่วคราวเท่านั้น อาจารย์แม่ชีศรีสลับเห็นว่า นโยบายวัดส่วนใหญ่จะเน้นการบวชพระและสามเณรเป็นธรรมทายาท เพื่อสืบต่ออายุพระศาสนา พระอารามหลวงหรือสำนักใหญ่ ๆ เช่น วัดชนะสงคราม วัดปากน้ำ ฯลฯ จะสนับสนุนและสร้างที่พักเพิ่มเติมแก่สงฆ์มากกว่าสร้างที่พักแก่แม่ชี นอกจากนั้นค่านิยมชายเป็นใหญ่ในสังคมไทย (patriarchy) ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการบวชชีเพราะเห็นว่าผู้หญิงควรทำหน้าที่สนับสนุนมากกว่าเป็นนักบวช

สังคมไทยมักไม่ค่อยทำบุญกับแม่ชี ชอบทำบุญสนับสนุนพระได้บุญมากกว่า อาจารย์แม่ชีศรีสลับกล่าวว่า พระวินัยกล่าวอานิสงส์ของการบวชพระว่าได้บุญมากก็เพราะต้อง

รักษาศีลมากกว่าแม่ชี อานิสงส์ของการบวชพระจึงได้บุญมากกว่าบวชชี แต่อาจารย์แม่ชีศรีสลับเห็นว่า ความคิดนี้เป็นจารีตทางประเพณี การบวชได้บุญจะต้องขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของผู้บวชด้วย แม้ว่าแม่ชีจะรักษาศีล 8 ข้อ แต่ถ้าตั้งใจรักษาไม่ให้บกพร่อง ขาด หรือด่างพร้อย รักษาให้ดีก็ได้บุญเท่าบวชพระ ศีล 8 เป็นศีลนักบวช จึงไม่ควรที่จะมองข้ามแม่ชีซึ่งเป็นบันไดในการปฏิบัติธรรมขั้นต้น นอกจากรักษาศีลแล้วแม่ชียังศึกษาธรรม ภาวนา ควบคู่กันด้วย ได้อานิสงส์ของการบวชเช่นกัน เพราะว่าชีวิตประจำวันก็ไม่แตกต่างไปจากสงฆ์

ปัจจุบันวัดที่สนับสนุนแม่ชีมีน้อยลง มีเพียงพระอารามหลวงในกรุงเทพฯ หรือวัดที่มีนโยบายมาดั้งเดิมซึ่งกระจายอยู่ไม่มากนัก เช่น สำนักชีถ้ำแกลบที่จังหวัดเพชรบุรี สำนักแม่ชีศาลาสันติสุขที่จังหวัดนครปฐม หรือในจังหวัดอื่น ๆ ที่มีแม่ชีมากกว่าร้อยรูป ส่วนวัดในต่างจังหวัดก็แทบไม่มีปัจจัยสนับสนุนพระสงฆ์ ดังนั้น จึงไม่ต้องเอ่ยถึงการบวชชี ผู้ที่ต้องการบวชเป็นแม่ชีจึงหาวัดรับบวชยาก หรือต้องมีผู้รู้จักกันมาก่อน และมีผู้รับรองการบวช หัวหน้าแม่ชีจะพิจารณารับบวชชียากกว่าเจ้าอาวาสรับบวชพระและสามเณร เพราะห่วงเรื่องไม่มีที่อยู่ หรือสถานที่วัดคับแคบ ผู้ที่บวชต้องมีทุนเดิมมาก่อน หากไม่มีทุนเดิมต้องช่วยทำงานวัด ตามแต่จะตกลงกัน แม่ชีบวชแล้วก็บิณฑบาตไม่ได้เพราะไม่มีคนใส่บาตรก็ต้องพึ่งพิงองค์กรสงฆ์เป็นหลัก เพื่ออาศัยวัดทำให้การปฏิบัติธรรมแต่ละวันเป็นไปได้และมักอาศัยอยู่รวมกันห้องละหลายรูป ความเป็นอยู่ลำบากกว่าสงฆ์มาก การปฏิบัติธรรมของผู้หญิงบวชชีถาวร ไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งปัจจัย ความเป็นอยู่และการศึกษา อีกทั้งยังไม่ได้รับการเอื้อเฟื้อเหลียวแลจากสังคม ทำให้ผู้หญิงนิยมบวชน้อยลง ปัจจุบันผู้หญิงนิยมบวชชั่วคราวแบบไม่ปลงผม เรียกว่า บวชพราหมณ์ในระหว่างหยุดงานหรือมีเทศกาลสำคัญมากกว่า เช่น วัดธรรมกาย อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี สนับสนุนให้บวชพราหมณ์ช่วยงานวัดก็จะคล่องตัวกว่า

3. สถานภาพและบทบาท

สถานภาพและบทบาทของแม่ชีผู้บริหาร แตกต่างจากแม่ชีธรรมกาย และแม่ชีโรงครัวและศาลา ได้รับปัจจัยและได้รับการยกย่องมากกว่าแม่ชีโรงครัวและศาลา ปัจจุบันได้รับจากมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยตรง

4. ผลงาน

4.1 บุกเบิกสถาบันแม่ชีไทยปากท่อ

หลังกลับจากอินเดีย อาจารย์แม่ชีศรีสลับได้ลาออกจากอาจารย์แม่ชีที่วัดปากน้ำแล้วขออนุญาตสอนที่สถาบันแม่ชีไทยสาขาปากท่อ อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี แห่งเดียว ได้รับเงินเดือน 3,000 บาท/เดือน แต่ยังคงมีห้องพักประจำในวัดปากน้ำ ออกไปทำงานนอกองค์กรเป็นครั้งแรกโดยเป็นแม่ชีที่ทำงานด้านการศึกษาช่วยเหลือแม่ชีประทิน ขวัญอ่อน หัวหน้าสำนักแม่ชีไทย

ปากท่อ ในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่จัดหาเด็กผู้หญิงจากต่างจังหวัดมาเรียนในระดับมัธยมต้น จัดทอดผ้าป่าหาทุนการศึกษา ออกแบบเครื่องแต่งกาย และยังเป็นอาจารย์สอนหนังสือด้วย ทำหน้าที่หลาย ๆ บทบาทโดยชวนเพื่อนแม่ชีที่เรียนบาลีวัดปากน้ำไปช่วยทำงานอีกหลายรูป มีแม่ชีทองแท้ แม่ชีทองเพชร แม่ชีทองพูน แม่ชีขวัญเรือน และแม่ชียุพิน เป็นต้น ภายในสถานที่ซึ่งแม่ชีเป็นผู้จัดการและรับผิดชอบซึ่งเป็นงานบุกเบิกที่ต้องทำการพัฒนาทั้งสถานที่ พร้อมกับพัฒนาให้ความรู้การศึกษาแก่นักเรียน โดยได้รับความอุปถัมภ์ทุนการศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดปากน้ำปีละหลายทุน จากหัวหน้าแม่ชี รวมทั้งแม่ชีและฆราวาสที่ศรัทธาทั่วไป จนกลายเป็นสถานธรรมจาริณีต้นแบบ มีเว็บไซต์ที่มีผู้เข้าไปเยี่ยมชมและมีผู้เดินทางไปทำบุญเสมอ เป็นที่รู้จักของสถาบันแม่ชีไทยในปัจจุบัน

4.2 ก่อตั้งมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย

ภายในวัดปากน้ำมีเพียงการศึกษาปริยัติธรรมบาลีและธรรมศึกษา และสำนักแม่ชีไทยปากท่อจัดการศึกษาทางปริยัติสามัญระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายเท่านั้น ในระยะนั้นยังไม่มีการจัดการศึกษาด้านปริยัติสามัญระดับปริญญาตรี แม่ชียังไม่มีสถาบันศึกษาปริยัติสามัญอุดมศึกษาเป็นของตัวเอง หากต้องการศึกษาปริยัติสามัญต้องเรียนในมหาวิทยาลัยทั้งของสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย นอกนั้นเป็นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ เช่น จุฬา ธรรมศาสตร์ มหิดล รามคำแหง ราชภัฏ สุโขทัยธรรมมาธิราช ฯลฯ

มหาวิทยาลัยเริ่มก่อตั้ง พ.ศ. 2538 โดย คุณหญิงขนิษฐา วิเชียรเจริญ วัตถุประสงค์หลักต้องการสนับสนุนผู้หญิงทั้งที่เป็นแม่ชีและอุบาสิกา ให้มีความรู้ด้านปริยัติสามัญในระดับอุดมศึกษา คุณหญิงริเริ่มจัดการประชุมเพื่อก่อตั้งมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย อาจารย์แม่ชีศรีสลับและแม่ชียุพินได้รับการชักชวนให้เป็นผู้บริหาร มีหน้าที่และเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดในมหาวิทยาลัยแม่ชี ในตอนแรกคุณหญิงจะก่อตั้งที่สถานศึกษาธรรมจารินีปากท่อและกำลังอยู่ในระหว่างจัดหาที่ก่อสร้าง จัดประชุมที่สถาบันแม่ชีไทยปากท่อบ่อย ๆ อ.ศรีสลับได้เข้าร่วมประชุมครั้งแรก พ.ศ. 2541 และถูกคุณหญิงกนิษฐาชักชวนให้เดินทางไปดูที่ดินก่อสร้างมหาวิทยาลัยที่ อ.ปักธงไชย จ.นครราชสีมา เนื้อที่เริ่มแรก 57 ไร่ เป็นที่ดินของคุณเวช ถวายให้หลวงพ่อพุธ ฐานิโย เจ้าอาวาสวัดป่าสาลวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา เพื่อสร้างสำนักสงฆ์ แต่หลวงพ่อพุธปรารภว่าสำนักสงฆ์เพียงพอแล้ว เมื่อคุณหญิงทราบเรื่องจึงได้ติดต่อขอให้เป็นสถานที่สำหรับก่อตั้งมหาวิทยาลัยมหาปชาบดีเถรี ท่านอนุญาตให้เป็นไปตามความประสงค์ของคุณหญิง และร่วมถวายปัจจัยเพิ่มเติมอีก 10,000 บาท ต่อมา แม่ชีราตรี ตุรงควัตร หัวหน้าสำนักแม่ชีภูหลวง อ.ปักธงไชย จ.นครราชสีมา บริจาคที่ดินสมทบอีก 10 ไร่ แต่ไม่ติดกัน ในการเริ่มก่อตั้งได้มีประชุมที่สถาบันแม่ชีไทย วัดบวรนิเวศน์วิหาร โดยร่วมกับมหามกุฏราชวิทยาลัย มีสมเด็จพระญาณวโรดม วัดบวรนิเวศน์

วิหาร เป็นพระเถระผู้ทำหน้าที่สนับสนุนและประสานงานระหว่างแม่ชีกับคณะสงฆ์ ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากมหามกุฏราชวิทยาลัยปีละ 800,000 บาท บริหารจัดการโดยคุณหญิงขนิษฐา หลังจากนั้น อาจารย์แม่ชีศรีสลับเดินทางไปปฏิบัติธรรมที่ประเทศอเมริกา ได้รับจดหมายจากคุณหญิงว่าท่านบวชเป็นแม่ชีและป่วยเป็นมะเร็งมดลูก หลังกลับจากอเมริกาจึงไปขอเยี่ยมที่ ร.พ. รามาฯ ถูกท่านขอร้องให้ช่วยทำงาน การเห็นแม่ชีคุณหญิงป่วยหนักและยังต้องทำงานเสมอ ทำให้อาจารย์แม่ชีศรีสลับรู้สึกตื้นตันใจมากจึงรับปากช่วยก่อตั้งมหาวิทยาลัยแม่ชี

> มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยเริ่มก่อตั้งอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2542 สถานที่ในการดำเนินงานช่วงแรกต้องการทำงานที่เสถียรธรรมสถาน กรุงเทพฯ แต่เมื่อทดลองทำงานแล้วเกิดความไม่สะดวกหลายประการ คุณหญิงท่านสนับสนุนให้แม่ชีเป็นผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย ขณะนั้นยังไม่มีผู้อำนวยการ ต้องการบุคลากรจำนวนมาก เริ่มเปิดสอนตั้งแต่ปี 2542 ที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี แล้วปี 45 ย้ายไปที่ปักธงไชย โครงสร้างการบริหาร เราเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการวิชาการ อ.ยุพิน เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร ส่วนผู้อำนวยการคือ เจ้าคุณพระเมธีธรรมสาร ทำงานที่วัดบวรฯ งานจริง ๆ แม่ชีเป็นคนทำ ตัดสินใจ (แม่ชีศรีสลับ อุปมัย, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2549)

แรก ๆ ทำงานแบบไม่มีผลประโยชน์ ค่าใช้จ่ายออกเอง เริ่มตั้งแต่เขียนโครงการโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมแม่ชีไทยให้มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพเพิ่มขึ้น มีศักดิ์ศรี มีที่ศึกษาเล่าเรียนเป็นของตนเอง ติดต่อขอความช่วยเหลือจากสถาบันแม่ชีไทย เช่น ใบเสร็จรับเงินนักศึกษามีทั้งแม่ชีและอุบาสิกา แม่ชีไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ค่าเล่าเรียนและค่าอาหาร ตลอดหลักสูตรจ่ายเพียงค่าน้ำไฟตามมิเตอร์ในหอพักเดือนละไม่เกิน 500 บาท อุบาสิกา 5,000 บาท/เทอม และค่าอาหาร 300 บาท/เดือน น. ศ. ยังมีรายได้อื่น ๆ จากการจำหน่ายงานฝีมือของตนเอง ขยันสวดมนตร์ทำวัตร หรือช่วยรดน้ำต้นไม้ก็จะได้ปัจจัยทุกเดือนเป็นรางวัลจากอาจารย์ ทั้งนี้เพราะมักจะไม่ค่อยมีผู้สนับสนุนแม่ชีที่ศึกษา จึงต้องช่วยเหลือค่าใช้จ่ายประจำวัน

อาจารย์แม่ชีศรีสลับเป็นผู้บริหารที่มีบทบาทต่อนักศึกษาหลายด้าน ทั้งสอนและบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้เป็นที่รู้จักและได้รับความสนับสนุนจากการเดินทางไปประชุมในต่างประเทศด้วย ได้รับการสนับสนุนจากภายในประเทศ คุณหญิงกนิษฐาเป็นผู้สนับสนุนตั้งแต่แรกปีละกว่าแสนบาท นายกสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีปัจจุบัน คือคุณสุธีรา ทอมสันต์ (วิจิตรนนท์) เจ้าอาวาสวัดปากน้ำให้นักศึกษา 2 ทุน ๆ ละ 10,000 บาท นอกจากนั้น ยังได้รับจากต่างประเทศ เช่น จากการประชุมศากยธิดา ซึ่งจะได้รับบริจาคทั้งปัจจัยและเครื่องคอมพิวเตอร์จากภิกษุณีต่างประเทศ รวมทั้งได้รับนักศึกษาต่างชาติที่ภิกษุณีแนะนำให้มาเรียนด้วย วิธีการจัดการติดต่อกับต่างประเทศ นอกจากจะได้รับการสนับสนุนทางด้านปัจจัยและอุปกรณ์แล้วยังเป็นการยกระดับ

สถาบันการศึกษาของแม่ชี ยังทำให้สังคมมองเห็นความสำคัญของแม่ชีอีกด้วย จึงต้องมีกิจกรรมเชื่อมโยงกับต่างประเทศ ทำให้สามารถยกระดับสถานภาพแม่ชีทำให้ต่างประเทศยอมรับมากขึ้น

มหาวิทยาลัยเปิดสอนเพียงสาขาพุทธศาสตร์และศาสนศาสตร์ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ บุคลากรน้อยและวิชาการยังไม่เทียบเท่ามหาวิทยาลัยทั่วไปทั้งมหาวิทยาลัยรัฐและของสงฆ์ คนไม่นิยมมาเรียนมากนัก ส่วนใหญ่ต้องการเรียนสาขาอื่น ๆ ซึ่งเปิดสอนทั่วไปมากกว่า ทำให้คนมาสมัครเรียนน้อย บัณฑิตรุ่นหนึ่ง ๆ ไม่ถึง 20 คน สถานภาพของมหาวิทยาลัยเป็นรองมหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทั่วไป นักศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้น้อยหรือเป็นแม่ชีที่บวชมานานแต่ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน แตกต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไปที่นักศึกษาต้องเสียค่าใช้จ่าย อาจารย์แม่ชีศรีสลับสรุปว่า

> อุปสรรคใหญ่ ๆ คือยังไม่ค่อยมีคนรู้จักและเราประชาสัมพันธ์ไม่ค่อยทั่วถึง คนที่จะส่งลูกมาเรียน ส่วนใหญ่ก็จะไหลไปมหาวิทยาลัยทางโลกมากกว่า คนที่มาเรียนที่วิทยาลัยแม่ชีนอกจากคนที่จะมีพื้นฐานในเรื่องศีลธรรม เคยปฏิบัติธรรม และพ่อแม่ญาติมิตรที่เคยปฏิบัติธรรมมา มั่นใจว่ามาเรียนที่วิทยาลัยแม่ชีแล้วจะได้อะไรจึงมาเรียน ไม่ต้องบวชก็ได้ หรือบวชแล้วจบไปจะสึกก็ได้ ที่นี่ ต้องการให้โอกาสแก่ลูกผู้หญิง จุดมุ่งหมายต้องการให้ผู้หญิงรู้ศาสนา มีพื้นฐานทางศีลธรรม ไม่เฉพาะนักบวชอย่างเดียว (แม่ชีศรีสลับ อุปมัย, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2549)

นักศึกษาเลือกเรียนแบบฆราวาสก็เสียค่าใช้จ่ายมากกว่าแม่ชี หลังจบการศึกษาแม่ชีก็อาจลาสิกขาได้ มหาวิทยาลัยสนับสนุนผู้หญิงให้มีการศึกษา ผสมผสานธรรมะในชีวิตประจำวันเพื่อให้คนในสังคมเห็นว่า แม่ชีก็ “บวชเรียน” มีการศึกษาเหมือนกับสงฆ์ ไม่ได้บวชเพื่อทำงานวัดเท่านั้น นโยบายที่สำคัญคือ นักเรียนแม่ชีต้องมีการศึกษาและการปฏิบัติที่เคร่งครัด จึงจะสามารถสร้างศรัทธาจากประชาชนทั่วไปจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้านลบของแม่ชีได้ในที่สุด ซึ่งต้องอาศัยเวลามากกว่าจะเป็นผลสำเร็จ

2.2 **แม่ชียุพิน ดวงจันทร์**

1. **สาเหตุในการบวช**

ครอบครัวมีลูกสาวล้วน 6 คน เด็กหญิงยุพินเป็นลูกสาวคนที่ 3 พ่อต้องการให้ลูกบวชเพื่อให้พ่อแม่ได้บุญแทนบวชลูกชายเป็นประเพณีอย่างน้อย 1 พรรษา จึงพามาบวชที่วัดปากน้ำเมื่ออายุ 21 ปี เริ่มแรกเป็นแม่ชีโรงครัว พักที่ตึกอนาลัย ได้รับคำแนะนำจากแม่ชีรุ่นพี่ที่บวชก่อน 1 พรรษา ชื่อแม่ชีศรีสลับ เป็นกัลยาณมิตรแนะนำและพาไปทำครัว เล่าว่า

> เขาจูงพาไปทำครัว เช้าก็ไปกันเถอะเรา เขาก็นำหน้า เราเป็นผู้ตาม เขาแกงก็ช่วยเขาเอาผักใส่กะทะ ช่วยล้างผัก ช่วยเตรียมหม้อ ช่วยใส่ฟืนหอบฟืนที่เด็กวัดหามาใส่เตาหามโน่นหามนี่ ไปเอาฟืนที่วัดขุนจันทร์ วัดกลางก็มี ทำทุกอย่างที่เขาใช้นั่นแหละงานหลักของเรานอกจากเป็นผู้ช่วยแม่ชีหน้าเตาคือตักน้ำใส่ตุ่ม สมัยก่อนต้องตักน้ำล้างชามนะ ตักน้ำจากคลองขึ้นมาใส่ตุ่มแกว่งสารส้ม แล้วตักจากในตุ่มมาล้างชามล้างผัก ล้างกะละมัง ล้างถาดอาหาร แต่ก่อนถาดเยอะ ช่วยกันกับ อ.ศรีสลับ ตักน้ำใส่ตุ่มทุกตุ่มที่มี ใครจะใช้ตักหมด สมัยก่อนหน้าเตายังใช้ฟืน หม้อก็ดำ อยู่หน้าเตาเลอะเทอะ ได้เงินเดือนเริ่มแรก เพียง 5 บาท เรียนด้วยปฏิบัติด้วย ได้เวลาก็ไปครัวอิ่มข้าวแล้วก็ช่วยล้างถ้วยชาม จนถึงเก็บกะละมัง เลิกงานครัวจึงกลับห้อง ทำงานจนสุดความสามารถ (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

แม่ชียุพินเป็นทั้งแม่ชีโรงครัวและนักเรียนในเวลาเดียวกัน เป็นลูกมือแม่ชีหน้าเตาใหญ่ เรียกว่า แม่ชีหน้าเตา ช่วยเตรียมหม้อใส่แกงใบใหญ่ เป็นหม้อหูดำอย่างหนาติดอยู่เบอร์ข้างหูหม้อ เช่น หม้อเบอร์ 40 หรือ 50 ฯลฯ ช่วยใส่ฟืน ผัดกับข้าว เนื่องจากเป็นคนตัวเล็ก ต้องใช้ลังไม้รองเท้าปีนขึ้นไปคอยใส่ของลงกะทะใบบัว ได้รับปัจจัยเล็กน้อยแค่ซื้อของใช้ในชีวิตประจำวันก็ต้องใช้อย่างประหยัดที่สุด ยกตัวอย่างเช่น ปัจจัยที่ได้ไปซื้อสบู่กรดก้อนละสลึงเท่านั้น ทำให้เห็นว่าความเป็นอยู่ของแม่ชีลำบาก แม่ชีโรงครัวมีจำนวนมาก ใช้แรงกายช่วยทำงานครัว

การเป็นแม่ชีโรงครัวไม่ทำให้แม่ชียุพินรู้สึกว่าเป็นความต่ำต้อย แต่กลับคิดว่าตัวเองเสียสละทำงานให้วัด แม้ว่าจะได้เงินเดือนน้อย แต่ได้ให้ความหมายงานครัวว่า แม่ชีทำครัวตามนโยบายของวัดจะรับประโยชน์มากมายหลายประการ ประการแรก คือ การสร้างบุญสร้างกุศล มีโอกาสได้สร้างทานบารมีผ่านการทำครัว ประการที่ 2 ได้รับประทานอาหารในโรงครัวโดยไม่ต้องซื้ออาหาร นอกจากจะประหยัด อิ่ม อร่อยแล้วยังมีผลดีตามมาอีกมากมาย เช่น มีเพื่อน ทำให้ผู้ใหญ่ คือหัวหน้าแม่ชีเกิดความเมตตาเอ็นดูว่าเป็นคนไม่ดูดาย ขวนขวายช่วยเหลืองานวัด เพื่อนเป็นสิ่งสำคัญ การทำครัวถือเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์อย่างหนึ่ง ทำให้ผู้ใหญ่รักใคร่และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในวัดได้อย่างสงบสุข

> เราทำงานหนึ่งได้บุญ ได้กินข้าว อิ่มไส้อิ่มท้อง สองได้ความสามัคคี คุ้นเคยกัน มีเพื่อนใช่ไหม มาอยู่ห้องจ๋อง ๆ งี้ จะมีเพื่อนที่ไหนเล่า คนก็ไม่รังเกียจเราเพราะเราขยันถ้าไม่ขยันคนไม่ชอบ ผู้ใหญ่ก็ไม่เมตตา นี่เราอิ่ม อย่างน้าธัญงี้ (แม่ชีธัญญาณี) ก็เอามาให้ เอ้า. . . นี่หนู มีแกง สมัยก่อนนี้เพื่อนเยอะแยะ เขาทำงานได้บุญ ไม่งกเงิน ได้เงินเดือน 5 บาทก็เยอะแล้ว เพราะก่อนหน้านี้แม่ชีทำครัวไม่มีเงินเดือน บางเดือนถ้าไม่อยู่วัดตอนหัวหน้าแม่ชีจ่ายก็ไม่ได้เงินเดือน ซื้อก๋วยเตี๋ยวชามละบาท แกงถุงละ

> บาท ข้าว 50 สตางค์ กับข้าวใส่บาตรสมัยนั้นชุดละ 6 สลึงเท่านั้น (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

วิถีชีวิตของแม่ชีแตกต่างจากพระ แม่ชีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและอยู่ห้องละหลายรูป มีหน้าที่ประจำร่วมกันผ่านการทำงาน ความสัมพันธ์ของกลุ่มจะเกิดขึ้นจากงาน (ครัว) ทำให้เกิดความสามัคคี ช่วยลดความขัดแย้งแล้วยังสร้างสายสัมพันธ์กับแม่ชีกลุ่มอื่น ๆ ด้วย เงินเดือนของแม่ชีโรงครัวในสมัยนั้นเพิ่มขึ้นเป็น 10 บาท 20 บาท 30 บาท ต่อมาใน พ.ศ. 2521 ย้ายครัวใหม่ได้เงินเดือน 50 บาท 100 บาท และยังได้รับปัจจัยจากพ่อส่งให้ทุกเดือนทำให้สามารถอยู่ในองค์กรได้อย่างไม่ลำบาก

แม้ว่าในตอนแรกแม่ชียุพินต้องการจะบวชตามประเพณีเพื่อทดแทนคุณพ่อแม่เพียงพรรษาเดียว หลังจากบวชได้ 1 พรรษาอยากลาสิกขาเพราะเพื่อน ๆ แม่ชีที่บวชรุ่นเดียวกัน 60 กว่ารูปอยากลาศีลกลับบ้านทั้งนั้น แต่เพื่อนแม่ชีได้พาไปปฏิบัติธรรม เข้ากรรมฐาน ทำให้มีศรัทธาบวชในพรรษาต่อ ๆ มา แม่ชียุพินจึงบวชนานเพราะมีเพื่อนแม่ชีรุ่นพี่ช่วยแนะนำ

> เราบวชได้พรรษาแล้ว ออกพรรษาก็อยากสึก อ.ศรีสลับพาไปเข้ากรรมฐานที่เขาชะโงก รอบที่สองพาไปเดือนมีนาคม ปิดเทอมแล้ว คิดว่าการบวชเนี่ยกัลยาณมิตรเพื่อนสำคัญ ถ้าไม่ได้ อ.ศรีสลับป่านนี้สึกไปไหน ๆ แล้ว ความอยากสึกมันมีอยู่เรื่อยเห็นเพื่อนเขาจะสึก ซื้อชุดสวย ๆ มาลองดู ก็อยากออกไปบ้าง เด็ก ๆ น่ะ (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

การเป็นแม่ชีโรงครัวทำงานครัวได้ทั้งบุญและได้เพื่อน ทำให้ได้ฝึกตนเอง เรียนรู้วิถีชีวิตของแม่ชีไปด้วย เพราะชีวิตการทำงานในโรงครัวเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตในการทำงานกับผู้อื่น แม่ชียุพินมองว่าการเป็นแม่ชีนับเป็นโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนพร้อมกับปฏิบัติธรรม สามารถที่จะเรียนได้ทั้งธรรมศึกษา บาลี และปริยัติสามัญ ได้สวดมนตร์ ไหว้พระ ทำงานเพื่อสังคม และทำงานด้วยความพอใจ พร้อมกับนึกถึงบุญคุณของวัดปากน้ำ โดยที่ไม่ได้คิดถึงปัจจัยที่ได้รับว่ามากหรือน้อย “ล้างหม้อ ล้างชามก็ล้างริมคลอง ล้างครัว หิ้วน้ำกันขาฉิ่ง แต่เราไม่ถือว่าเป็นงานหนัก ทำด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยวัดเอาบุญ ไม่ช่วยทำครัวก็ไม่ได้บุญซิ “การทำครัวจึงเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่ง เป็นการต่อรอง ทำให้แม่ชีสามารถอยู่ในวัดได้อย่างสงบสุข ดังคำอบรมของหัวหน้าแม่ชีว่า “แม่ชี (ช่วย) ทำครัว บุญก็ได้ ไส้ก็เต็ม” การที่แม่ชีทำงานครัวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการต่อรองภายใต้ระบบสงฆ์ที่มีต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์ร่วมกัน แม่ชีโรงครัวผสมผสานระหว่างการทำงานและการเรียนเข้าด้วยกันอย่างไม่ขัดแย้ง

2. หน้าที่

2.1 เป็นอาจารย์สอนธรรม

ความรู้บาลีเป็นจุดหักเหให้แม่ชียุพินเป็นแม่ชีสอนธรรมในเวลาต่อมา หลังจากแม่ชียุพินจบบาลีศึกษา 6 ก็เปลี่ยนบทบาทจากแม่ชีโรงครัวมาเป็นแม่ชีอาจารย์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์สอนธรรมศึกษาตรีที่โรงเรียนภาวนานุสนธิ์ร่วมกับเพื่อนแม่ชีใน พ.ศ. 2532 ทั้งสอนและเรียนบาลี บ.ศ.7 ไปด้วย

> จบบาลีศึกษา 6 ปี 2532 เป็นอาจารย์สอนธรรมศึกษาตรีกับเพื่อน อ.ขวัญเรือน ใหม่ ๆ สอนวิชาเดียว 2 คน เพื่อนกัน เราไม่ค่อยเก่ง ไม่กล้าไปสอนคนเดียว ยังกลัว ได้เงินเดือน ๆ ละ 200 บาท แบ่งเงินเดือนกับเพื่อนคนละ 100 บาท มีนักเรียนแม่ชี 60 รูป พี่ศรีสลับสอนธรรมศึกษาโท วิชาอนุพุทธประวัติ ทำงานสอนหนังสือด้วยศรัทธา (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

หลังจากแม่ชียุพินหยุดเรียนบาลีเพราะสอบไม่ผ่านบาลี 8 ก็ศึกษาทางโลกเพิ่มเติม ไปเรียนปริยัติสามัญ (กศน) ที่วัดนาคปรกชั้น ม 4-5 จนจบ ม.6 ทั้งยังได้ต่อรองกับระเบียบวัดให้แม่ชีได้รับอนุญาตให้ศึกษาปริยัติสามัญ เนื่องจากสมัยนั้นวัดปากน้ำอนุญาตให้เรียนปริยัติธรรมเฉพาะธรรมศึกษาชั้น ตรี โท เอก และบาลีเท่านั้น ไม่อนุญาตให้มีการเรียนปริยัติสามัญในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัยข้างนอก เพราะกลัวว่าแม่ชีจะก่อความเสียหาย แต่แม่ชียุพินได้ขอเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในเรื่องการเรียนปริยัติสามัญในระดับปริญญาตรีและโทต่อองค์กรวัด แย้งว่าผู้ที่บวชไม่ว่าจะเป็นสงฆ์หรือแม่ชีอาจจะต้องลาสิกขาไป ถ้าหากออกไปไม่มีความรู้เลี้ยงตัวก็จะลำบาก ได้ขออนุญาตหัวหน้าแม่ชี ให้แม่ชีสามารถออกไปเรียนนอกวัดได้ แม่ชียุพินเป็นแม่ชีรูปแรกของวัดที่ศึกษาระดับปริญญาตรีและโท และยังชักชวนแม่ชีรูปอื่นให้ออกไปศึกษานอกวัดด้วย

> พอนักเรียน ๆ จบบาลีก็ไปเรียนข้างนอก วัดมีกติกาว่าไม่ให้ไปเรียนนอกวัด อาจจะมองสิ่งแวดล้อมก็ได้ว่า บางคนที่ไปเรียนไม่มีความพร้อมอย่างนี้ เขาไปถามอะไรก็ไม่รู้เรื่อง ห้ามพระด้วย ต้องได้ ป ธ 3 ก่อนจึงได้ออกไป ต้องมีพื้นฐานความรู้เพื่อที่ว่าใครถามอะไรจึงตอบได้ แต่แม่ชีไม่มีความรู้บวชใหม่ ๆ ไปข้างนอก เขาถามอะไรตอบไม่ได้เสียภูมิหมด ช่วงของการเรียนข้างนอกใหม่ ๆ ทั้งพระ-ชี ไม่มีใครได้ไปเรียนข้างนอกเลย เขามีกติกาห้ามอยู่ สมัยก่อนวัดปากน้ำอนุญาตให้เรียนปริยัติธรรมเฉพาะธรรมศึกษาชั้น ตรี โท เอก และบาลีเท่านั้น ไม่อนุญาตให้มีการเรียนปริยัติสามัญในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัยข้างนอก แต่ได้ขอหัวหน้าแม่ชีให้ออกไปเรียนข้างนอกได้ โดยให้เหตุผลว่า สมัยนี้บางทีแม่ชีอาจจะต้องสึกบ้าง ต้องเรียนเพื่อมีความรู้ได้ออกไปเลี้ยงตัว เป็นคนที่เรียนข้างนอกวัดระดับปริญญาตรีและโทคนแรกของวัด

> ตอนหลังก็พูดให้คนออกไปเรียนนอกวัดได้ เมื่อก่อนเขาไม่ให้เรียน เขากลัวว่าไปทำความเสียหาย เราก็บอกว่าคนที่บวชอาจจะต้องสึก ถ้าออกไปไม่มีความรู้เลี้ยงตัวไม่ได้ (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

แม่ชียุพินจบปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ เอกภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2535 ปริญญาโทสาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้รับปัจจัยช่วยเหลือจากฆราวาสที่มีศรัทธาและขอทุนจากเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ซึ่งจะให้ทุนแม่ชีที่ศึกษาในต่างประเทศเท่านั้น สมเด็จเจ้าอาวาสฯ ให้ทุนเป็นเวลา 2 ปี ๆ ละ 15,000 บาท จนจบใน พ.ศ. 2542 เนื่องจากเห็นว่าอาจารย์แม่ชียุพินสอนธรรมะทำประโยชน์แก่องค์กรวัด

แม่ชียุพินเป็นแม่ชีที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาบาลีของแม่ชี แต่ก็ให้ความเห็นในการเรียนบาลีว่า แม่ชีไม่จำเป็นต้องเรียนบาลีไปเพื่อจะสอน เป็นอาจารย์ เรียนแล้วไม่สอนก็ได้ พระสงฆ์จำนวนมากที่เรียนแล้วก็ไม่ได้เป็นอาจารย์เช่นกัน การเรียนบาลีไม่ควรมีจุดประสงค์เพื่อไปเป็นครูธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ควรเรียนเพื่อรู้ ประดับสติปัญญา เพื่อที่จะอ่านพระธรรมคัมภีร์และแนะนำคนอื่นได้ นอกจากนั้น การสอนไม่จำเป็นว่าต้องพูดอย่างเดียว สอนด้วยการทำให้ดูก็ได้ประโยชน์เช่นกัน นอกจากนั้น แม่ชียุพินยังย้ำว่า แม่ชีมิได้ถูกจำกัดการเรียนธรรมมะ หากแต่การเรียนธรรมจะขึ้นอยู่กับระดับสมองและความสามารถและตัวแม่ชีเองด้วย แม่ชีบางรูปมีโอกาสดีแต่สมองไม่ดี ไม่สามารถท่องจำภาษาบาลีได้ เรียนไม่ไหว เมื่อเรียนธรรมมะไม่ได้ก็ต้องกลายเป็นแม่ชีโรงครัว ขวนขวายช่วยเหลือทำงานวัด คนภายนอกรู้เพียงแต่ว่าแม่ชีไม่มีการศึกษาเหมือนกับพระ แต่ไม่ได้มองว่าพื้นฐานการบวชระหว่างแม่ชีกับสงฆ์แตกต่างกัน

เป้าหมายการบวชของแม่ชีแต่ละรูปไม่เหมือนกัน แม่ชียุพินจึงไม่เปรียบเทียบการศึกษาปริยัติธรรมระหว่างแม่ชีกับพระ เพราะจะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกัน แต่เปรียบเทียบแม่ชีที่เรียนหนังสือกับแม่ชีทำงานว่าเป็นการแบ่งแยกแม่ชีตามความถนัดและตามความสามารถ ถ้าหากแม่ชีทำครัวหรือศาลาด้วยความพอใจก็จะไม่มีปัญหา

> เจตนาเป็นกุศล ทำจึงได้บุญ ถ้าสิ่งที่ทำใหญ่โตมโหฬาร แต่จิตเป็นอกุศลก็ไม่ได้บุญ อาจจะทำงานน้อยได้บุญใหญ่ถ้าจิตดี อย่างปอกมะม่วงทุกวัน งานเล็กน้อย จิตดีก็เป็นกุศล ไม่ใช่ปอกแล้วคิดว่า. . . เราทำคนเดียว คนอื่นไม่ได้ทำเลย บุญมันไม่เกิด มันต้องมีศรัทธาประกอบ ทำครัวคนเยอะแยะ เจอะคนแกล้งก็ต้องไม่เอามาเป็นอารมณ์ แม่ชีโรงครัวทำงานสนับสนุนสงฆ์อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของคนอื่น ต้องสร้างบารมี ดีนะ เขาทำได้ หายาก แล้วหน้าที่จะจำแนกคนตามความถนัด ไม่ใช่บุญ ๆ อยู่ที่เจตนา เจตนาคนทำสำคัญ บางที่เราทำอาจจะไม่ได้บุญก็ได้ ใครจะรู้ (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

การให้ความหมายของคำว่า “บุญ” ของแม่ชียุพินจึงไม่เกี่ยวกับว่าแม่ชีรูปไหนทำหน้าที่อะไรแล้วจะได้บุญเท่าไหร่ หากอยู่ที่จิตที่เป็นกุศลและศรัทธา ดังนั้น ใครจะทำหน้าที่อะไรก็ได้ไม่สำคัญ เพราะแต่ละคนมีความถนัดไม่เหมือนกัน ความแตกต่างของแม่ชีแต่ละรูปแบบได้ถูกจัดสรรจากธรรมชาติมาแล้ว แม่ชีส่วนใหญ่บวชอายุมาก แก่แล้วจึงบวช ชีวิตแล่นไปตั้ง 45 ปี เป็นต้น อีกทั้งมีประสบการณ์ทำงานครัวจากครอบครัวว่าเพลิดเพลินกว่าการเรียน ภาพของแม่ชีในสายตาของคนทั่วไปมักเป็นไปในด้านลบ ถูกมองว่าเป็นผู้มีปัญหาจากครอบครัว แม่ชีส่วนใหญ่ไม่สนใจการเรียนปริยัติธรรม เมื่ออยู่รวมกัน มีปัญหาเกิดขึ้น เช่น แม่ชีทะเลาะวิวาท ตีกัน เป็นสิ่งที่ทำอยู่ในแม่ชีกลุ่มเล็ก ๆ แต่จะขยายวงกว้างรวมไปถึงสังคม แม่ชีจึงต้องปรับตัว ทำวิถีชีวิตไม่ให้ขัดแย้งกับหมู่คณะเพื่อไม่ให้เกิดชื่อเสียงเกียรติคุณที่ไม่ดีแพร่ออกไป

> เราไม่โทษสังคม แต่ธรรมะจัดสรรให้เราเป็นอย่างนี้ เช่น เปิดโอกาสให้เรียนธรรมก็ไม่เรียน ทุกวันนี้ต้องโทษว่ากลุ่มผู้หญิงที่เข้ามาบวชอยู่วัดทำอะไรให้สังคมมองเห็นความสำคัญบ้าง สังคมจะมองที่คุณภาพ มองที่คุณค่า ผู้หญิงอย่างพวกเราไม่เอาถ่านเลย มาบวชเป็นชีเยอะแยะ เกะกะไปหมด (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

ในฐานะของแม่ชีสอนธรรมได้ให้ข้อคิดเห็นเรื่องการศึกษาปริยัติว่า แม่ชีที่มีโอกาสเรียนไม่ควรดูถูกแม่ชีที่ไม่เรียนว่าต่ำต้อยกว่าตน คิดว่าตนเองเรียนมากกว่า เมื่อเรียนธรรมในคัมภีร์แล้วจะต้องนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน นับตั้งแต่ความอดทน ความขยัน เสียสละ ถ้านำมาใช้ได้จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์ การศึกษาจึงจะเต็มสมบูรณ์ เรียนปริยัติแล้วจึงต้องปฏิบัติด้วย การปฏิบัติธรรมจึงไม่ใช่เพียงการเรียนปริยัติในชั้นเรียนหรือการปฏิบัติภาวนาอย่างเดียว

3. สถานภาพและบทบาท

ปัจจุบันแม่ชีผู้บริหารทั้งสองรูปทำงานที่มหาวิทยาลัยแม่ชี แม่ชียุพินมีสถานภาพเป็นผู้บริหาร ตำแหน่งผู้บริหารทั่วไป มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของนักศึกษา ทำงานประสานระหว่างวิทยาลัยแม่ชีและมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. ผลงาน

4.1 บุกเบิกสถาบันแม่ชีไทยปากท่อ

แม่ชียุพินนอกจากเป็นอาจารย์แม่ชีในโรงเรียนปริยัติธรรมภาวนานุสนธิ์แล้ว ยังติดตามแม่ชีศรีสลับ ไปช่วยแม่ชีประทิน ขวัญอ่อน หัวหน้าสถาบันแม่ชีไทยที่ อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี หลังจบ บ.ศ. 7 ใน พ.ศ. 2533-2542 ทำงานด้านการศึกษา แม่ชียุพินหาเด็กนักเรียนมาเรียน ม.1-3 เรียน กศน. เริ่มแรกยังไม่มีครู แม่ชียุพินทำงานพัฒนาเริ่มตั้งแต่ ขุดดิน ปลูกต้นไม้ภายในพื้นที่หลายสิบไร่ พาเด็กทำงานปลูกต้นไม้ เย็บเสื้อผ้า เป็นต้น และช่วยดูแลความเป็น

ระเบียบเรียบร้อย นอกจากนั้น ยังจัดผ้าป่าหาทุนเป็นล้าน เก็บไว้ในมูลนิธิ เด็กนักเรียนทุกคนไม่เสียค่าเล่าเรียน เดินทางระหว่างวัดปากน้ำกับธรรมจาริณี อาทิตย์เว้นอาทิตย์ ได้ค่าสอนเดือนแรก 200 บาทเท่านั้น การบริหารเป็นหน้าที่ของคุณแม่ประทิน นอกจากจะสอนธรรม ช่วยบุกเบิกการศึกษาเด็กผู้หญิงแล้ว แม่ชียุพินยังรับภาระดูแลพ่ออีกด้วย ได้พาพ่อไปบวชใกล้สถาบันแม่ชีไทยปากท่อ ตั้งแต่ 2522 ดูแลจนท่านมรณภาพ เพราะพี่สาวน้องสาวแต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว

4.2 ก่อตั้งมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย

ในระหว่างการเรียนปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยมหิดล คุณหญิงขนิษฐา วิเชียรเจริญ เริ่มก่อสร้างมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ที่ อ.ปักธงไชย จ.นครราชสีมา ได้ชวนร่วมงานตั้งแต่เริ่มแรก ก่อสร้างอาคาร การจัดการศึกษา ความเป็นอยู่ของนักศึกษาจนถึงการแต่งกาย ได้เสนอรูปแบบการแต่งกายนักศึกษาที่เป็นอุบาสิกาว่าควรใช้รูปแบบอย่างไร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เนื่องจากคุณหญิงไม่ทราบระบบการศึกษาและความเป็นอยู่ วิถีชีวิตประจำวันของแม่ชี เช่นการแต่งกาย นักศึกษาควรจะแต่งกายอย่างไรจึงเหมาะสม ดูแลนักศึกษาในมหาวิทยาลัย นำการแต่งกายของนักเรียนที่สถาบันแม่ชีไทยปากท่อ นุ่งผ้าสีเทา ใส่เสื้อสีขาวคอกลีบ เป็นชุดนักเรียน และเสื้อคอกลมกับกระโปรงสีเทา เป็นชุดลำลองอยู่บ้าน มาใช้ประยุกต์

หลังจากคุณหญิงกนิษฐาเสียชีวิต อ.ยุพินได้รับการแต่งตั้งจากมหามกุฏราชวิทยาลัยให้เป็นผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร บริหารมหาวิทยาลัยในนามสงฆ์และเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ต้องพึ่งตนเองแตกต่างจากวัดปากน้ำที่พึ่งพาและอยู่ระบบสงฆ์เป็นใหญ่ ต้องรับผิดชอบ บริหารจัดการทั้งบุคคลและสถานที่

> ปัจจุบันเป็นผู้บริหาร ถ้าเราคิดว่าจะพึ่งตัวเอง เราต้องลำบาก ไม่ต้องให้ใครมาบริหารชีวิต เราต้องคิดทำเอง งานจึงจะไป มันจึงจะมีอะไรขึ้นมา เราต้องบริหารสำนัก เราต้องคิดนโยบายเอง ให้มันสอดคล้อง อยู่ได้ ไม่ต้องมีใครมาใช้เรา ที่มหาปชาบดีเราต้องคิดเยอะ จะอยู่อย่างไรจึงอยู่ได้ ทำอย่างไร จึงจะมีคนศรัทธา มีข้าวกิน เราต้องรับผิดชอบนี่ ที่มหาวิทยาลัยแม่ชี . . . เราเป็นผู้นำ ถ้าเราอยู่วัดปากน้ำเราไม่ต้องมีความคิดอะไร มีคนอื่นคิดให้เรา เพียงแต่เราทำตามนโยบายของเขา อยู่วัดปากน้ำเราเป็นลูกน้อง (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

ปัจจุบันมีอาจารย์ฆราวาส 25 คน อาจารย์ประจำได้เงินเดือนตามวุฒิ ปริญญาตรี 8,500 บาทปริญญาโท 12,000 บาท อาจารย์พิเศษจะได้รับค่าสอน 300 บาท/ชม. มีเว็บไซต์ของตนเอง เผยแพร่หลักสูตรการศึกษา ข่าว และกิจกรรมสำคัญ รวมทั้งบอกบุญกับผู้มีจิตศรัทธาเพื่อเชื่อมโยงกับสาธารณชนร่วมกับมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีการบริหาร

แม่ชีผู้บริหารนำเอาความรู้จากวัดปากน้ำมาปรับใช้ในองค์กรวิทยาลัย มิได้นำรูปแบบการปกครองของแม่ชีวัดปากน้ำทั้งหมด แต่ได้มีการนำมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความต้องการของกลุ่มแม่ชีเอง เพื่อให้เป็นสถานที่ ๆ มีแม่ชีเป็นศูนย์กลาง (Nun Center) แตกต่างไปจากวัดปากน้ำที่มีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลาง การบริหารเน้นวิถีชีวิตสมถะ กินง่าย อยู่ง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย อาทิ มีการจัดให้นักศึกษาบิณฑบาตในวันอังคารและวันอาทิตย์เพื่อนำมาทำอาหาร ผลัดเปลี่ยนเวรบิณฑบาตตามชั้นปีของนักศึกษา วันอาทิตย์บิณฑบาตที่ตลาดสุรนคร บ่าย 2 โมงบิณฑบาตที่ตลาดผักมาแจกสำนักภูหลวง อาศรมมาตา ซึ่งเป็นที่ปฏิบัติ วันอังคารบิณฑบาต ผัก– ผลไม้ จัดเวรบิณฑบาตทั้งนักศึกษารุ่นพี่และรุ่นน้อง อัตรา 4-4 คน ๆ ละครั้ง/เทอม และยังมีเวรทำน้ำปานะในตอนเย็น เวรรับผิดชอบหอพัก เวรรดน้ำต้นไม้ 2 วัน/ครั้ง งานพัฒนาร่วมกันอื่น ๆ อาทิ ด้านหลังหอพักมีหญ้าขึ้นรก ก็จะเกณฑ์นักศึกษาให้ไปช่วยกันถางหญ้า อาทิตย์เว้นอาทิตย์ เป็นการจัดระเบียบนักศึกษาให้มีความรับผิดชอบร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีตารางแจ้งจำนวนคน รายชื่อ วันเวลาและหน้าที่อย่างชัดเจน

แม่ชียุพินยังนำวินัยที่ได้รับการปลูกฝัง ขัดเกลาจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวผสมผสานกับระบบโรงครัววัดปากน้ำ มาจัดระเบียบนักศึกษา เช่น นโยบายประหยัด ความอดทน ความมีระเบียบ ซึ่งเป็นประโยชน์มากในการบริหารวิทยาลัยแม่ชี

> วิถีชีวิตของแม่ชีเราก็ได้ไป ดูพระวัดปากน้ำเปรียบเทียบกับชี ระบบวัดปากน้ำ เช้าตื่นมาพระไปเรียนหนังสือ แต่ชีต้องทำครัว ของเรา ๆ จัดระบบหมดเลย จัดเวรให้ทำงานพร้อมกับปฏิบัติธรรม สวดมนตร์ไหว้พระ วันไหนคนไปเรียนก็ไม่ต้องทำครัว มันจะได้แบ่งเบางาน ต้องจัดเวรทำครัวไม่ให้ตรงกับเวลาเรียน น. ศ. ที่นี่ต้องทำครัวด้วย เวรทำครัว ไม่มีเรียน ต้องช่วยกันทำหลาย ๆ อย่าง ทำความสะอาด ดูแลอาคาร ล้างส้วม. . .
> (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

จากประสบการณ์ของแม่ชียุพินที่อยู่ในระบบวัดปากน้ำ เห็นว่าชีวิตประจำวันของแม่ชีแตกต่างจากสงฆ์ พระสงฆ์ตื่นเช้าฉันภัตตาหาร สวดมนตร์เสร็จแล้วไปเรียน แต่แม่ชีต้องทำครัวก่อนจึงไปเรียนบาลีหรือธรรมศึกษา แม่ชียุพินได้จัดระบบภายในวิทยาลัยให้แม่ชีทำงาน มีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยไม่กระทบกับการเรียน วิทยาลัยเป็นองค์กรกึ่งอิสระแยกพื้นที่ออกจากมหามกุฏราชวิทยาลัย แต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสงฆ์ แม่ชีมีบทบาทผู้นำ อ.แม่ชียุพิน ได้สร้างโรงครัวและอาคารต่าง ๆ โดยขอความช่วยเหลือจากผู้บริจาคทั่วไป และหาทุนสนับสนุนนักศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ อาศัยความสัมพันธ์กับสงฆ์ขอบริจาคจากสังฆทานของใช้

ประจำวัน เช่น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน ฯลฯ จากประชาสัมพันธ์วัดปากน้ำ รวมทั้งยังขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มแม่ชีให้ช่วยบริจาคปัจจัยซื้อที่ดินและค่าอาหารประจำวันอีกด้วย

> การบริหารงานไม่เกี่ยวข้องเพราะเราขึ้นกับมหามกุฏราชวิทยาลัย สมเด็จเจ้าอาวาสท่านให้ทุนนักศึกษา ปีละ 10,000 บาท หัวหน้าแม่ชีช่วยบริจาคซื้อที่ปฏิบัติ สังฆทานได้จากวัด พระให้สังฆทานเพราะเห็นชีเยอะ ให้มากให้น้อยก็ยังดี ไม่มีพวกก็ไม่ได้นะ ต้องแย่งกันขอที่ประชาสัมพันธ์เวลามีคนมาทำบุญ แต่ตอนนี้รองหัวหน้า แม่ชีเยื้อน มีประมูล มีเมตตา บริจาคค่าอาหารประจำเดือนให้นักศึกษา แม่ชีปราณี แจ้งบุญ แม่ชีธรรมกาย แม่ชีละออ น้าธัญ (หัวหน้าแม่ชี) ให้ทุนปีหนึ่งแล้วก็หยุดไป (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

ในแต่ละวันจะมีผู้บริจาคค่าอาหารประจำ ซึ่งได้แจ้งยอดไว้ที่กระดาน “โรงครัวคุณย่า” ตามจำนวนและผู้บริจาคทุกวัน เช่น หัวหน้าแม่ชีบริจาคซื้อที่ดิน รองหัวหน้าแม่ชี แม่ชีธรรมกาย และแม่ชีที่สนับสนุนช่วยบริจาคค่าอาหารประจำเดือนให้ น. ศ ทุกเดือน เป็นต้น

กิจกรรมเสริม

นอกจากมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยจะเป็นสถานศึกษาเน้นวิชาการแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ อีก เช่น โครงการหัตถกรรม ค่ายพุทธบุตร ปีละ3-5 ครั้ง อบรมเด็กผู้หญิง ฝึกอาชีพ การถนอมอาหาร ทำดอกไม้ คหกรรม ร้อยลูกปัด นวดแผนไทย ครั้งละ 250 คน และโครงการศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ปักธงไชย โดยจัดการเรียนฟรีตลอดหลักสูตรตั้งแต่รถรับส่งนักเรียน อุปกรณ์ และเลี้ยงอาหารด้วย แบ่งนักเรียนเป็นระดับประถมต้นและประถมปลาย 3 ปีแล้วรับเด็กชาวบ้านแถบนั้น 100 กว่าคนมาเรียน แจกทุนๆ ละ 500 บาท ธรรมศึกษาตรีแจก 300 บาท สอบได้ 39 คน เพื่อให้เด็กชาวบ้านมีโอกาสเข้าวัด ได้เรียนรู้พิธีกรรม รูปแบบชาวพุทธ ฝึกอาชีพให้กลุ่มแม่บ้านชั้นละ ไม่เกิน 30 คน/วิชา โดย มมร (มหามกุฏราชวิทยาลัย) จ่ายค่าสอน ประสานงาน หาคนสอน แนะนำคนมาเรียน คุณหญิงกนิษฐามีโครงการมัธยมสาธิตและทำที่พักคนชราที่ด้านนอก แต่ไม่อยากทำเพราะเป็นภาระมาก ตัวเองจะหมดเวลาเนื่องจากอายุ 57 ปีแล้ว อีก 3 ปี จะปลดเกษียณพักอยู่ที่นี่แต่ว่าไม่ทำงาน

อาจารย์แม่ชียุพินเป็นสมาชิกที่สำคัญในวัดปากน้ำที่มีบทบาทของการศึกษา การเป็นแม่ชีผู้บริหารแม่ชีที่มีสำนักเอกเทศ มิได้อาศัยรวมกับสงฆ์ คนทั่วไปให้ความสำคัญแม่ชีน้อยกว่าสงฆ์ แม่ชีผู้บริหารจึงต้องต่อสู้กับปัญหารอบด้าน ตั้งแต่ การก่อสร้างอาคารสถานที่ บริหารพื้นที่ สามารถพัฒนาจากพื้นที่ว่างเปล่า แห้งแล้ง ในระยะเริ่มแรกได้ปลูกต้นไม้สร้างร่มเงาให้อาคารเพื่อความร่มรื่น และยังปลูกผลไม้ที่สามารถเก็บผลรับประทานหรือทำอาหารได้ด้วย เช่น กล้วย น้อยหน่า การหาทุนการศึกษาและค่าอาหารเพื่อนักศึกษาที่อยู่ประจำ มหาวิทยาลัยเน้น

ความสะอาดและเป็นระเบียบ แม้ว่าจะเป็นผู้บุกเบิก แต่อาจารย์แม่ชียุพินก็ถือเป็นแรงบันดาลใจที่ดี และไม่ได้ทำงานเพื่อหวังผลตอบแทน เน้นเรื่องปัจจัยเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะการทำงานต้องอาศัยเวลาเพื่อสั่งสมประสบการณ์

> ทำงานต้องสั่งสมเวลา สิ่งที่สำคัญก็คือความอดทน ๆ จากงานมันจะทำให้เราทนได้อีกหลายอย่าง เพราะคุณธรรมของเราไม่ได้อยู่ที่ตำรา ไม่ได้อยู่ในทฤษฎี ได้จากการทำงาน ๆ ทุกอย่างต้องมีคุณธรรมทั้งนั้นเลย ไม่ใช่ว่าเราจะมีคุณธรรมตอนนั่งเรียนว่ามี ขันติ วิริยะ สัจจะ ทมะ . . . ไม่ใช่ ทุกคนถ้าเอาธรรมมะไปไว้ในตำราชีวิตก็จะไม่ประสบผลสำเร็จหรอก เพราะเราไม่ได้เรียนหนังสืออย่างเดียว เราต้องเกี่ยวข้องกับสังคม ถูกไหม ถ้าเอาธรรมมะอยู่ในตำราก็สอบตกหมด มันไม่ได้วิถีชีวิต ได้แค่ตำรา สอบได้ก็สอบได้แค่ตำรา เปรียบเทียบว่าเรียนหนังสือแต่ละชั้นให้ผ่านมันง่าย เรียนอยู่แต่ในตำรา ไม่ได้ลงมือปฏิบัติ ไม่สามารถสร้างสำนักเป็นผู้บริหารเอกเทศได้ บินเดี่ยวไม่ได้ ถ้าเราไม่เอาธรรมมะมาใช้กับชีวิตประจำวันก็จะเกิดช่องว่าง กับคนปรับตัวไม่ได้ อดทน ไม่ใช่อดทนกับตำรา ต้องอดทนต่องานหนัก เอาใจใส่ช่วยเหลือสังคมใช่ไหม สมมุติว่าเสียสละ สามัคคี เราท่องได้ แต่ถามว่าทำอะไรได้บ้าง เสียสละอะไรบ้าง สำหรับเราเน้นทั้งการกระทำ ไม่ใช่ว่าเรียนรู้เกาะกระดาษอย่างเดียว ต้องเอาไปปฏิบัติด้วย (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

แม่ชียุพินเห็นว่าคุณธรรมที่สำคัญในการบริหารก็คือความอดทน ซึ่งเป็นธรรมะที่นำมาจากทฤษฎีมาใช้ปฏิบัติ ธรรมมะจึงมิใช่อยู่แต่ในตำราหากแต่ต้องนำมาเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับสังคมด้วย เป็นผู้ให้ในระดับชีวิตประจำวันเพื่อลดช่องว่างและปรับตัวเข้ากับสังคม สรุปว่า การเป็นแม่ชีผู้บริหาร ยังมิใช่ปัญญาระดับปรมัตถ์ที่ตัดกิเลสได้เพราะภาระมาก รับการกระทบจิตใจสูง การบริหารต้องนำธรรมมะใช้ในการทำงานเสมอ

อุปสรรคและการแก้ปัญหา

มหามกุฏราชวิทยาลัยจัดสรรโอกาสให้เป็นแม่ชีเป็นผู้บริหาร ต้องการช่วยผู้หญิงได้มีโอกาสได้เรียนหนังสือโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อโอกาสในชีวิต ปัญหาสำคัญ คือ ได้รับงบประมาณน้อยเพียง 800,000 บาท/ปี ค่าจ้างอาจารย์ก็เกือบหมดแล้ว ผู้บริหารต้องหาผู้บริจาคเพิ่มเติม นอกจากปัญหาเรื่องงบประมาณแล้วยังประสบปัญหาการบริหารนักศึกษาซึ่งมาจากต่างสถานที่ได้รับการอบรมจากครอบครัวต่างกัน เมื่อมาอยู่รวมกัน ภายใต้การบริหารที่เน้นวิถีแม่ชี ปัญหาหลักคือการที่นักศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบสร้างความหนักใจแก่ผู้บริหารอย่างมาก นักศึกษาแต่ละปีมีทั้งแม่ชี อุบาสิกาและฆราวาส ประมาณ 40 คน นักศึกษาไม่ชินกับกฎระเบียบที่ผู้บริหารได้ตั้งไว้ ทำให้กลับภูมิลำเนาเดิม ชั้นปีที่ 1 มีเพียง 11 คน ปี 2 มี 17 คน ปี 3 มี 25 คน ปี 4 เหลือ

เพียง 9 คนเท่านั้น จบการศึกษาเพียงไม่ถึง 10 คน ทั้งนี้เพราะไม่ชินกับกฎระเบียบทำให้ลาออกมากกว่าครึ่งหนึ่ง

> เมื่อก่อนเราไม่ได้คาดคิดว่า ผู้หญิงเหล่านี้เป็นผู้หญิงที่ต้องฝึกยากแบบนี้ ปัญหาอยู่ที่เขาฝึกยาก คือเขาไม่เดินตามครรลองไง เราก็ยอมรับว่า คนเรามันหลากหลายความคิด มีดีบ้างชั่วบ้าง พวกนี้อยากได้ปริญญาไง อยากได้อยากดี แต่ไม่ปฏิบัติธรรมมันก็ไม่ได้ไปเพื่อละ ปัญหาของเรามีกับเด็ก เราทำงานเยอะจนไม่มีอะไรงานอะไรใหญ่แล้ว คนปัญหาเยอะ กว่าจะผ่านถึงจุดนี้ไม่ได้ทำได้ง่าย ๆ เคยคิดว่ากรุงโรมไม่ได้สร้างแค่วันเดียว คนเป็นนามธรรม เพราะว่าคนมีวิญญาณ กว่าจะเป็นคนสมบูรณ์ใช้เวลา (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

การทำงานตอบแทนคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ

แม้ว่าจะเป็นผู้บริหาร แต่อาจารย์แม่ชียุพินให้ความสำคัญต่อองค์กรสงฆ์ในฐานะผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนแม่ชี ยึดหลักการทำงานเพื่อสร้างบารมีโดยไม่มีเงื่อนไขเรียกร้องสิ่งตอบแทนจากการทำงาน เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง แต่ทำเพื่อตอบแทนบุญคุณวัดปากน้ำด้วยความระลึกถึงพระคุณของหลวงพ่อสดและหัวหน้าแม่ชี ทำให้ทำงานโดยไม่ยึดติดกับปัญหาให้เกิดทุกข์

> คิดว่าเกิดมาทำความดี สร้างบารมี ทำให้คนอื่นโดยไม่มีเงื่อนไขเรียกร้องสิ่งตอบแทน เพราะมาทำช่วยคุณหญิงกนิษฐา ทีแรกคุณหญิงให้เงินเดือน 2,000 บาท เอง และเราดูแลนักศึกษาตั้ง 28 คน ทำมาเป็นปีจึงได้ 3,000 บาท ๆ ก็ดูแลนักศึกษา 45 คน จนได้ 5,000 บาท ก็ดูแลนักศึกษา 60 คน ทุกวันนี้ก็เลี้ยงตัวได้ มีผักหญ้า เข้าไปดูในโรงครัวหรือเปล่า นั่นบารมีหลวงพ่อสดนะ เรามาเนี่ยเหมือนกับมากับบารมีหลวงพ่อ เรามีรูปหลวงพ่อไว้บนโต๊ะ เรากราบไหว้ ตั้งน้ำ ถวายท่าน ด้วยความรู้สึก กตัญญู เรามาอยู่ในนามมหามกุฎ แต่วิถีชีวิตเราเป็นหัวหน้าเนี่ย. . . ถือว่าเราเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อ เราถึงบูชารูปหลวงพ่อ เพราะว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เรามาและเราก็ไม่ได้ลืมพระคุณ เราอยู่ที่วัดปากน้ำ ได้เรียนหนังสือ ได้ฝึกตนเองจนกระทั่งเราได้เป็นสารพัด ทุกวันนี้ถามว่าเราเก่งไหม . . . เราเก่ง เพราะเราได้เกิดที่เมืองตักศิลา อยู่ในวัดมาหลายปี ตั้งแต่อายุ 21-57 แต่เราถือว่าตอนที่เริ่มต้นชีวิตแม่ชีที่วัดปากน้ำเราได้ประสบการณ์มากมายทั้งนั้นเลย ได้เรียนหนังสือ เวลาไปเรียนหนังสือก็ไปเรียน เวลาล้างถาดก็มาล้าง ไปถามเถอะเราล้างชาม ล้างถาด ขนเข่ง ล้างครัว ถูบ้าน ทำทุกอย่างเต็มกำลัง (แม่ชียุพิน ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2549)

การจัดการศึกษาระบบอุดมศึกษาวิชาการ เน้นการศึกษาแบบสงเคราะห์ ระบบวิถีชีวิตของนักศึกษาอยู่ประจำ เป็นภาระของผู้บริหารมากกว่านักศึกษาไปกลับทำสำเร็จไม่ได้ง่ายเหมือนระบบเช้าไปเย็นกลับ แต่อาจารย์แม่ชียุพินก็รู้สึกภูมิใจในการทำงานบริหารมหาวิทยาลัยสำเร็จได้แม้เป็นผู้หญิงตัวเล็ก ๆ สะท้อนตัวตนในฐานะแม่ชีผู้บริหารที่มีโอกาสได้ตำแหน่งสำคัญ มีอำนาจบริหารจัดการความเป็นอยู่ของนักศึกษา สามารถแนะนำคุณหญิงขนิษฐา ได้รับการยอมรับและมีปัจจัยที่ได้รับประจำแต่ละเดือน เมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตแม่ชีโรงครัวแล้ว อาจารย์แม่ชียุพินเห็นว่าการเป็นแม่ชีผู้บริหารทำให้มีโอกาสในชีวิตมากกว่าการเป็นแม่ชีโรงครัว เพราะได้สร้างผลงานและประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา

แม่ชีไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในพระวินัยว่าเป็นนักบวชดังสงฆ์ แต่เมื่อบวชแล้วก็ต้องศึกษาและปฏิบัติธรรมเช่นกัน บทบาทแรกที่วัดต้องการให้แม่ชีเข้ามาบวช คือรับใช้วัด และต้นทุนที่สำคัญของของผู้หญิงก็คือ ครัว การให้บริการ ทำความสะอาด การดูแลวัด จัดสถานที่ อันแสดงถึงความเป็นแม่บ้านแม่เรือน เพียงแต่เปลี่ยนสถานที่จากบ้านเป็นวัดเท่านั้น ในทางพุทธศาสนาเรามักจะได้ยินว่า ทุกคนมาบวชก็เพื่อทำความดี แสวงหากุศล เพื่อเสริมบารมี แม่ชีเข้ามาสู่องค์กร ถึงแม้ว่าจะมีสาเหตุที่แตกต่างกัน มีจุดมุ่งหมายในชีวิตต่างกัน สำหรับแม่ชีธรรมกายก็เริ่มต้นที่โรงครัว แต่ได้พิสูจน์ตนเองโดยวัตรปฏิบัติ การศึกษาธรรมมะ นำวิชชาธรรมกาย ปฏิบัติสามารถช่วยเหลือประชาชนได้ แต่แม่ชีผู้บริหารจะแตกต่างจากแม่ชีกลุ่มอื่น ๆ ในด้านความสามารถทางการศึกษาและการบริหาร โรงครัวจึงมิใช่เป้าหมายสุดท้าย แต่ได้ศึกษาและปรับเปลี่ยนสถานภาพยกระดับจากแม่ชีโรงครัวกลายเป็นแม่ชีผู้บริหารในที่สุด

กลุ่มที่ 3 แม่ชีโรงครัว

แม่ชีโรงครัว 2 รูป คือ วันเพ็ญ เปี่ยมสะอาด อายุ 50 ปี มีหน้าที่ปอกผลไม้ ทำน้ำปานะ และแม่ชีแก้วสุภา ดีหอมศีล อายุ 43 ปี เป็นแม่ชีแผนกครัวพิเศษ พักอยู่ชั้นบนโรงครัว

3.1 แม่ชีวันเพ็ญ เปี่ยมสะอาด

พ่อแม่เป็นทั้งชาวนาและชาวสวน แม่มีนาและสวน 15 ไร่ พ่อมี 20 ไร่ เขตตลิ่งชัน มีพี่น้อง 5 คน เป็นพี่สาวคนโต น้องสาวและน้องชาย 4 คน พ่อมีความคิดสนับสนุนลูกชาย ส่วนลูกสาวให้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านอันเป็นความคิดกระแสหลักทั่วไปในสังคมไทย เรียนจบ ป.4 ให้ช่วยทำสวน น้องสาว 2 คน จบ ป.7 ส่วนลูกชายเรียนโรงเรียนตำรวจและนายสิบทหารเรือ จบแล้วรับราชการ

ทหาร รู้สึกเสียใจว่าพ่อไม่รักลูกสาว ช่วยพ่อแม่ทำสวนผักและผลไม้ ปลูกกุ้ยช่ายครั้งเดียวตัดดอกขายได้ 3 ปี วันหนึ่งเก็บดอกกุยช่าย 100 กว่าโล เวลาหน้าหนาวจะไม่มีดอก และปลูกกะท้อน มีรายได้วันละ 2-300 บาท ขายผลไม้มีรายได้ก็กินไปใช้ไป

พ.ศ. 2525 น้ำท่วมใหญ่ในกรุงเทพฯ บ้านและสวนก็ถูกน้ำท่วมหมด ทุกอย่างล่มจมหมด ต้องลงทุนปลูกต้นไม้ในสวนใหม่ พ่อไม่มีเงินที่จะลงทุน น้องชายเป็นทหารเรือ เอาเงินมาให้พ่อแม่ลงทุนทำสวนใหม่ พ่อแม่ลุยน้ำทำสวนให้ลูกสาวอยู่บ้าน ต่อมาแม่ตกขาว ได้ไปตรวจที่โรงพยาบาล ผลการตรวจพบว่าเป็นมะเร็งและต้องผ่าตัด พอทราบข่าวตกใจกลัวว่าแม่จะเสียชีวิต ร้องไห้ตลอดทางที่กลับบ้าน ได้แวะไปบ้านเพื่อนน้องชาย บอกให้ส่งข่าวไปบอกน้องชายที่ทำงานที่กรมทหารเรือ อ สัตหีบ รวมทั้งได้บนกลางแจ้ง 3 วัด คือ หลวงพ่อโสธร วัดบ้านแหลม หลวงพ่อโต วัดระฆัง และหลวงพ่อวัดมะกอกซึ่งเป็นวัดในละแวกบ้าน ว่าขอให้แม่พบหมอดี รักษาโรคจนหาย และยังได้บนเพิ่มเติมว่าถ้าแม่เจ็บป่วยขอให้รับความเจ็บป่วยจากแม่มาครึ่งหนึ่ง ปีต่อมารู้สึกว่าท้องแข็งจึงไปตรวจที่โรงพยาบาลหญิงกับเพื่อน พบว่าเป็นเนื้องอกและถูกนัดให้ผ่าตัดในสัปดาห์ต่อมา ก่อนผ่าตัดบนไว้ว่าถ้าหายป่วยแล้วจะบวชชี 3 เดือน

1. **สาเหตุของการบวช**

หลังผ่าตัด พ.ศ. 2526 ออกจากร พ.น้ำหนักลดเหลือเพียง 30 กก. แม่รู้ว่าบนบวชชีเตือนให้รีบไปบวช มาขอติดต่อกับหัวหน้าแม่ชีวัดปากน้ำภาษีเจริญ ซื้อหนังสือศีล 8 ไปท่องที่บ้านสวนก่อน ท่องหนังสือไปร้องไห้ไป คิดเสียใจว่าไม่น่าบนบวชนาน ไม่อยากไปบวช 3 เดือนนานมาก ถูกพ่อดุว่าไปบวชไม่ได้ไปตายเสียหน่อย บวชชีให้พ่อแม่ได้บุญ และยังสั่งว่า ถ้ารักพ่อต้องบวชจนตาย จึงรู้ว่าคิดผิดอยู่ตลอดเวลา เข้าใจว่าพ่อไม่รัก รู้สึกว่าเป็นที่รักของพ่อแม่เพราะท่านแสดงอาการห่วงใยมาก การต้องการแก้บนเป็นเหตุการณ์สำคัญในชีวิตที่ทำให้แม่ชีวันเพ็ญต้องมาบวช ทั้งที่ไม่อยากจะบวช เพราะไม่ได้ศรัทธา ซึ่งทำให้ได้สัมผัสศาสนาอย่างจริงจังเป็นครั้งแรก และเป็นจุดหักเหจากทางโลกมาสู่ทางธรรมพร้อมกับได้ลบปมด้อยในใจว่าพ่อแม่ไม่รักลูกสาวได้

2. **หน้าที่**

แม่ชีวันเพ็ญเป็นแม่ชีโรงครัว บวชหลังจากผ่าตัด ร่างกายยังไม่ค่อยแข็งแรงนัก น้องสะใภ้ได้มากราบเรียนเจ้าอาวาส (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งพระธรรมปัญญาบดี) ว่าพี่สะใภ้มาบวชใหม่ เพิ่งผ่าตัดเสร็จ ร่างกายยังไม่แข็งแรงดี ขอให้เจ้าอาวาสบอกหัวหน้าแม่ชีอย่าเพิ่งให้ทำงานหนัก เจ้าอาวาสสั่งหัวหน้าแม่ชี ๆ ได้ขอดูแผลผ่าตัดและไม่ให้ทำงานหนักมาก แม่ชีวันเพ็ญมีหน้าที่ยกสำรับอาหารไปถวายหลวงพ่อสด หน้าหีบศพและรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งที่หอหลวงพ่อทุกวันในเวลาเช้าและเพล งานประจำทำผลไม้ ล้างจาน ชาม ถาดอาหาร ปัจจุบันพักอยู่ชั้นบนโรงครัวกับแม่ชีอายุน้อยกว่าซึ่งมีหน้าที่ทำขนม เช่น มูลข้าวเหนียว ทำงานอยู่หน้าเตาใหญ่ เรียกว่า แม่ชีหน้าเตา

แม่ชีวันเพ็ญไม่มีศรัทธาในการบวชมากนัก บวชเพราะต้องการแก้บน ทำงานครัวไปตามหน้าที่ แต่ได้นิมิตถึงหลวงพ่อทำให้เกิดศรัทธาในการบวช ครบ 3 เดือนแล้วจึงไม่ลาสิกขา การนิมิตถึงหลวงพ่อทำให้แม่ชีวันเพ็ญเกิดความศรัทธาในพุทธศาสนามากขึ้น ต่อมาน้องชายที่เป็นทหารเรือเสียชีวิตจากโรคหัวใจ หลังจากนั้นพ่อก็ตรอมใจและไม่ยอมทานอาหารเพราะเสียใจที่ลูกชายเสียชีวิต จนป่วยหนักและไม่ยอมรักษาตัว แม่ชีวันเพ็ญพอทราบข่าวว่าพ่อป่วยหนักก็ร้องไห้ไปปรึกษาแม่ชีธรรมกายให้ช่วยแก้โรคให้พ่อ ต่อมาพอทราบข่าวได้ฝันเห็นหลวงพ่อสดบอกว่าพ่อจะเสียชีวิตซึ่งเป็นเหตุการณ์ล่วงหน้า ทำให้แม่ชีวันเพ็ญเกิดความศรัทธาในหลวงพ่อสด เป็นจุดหักเหที่ทำให้บวชตลอดชีวิต อีก 7 เดือนพ่อก็ตายตามน้องชายไป

แม่ชีวันเพ็ญนึกถึงคำพูดของพ่อว่า “ถ้ารักพ่อต้องบวชจนตาย” การบวชในนัยยะนี้เปรียบเสมือนการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ไม่มีลูกชายบวชให้ ลูกสาวก็สามารถบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บุพการีที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนั้น ยังเป็นการบวชด้วยความเลื่อมใสในอดีตเจ้าอาวาสอีกด้วย ทำให้แม่ชีวันเพ็ญเกิดศรัทธาทำครัวว่าได้บุญกุศล ซึ่งแม่ชีวันเพ็ญได้สรุปว่า เปลี่ยนใจบวชต่อมาเนื่องจากเกิดศรัทธา “เราเห็นบารมีของหลวงพ่อสดหลายอย่าง คนไม่รู้หรอก ทุกสิ่งทุกอย่างต้องรู้ด้วยตัวเอง ความศรัทธาเกิดขึ้นที่ใจ เราไปบอกใครไม่มีใครเชื่อ ต้องตัวเราได้รับผลนั้นเอง มันเกิดขึ้นมาเอง”

แม่ชีวันเพ็ญได้ทำสุทธิบรรณที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ทำครัวและเรียนธรรมศึกษาตรี โท เอก ไปด้วย หลังจบธรรมศึกษาเอกไม่ได้เรียนบาลี จึงเป็นแม่ชีโรงครัว มีหน้าที่ปอกผลไม้ ใน พ.ศ. 2532 รับหน้าที่ทำน้ำปานะต่อจากแม่ชีสมคิดที่เสียชีวิตเพราะไข้ทับระดู ทำน้ำปานะในตอนบ่ายหลังจากทำครัวเสร็จแล้ว ไปส่งที่หอวิปัสสนากรรมฐาน (หอขาว) ในตอนเย็นให้ภิกษุสามเณร แม่ชี และฆราวาสที่นั่งสมาธิช่วงเย็น มีผู้ทำบุญค่าน้ำปานะทุกวัน ๆ ละกว่าพันบาท “ทำน้ำปานะในตอนบ่าย ช่วยหารายได้เข้าวัด ทำให้วัด เพราะคิดว่าเราก็ไม่มีปัญญาอะไรหารายได้เข้าวัด นอกจากทำแบบนี้ (งานครัว) เข้าใจไหม ช่วยหารายได้เข้าวัด ทำจนเป็นงานประจำ ส่วนการปอกผลไม้ ต้องมือเบา” เป็นความภาคภูมิใจว่ามีส่วนหารายได้ให้วัด

3. สถานภาพและบทบาท

สถานภาพของแม่ชีโรงครัวไม่ได้รับการยอมรับและมักจะถูกเหยียดหยามจากคนทั่วไปว่า แม่ชีส่วนใหญ่ยากจน ไม่มีรายได้ต้องทำครัวรับใช้วัดเพื่อความอยู่รอด แม่ชีโรงครัวต้องไปจ่ายตลาดทุกวัน เมื่อเดินทางจึงมักถูกรังเกียจจากกระเป๋ารถเมล์อยู่เสมอ ในกรณีแม่ชีวันเพ็ญต้องออกไปซื้อผลไม้ต้องพบเหตุการณ์เหล่านี้ หลีกเลี่ยงไม่ขึ้นรถเมล์แต่ขึ้นรถโดยสารเล็กแทน

เราไม่ได้เรียนสูงอะไร เรื่องสถานภาพแม่ชียังไม่มี แม่ชีต้องเสียค่ารถ เมื่อเช้าก็โดนว่ามาแล้ว ขึ้นรถเมล์ไปซื้อผลไม้ที่วัดกลางตลาดพลู รถสาย 4 ไม่พอใจ กระเป๋ามันว่าไล่ยังกับแมว เข้าไปข้างใน. . .เข้าไปข้างใน เรายื่นตังค์ให้ด้วย แต่กระเป๋าก็ว่าพระเหมือนกัน บางทีชอบนั่งรถกระป๋อง 6 บาทมากกว่า สบายใจดี (แม่ชีวันเพ็ญ เปี่ยมสะอาด, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2549)

แม่ชีโรงครัวมีหน้าที่ประจำต่างกัน ทำงานตามหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าแม่ชี ดังนั้น แม่ชีโรงครัวแต่ละแผนกต้องทำงานประสานกันเพื่อให้อาหารเสร็จทันเวลา ทั้งเช้า เพล และน้ำปานะตอนเย็น หลังจากเสร็จงานครัว จึงเป็นงานส่วนตัว บทบาทของแม่ชีแต่ละรูปจึงไม่เหมือนกัน แตกต่างกันตามความชอบ ความถนัด และทัศนคติของแม่ชีแต่ละปัจเจก

หลังจากเสร็จงานครัว แม่ชีวันเพ็ญจะสวดมนตร์นั่งสมาธิเพื่ออุทิศกุศลให้ญาติพี่น้องและผู้ที่มาทำบุญให้ตนเองทุกวัน ต่อมาน้องสาวคนสุดท้องช่วยงานทำสวนและไม่มีครอบครัว ป่วยเป็นมะเร็ง มาบวชที่วัดปากน้ำภาษีเจริญใน พ.ศ. 2545 เพื่อให้หายป่วย พักห้องข้าง ๆ เป็นลูกมือ ช่วยทำครัวเล็ก ๆ น้อย ๆ พร้อมกับขออนุญาตรักษาที่ รพ.ศิริราช บวชได้ 3 ปีกว่าก็เสียชีวิต จะเห็นได้ว่าสาเหตุอีกประการในการการบวชชี ก็คือ บวชแก้บน ซึ่งผู้หญิงเหล่านี้จบการศึกษาไม่สูงนักและมักอยู่ในครอบครัวทำงาน

4. ผลงาน

4.1 ทำบุญบริจาคค่าภัตตาหารและอุทิศร่างกาย

แม่ชีวันเพ็ญเป็นแม่ชีที่ทำบุญมากบริจาคปัจจัยทุกวัน เป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหารทำบุญใหญ่ครบรอบวันตายของพ่อทุกปี ทำบุญบริจาคที่มูลนิธิวัดปากน้ำให้พ่ออย่างน้อยปีละ 20,000 บาท เลี้ยงภัตตาหารเช้า-เพล เช้าซื้ออาหารเอง เช่น ผัดใบกระเพรา ไข่ดาว บางครั้งเป็นไข่ต้มใบตานี ขนม ผลไม้ เลี้ยงทั้งวัด ส่วนเพลอีก 20,000 บาท เน้นถวายอาหารโปรดของพ่อ และยังทำบุญให้น้องสาวที่เสียชีวิต ได้ถวายค่าภัตตาหารเลี้ยงพระให้ทุกวัน ๆ ละ 50 บาท ทำบุญให้พ่อ 100 บาท น้องสาว 50 บาท เป็น 150 บาท/วัน ถวายบุญกับหลวงพ่อที่ประชาสัมพันธ์ปีละ 36,000 บาท ส่วนการทำบุญบริจาคค่าน้ำ-ค่าไฟ ไม่ได้บริจาคเป็นรายเดือน แต่ถวายปีละครั้ง นอกจากทำบุญบริจาคทุกวันแล้วยังมีความศรัทธาอุทิศร่างกายของตนเองให้กับโรงพยาบาลอีกด้วย “เราถวายโรงพยาบาลแล้ว เราจัดการกับตัวเราเรียบร้อยแล้วที่ รพ.ศิริราชร่วม 10 ปีแล้ว เตรียมไว้หมด ตายสบายก็พอแล้ว ไปฝากไว้แล้ว”

4.2 ซื้อผลไม้และช่วยเหลือการศึกษาแม่ชี

แม่ชีมักถูกสังคมมองว่ายากจนจึงบวชชีเพื่ออาศัยวัด แต่ในกรณีของแม่ชีวันเพ็ญกลับตรงข้ามเนื่องจากฐานะทางครอบครัวดีมาก พ่อขายที่สวนได้เงินหลายสิบล้าน ส่งปัจจัยให้เดือนละ 3,000 บาท เพราะทราบว่าลูกสาวไม่มีรายได้อื่น แม่ชีวันเพ็ญนอกจากทำครัวแล้วยังจ่ายค่าผลไม้เอง “ชอบซื้อผลไม้เอง เช่น ซื้อชมพู่ 20 กว่าโล ๆ ละ 20 กว่าบาท ฝรั่งเข่งหนึ่ง 20 กว่ากิโล ๆ ละ 8 บาท มะปราง 12 กิโล ๆ 120 บาท มะปรางอย่างเดียวก็พันกว่าบาทแล้ว” และทำบุญบริจาคปัจจัยค่าภัตตาหาร น้ำไฟจำนวนมาก นอกจากนั้น ยังยกนิตยภัตรประจำให้แม่ชีเป็นค่าเล่าเรียน ม.ราชภัฏ ปริญญาตรี ทุกเดือน พักอยู่ในห้องเดียวกัน ทำงานหน้าเตา ดูแลเหมือนพี่น้อง แม้ว่าแม่ชีวันเพ็ญจะมีปัจจัยมากพอที่จะเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศได้ แต่คิดว่าการท่องเที่ยวเป็นการสิ้นเปลืองต่างจากการทำงานวัดและการทำบุญจึงไม่ไปต่างประเทศ พอใจการทำงานในวัด ปฏิบัติหน้าที่สวดมนตร์ นั่งสมาธิมากกว่า

แม่ชีวันเพ็ญมีลักษณะของการปรับตัวและมุ่งที่การทำหน้าที่ของตนเองเท่านั้น ความหลากหลายของแม่ชีนั้นไม่ได้สร้างปัญหาให้กับแม่ชีวันเพ็ญมากนัก จะมีปัญหาบ้างกับแม่ชีนักเรียนที่แม่ชีมองว่าเป็นผู้แสวงหาผลประโยชน์จากพุทธศาสนา ได้รับอภิสิทธิ์มาก เช่น เมื่อเดินทางไปเรียนต่อต่างประเทศก็ได้รับอภิสิทธิ์เรื่องห้องพักจากวัด สงวนไว้ให้อยู่หลังจากเรียนจบก็พักห้องเดิม และไม่ได้มีศรัทธาเหมือนกับแม่ชีโรงครัวที่ทำงานมากแต่ได้ปัจจัยน้อย ในขณะที่แม่ชีนักเรียนหลังจบการศึกษาปริญญาตรีหรือโทแล้ว ทำงานเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแม่ชีได้รับปัจจัยตอบแทนมาก จึงเป็นการบวชเพื่อเรียนจบหารายได้ มิใช่เพื่อบุญดังแม่ชีโรงครัว

> รู้สึกอคติแม่ชีที่นักเรียน ว่าอยู่วัดเอาแต่เรียน ๆ ๆ หัวหน้าแม่ชีก็ส่งเสริมไป ให้เงินเดือน แต่ทีนี้เรียนแล้วก็ไม่ได้มาช่วยเหลืออะไรที่วัด ไปอยู่ที่อื่น ใจนึกว่าอยากให้มาช่วยปรับปรุงแม่ชี ช่วยยกระดับเราบ้าง แต่มาอยู่ในวัดมันก็ไม่มีรายได้อะไรใช่ไหม ข้ามน้ำข้ามทะเลไปเรียน กลับมาก็ยังมีห้องอยู่ที่เก่า ยังมีสิทธิ์ เรียนก็เรียนไป เรียนไปแล้วก็กลับมาช่วยเหลือปรับปรุงน้อง ๆ แม่ชีด้วยกันบ้าง เหมือนกับว่า เอาแต่ได้ เอาตัวรอดฝ่ายเดียว จบแล้วไปเอาเงินเดือนแพง ๆ อะไรอย่างนี้ ถามหน่อยว่า ถ้าเขาเผยแพร่จริง ไม่มีเงินเดือนแพง ๆ เขาจะไปไหม คิดว่าเขาทำงานแลกเงิน ไม่ใช่ทำเพื่อบุญ เรียนมา เอาใบปริญญา ที่จริงแล้วเราก็ไม่ควรจะคิดอย่างนี้ ใครทำใครได้ เช่น เราทำงานในครัวเราก็ได้บุญของเรา (แม่ชีวันเพ็ญ เปี่ยมสะอาด, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2549)

แม่ชีวันเพ็ญจึงเป็นตัวแทนของแม่ชีโรงครัวที่มีความรู้น้อยแต่ศรัทธามาก มุ่งทำงานหนักเพื่อพุทธศาสนา โดยมุ่งหวังผลที่จะตอบแทนในภพหน้า และยอมรับกับสภาพปัจจุบันของตนเองได้อย่างไม่มีทุกข์ ซึ่งเป็นผลมากจากการอบรมเลี้ยงดูของคนในครอบครัวที่มุ่งเน้นการยอมรับชะตากรรม และมุ่งทำบุญเพื่อให้ได้พบสิ่งที่ดีกว่าในภพหน้า มากกว่าจะดิ้นรนในชาตินี้

3.2 แม่ชีแก้วสุภา ดีหอมศีล

1. สาเหตุในการบวช

แม่ชีแก้วสุภา ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา เป็นลูกคนสุดท้อง พ่อแม่ทำนาเกลือ 40ไร่ ได้รับการปลูกฝังจากครอบครัวให้มีความศรัทธาในศาสนา เป็นประเพณีว่าทุกคนต้องบวชอย่างน้อย 1 พรรษา คุณแม่เคยบวชกับหลวงพ่อสด 1 พรรษา พ่อเสียชีวิตแล้วเพราะโรคชรา น้าสาวก็เป็นแม่ชีธรรมกาย แต่แม่ยังบวชชีจำพรรษาอยู่ใกล้บ้านที่วัดไตรสรณาคมณ์ หล่อหลอมทำให้แม่ชีแก้วสุภามีทัศนคติเหมือนกับคนในครอบครัว เชื่อว่าการบวชได้บุญกุศล หลังเรียน จบปวส ที่โรงเรียนเกษมโปลีคลินิก กรุงเทพฯ ทำงานบริษัทไม่ถึงปี พี่ชายพาไปบวชที่วัดพนมพนาวาส อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา อายุ 22 ปี ต้องการบวชเพื่อทำความดี รักษาศีล เจริญภาวนา

วัดพนมพนาวาสมีแม่ชีประมาณ 70 รูป ทั้งปฏิบัติและเรียนปริยัติ ปัจจุบันนี้จำนวนแม่ชีลดลงเหลือ 22 รูป แม่ชีแก้วสุภาชอบศึกษาปริยัติธรรมเพราะได้บุญมากกว่าศึกษาสามัญ มีความเห็นว่าแม่ชีที่บวชศึกษาปริยัติสามัญ เพื่อแสวงหาลาภยศ ยกระดับผู้ศึกษาเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม แต่การศึกษาปริยัติธรรมเป็นการศึกษาที่นำไปสู่การพ้นทุกข์อย่างแท้จริง หลังบวชศึกษาธรรม ตรี โท เอก อภิธรรม พรรษาแรก ๆ เรียนและปฏิบัติกรรมฐานพร้อมกับช่วยงานวัด หลังออกพรรษา เช้าเรียนอภิธรรม บ่ายเรียนธรรมศึกษา 6 โมง-2 ทุ่มเรียนอภิธรรม เรียนกับเพื่อนแม่ชีที่อายุน้อย ๆ ไม่กี่รูป แม่ชีส่วนใหญ่จะมีอายุมาก ถ้าอายุมากจะปฏิบัติอย่างเดียว เป็นการแบ่งผู้ศึกษาโดยการใช้อายุเป็นเกณฑ์ อภิธรรมสอนโดยหัวหน้าแม่ชีซึ่งจบอภิธรรมบัณฑิต

แม่ชีแก้วสุภาเรียนร่วมกับพระภิกษุสามเณร ช่วยทำครัวฤดูร้อน 2 เดือน/ปี ได้รับนิตยภัตร 100 บาท/เดือน ค่าแฟบ สบู่ ยาสีฟัน และเพิ่มเป็น 200 บาท แม่ชีมีอาหาร เจ็บป่วยก็มีเงินค่าสวัสดิการรักษา เรียนอภิธรรมที่วัดพนมพนาวาสกับแม่ชีซึ่งสอนอภิธรรมชั้นต้น ชั้นจุล 1 ปี มัชฌิม 1 ปี หลังจากนั้นแม่ชีแก้วสุภาเดินทางไปเรียนต่อที่วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ จบชั้นสูงสุดปี พ.ศ. 2538 ได้รับคำแนะนำให้ย้ายวัดมาเรียนบาลีที่วัดปากน้ำ คุณแม่พามาอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 เป็นแม่ชีโรงครัวและเรียนบาลีไปด้วย พักอยู่บนโรงครัวกับเพื่อนแม่ชีโรงครัวอีก 2 รูป ในปีแรกทำครัวธรรมดา ต่อมาย้ายมาอยู่แผนกครัวพิเศษ แม่ชีครัวพิเศษมักออกไปทำอาหารนอกสถานที่ตาม

สาขาวัดปากน้ำที่ต่างจังหวัดอีกด้วย การเรียนบาลีทำให้แม่ชีแก้วสุภาไม่สามารถเดินทางออกนอกวัดเพราะกลัวว่าจะทำให้เสียการเรียน แม่ชีแก้วสุภาจึงไม่ไปทำครัวนอกวัดปากน้ำ ส่วนใหญ่ทำครัวในวัด

2. หน้าที่

แม่ชีแก้วสุภาไม่ได้ทำอาหารหน้าเตาใหญ่ ตื่นตี 4 ลงมาช่วยจัดสำรับ หน้าที่หลักคือตักอาหารที่แม่ชีหน้าเตาทำเสร็จแล้วใส่สำรับ เรียงให้สวยงามทั้งอาหารคาว หวาน และผลไม้ ยกสำรับไปตามที่สำคัญ เช่น หอหลวงพ่อ หอสังเวชนีย์สถานที่ประดิษฐานโลงศพ 3 สำรับ มีสำรับบูชาหลวงพ่อสด หลวงพ่อเล็ก อดีตพระธรรมกาย สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17 (ปุ่ณ ปุณศิริ) บูชาแล้วยกไปถวายพระแผนกประชาสัมพันธ์ สำรับพระผู้ใหญ่ พระวิสุธาธิบดี รองเจ้าอาวาส เรียกว่าเจ้าคุณฯ รองสมเด็จ พระธรรมปัญญาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เรียกว่าเจ้าคุณธรรมฯ นอกจากนั้นยังมีสำรับพระภิกษุป่วย

จากประสบการณ์ในการบวชจากวัดเดิม แม่ชีแก้วสุภา พบเห็นว่าการเป็นแม่ชีขึ้นอยู่กับสถานที่ วัดที่ไม่เจริญมากนัก ความเป็นอยู่พื้น ๆ แม่ชีก็ต้องทำกิจวัตร สวดมนตร์ ทำงานวัด ช่วยกวาดวิหาร ลานเจดีย์ แต่ถ้าแม่ชีบวชอยู่วัดที่เจริญ มีญาติโยมเข้ามาทำบุญมาก งานครัวก็ต้องมีเป็นปกติ ถือเป็นเรื่องธรรมดา แม่ชีจึงต้องช่วยทำงาน แต่ละวัดมีข้อปฏิบัติและกฎระเบียบต่างกัน วัดปากน้ำเน้นการทำครัวซึ่งถือเป็นงานหลักสำคัญของวัด แม่ชีถือศีลน้อยกว่าพระภิกษุสามเณร กิจวัตรประจำวัน เช่น การบิณฑบาต เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก แม่ชีไม่สามารถบิณฑบาตรได้จึงต้องอาศัยโรงครัวของวัด แม่ชีเป็นเพียงผู้อาศัยวัดเท่านั้น เทียบเท่าเด็กวัด ดังนั้น จึงต้องอาศัยวัดเหมาะสมอยู่แล้ว “แม่ชีบิณฑบาตเฉพาะแม่ชีสถาบันใช่ไหม อย่างพระท่านบิณฑบาตไม่มีปัญหา แม่ชีจึงต้องมาอาศัยวัดที่มีพระอยู่ แม่ชี เด็กวัด เขาเรียกว่าอารามิกชน ผู้อาศัยวัดอยู่”

แม้ว่าพระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้หญิงผู้ชายมีโอกาสบรรลุธรรมเท่ากัน อย่างไรก็ตาม แม่ชีแก้วสุภามีความเชื่อว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ต่ำต้อยกว่าเพศชาย ตามหลักคำสอนของศาสนาผู้ชายเป็นอุตมเพศ (เพศที่สูงสุด) รวมทั้งเชื่อว่าการเกิดเป็นผู้หญิงเพราะได้ทำผิดศีลข้อ 3 คือประพฤติผิดในกามในอดีตชาติ จึงทำให้เกิดเป็นผู้หญิง และผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอและต่ำต้อยสถานภาพในทางศาสนาจึงเป็นรอง ผู้ชายทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็กแต่ผู้หญิงชอบทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ มีความริษยา ขี้อิจฉา ทะเยอทะยาน อยากเป็นใหญ่ ไม่ค่อยมีความหนักแน่น ทำให้สังคมไม่ยอมรับ ดังนั้น การที่แม่ชีขึ้นตรงต่อเจ้าอาวาส จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการทะเลาะวิวาท ทำให้แม่ชีมีวินัยชัดเจนกว่าปกครองกันเอง

> พุทธศาสนาบอกว่า ผู้ชายเป็นเพศที่บริสุทธิ์เป็นอุตมเพศ 90% เข้มแข็ง ยุติธรรมมากกว่า มีน้อยคนที่จะตัดสินใจไม่เด็ดขาด เราเป็นผู้หญิงก็จริงไม่ยินดีพอใจในความเป็นหญิง ทำไงได้ เกิดมาแล้ว ในอภิธรรมเขาว่าไว้ เกิดเป็นผู้หญิงก็เพราะทำผิดศีลข้อ 3 กับบางคนยินดีพอใจในความเป็นหญิง จึงเกิดเป็นผู้หญิง ไม่เชื่อก็ลองฟังพระเทศน์ดู เราเป็นผู้หญิง แต่มองธรรมชาติว่าในความเป็นผู้หญิงว่าอยากใหญ่ ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ แล้วอิจฉากัน ไม่ถูกใจก็แสดงออกทำให้มีปัญหามาก สังคมจึงไม่ยอมรับ (แม่ชีแก้วสุภา ดีหอมศีล, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2550)

หลังปรินิพพานสงฆ์มีมติว่าภิกษุณีขาดสูญแล้ว ปัจจุบันคงเหลือแต่แม่ชีที่เป็นเพียงอุบาสิกาผู้รักษาศีล 8 เป็นนิจศีลเท่านั้น แม่ชีบวชเพื่อสร้างบารมีต้องมีความอดทน การที่แม่ชีบวชอยู่ได้นาน ๆ ก็เพราะมีความยินดีพอใจกับสิ่งที่ตัวเองมีเท่านั้น ดังนั้น แม่ชีไม่ควรจะเปรียบเทียบสถานภาพและเรียกร้องความเท่าเทียมหรือนำตัวเองเปรียบเทียบกับสงฆ์ หากอยากได้บุญก็ต้องสร้างสะสมตั้งแต่ชาตินี้ จะได้ไปเกิดเป็นผู้ชายในชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป ไม่ควรเรียกร้องสิทธิ ตั้งใจมุ่งมาทางศาสนาเป็นอุบาสิกาก็เพียงพอแล้ว แม่ชีควรมุ่งหมายบวชเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ นักวิชาการชอบดิ้นรน ให้แม่ชีเท่าเทียมพระ แต่ไม่ได้ดูความเป็นจริงของศาสนา พระสงฆ์เป็นเชื้อสายศาสนาของพระพุทธเจ้าโดยตรง พระวินัยระบุว่าภิกษุณีหมดสิ้นไปหลังพุทธกาล แม่ชีไม่ใช่นักบวช เป็นเพียงอุบาสิกา ถ้าอยากเป็นภิกษุณีก็จะต้องสะสมบารมีไว้เพื่อที่จะไปเกิดในยุคของพระพุทธเจ้าในอนาคต เพราะพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ต้องมีบริษัท 4 เหมือนกัน แม่ชีก็รักษาศีลทำความดีในศาสนาได้ ขึ้นอยู่กับว่าจะอบรม อดทนต่อการบวชได้แค่ไหน

3. สถานภาพและบทบาท

แม่ชีแก้วสุภามีสถานภาพเป็นแม่ชีโรงครัวที่ศึกษาธรรม แตกต่างจากน้าสาวซึ่งเป็นแม่ชีได้ธรรมมะ เปรียบเทียบตัวเองกับน้าสาวที่เป็นแม่ชีธรรมกายสถานภาพต่างจากแม่ชีโรงครัว ศาลา และแม่ชีนักเรียน การเป็นแม่ชีแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับบุญบารมีของแม่ชีแต่ละรูป แม่ชีโรงครัวใช้แรงกายทำงานครัว ขวนขวายในบุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นบุญหยาบ แม่ชีนักเรียนมีความรู้ได้ปัญญาบารมี ส่วนแม่ชีธรรมกายเน้นการปฏิบัติ ใช้จิตทำงานและเป็นการเจริญสมถะวิปัสสนาซึ่งเป็นบุญละเอียด จึงได้รับการยอมรับมากที่สุด ดังเช่น แม่ชีนพรัตน์ซึ่งเป็นน้าสาวว่า

> ไม่เคยเห็นตัวจริง แต่ก็ภูมิใจว่าเป็นญาติเรา แล้วก็ปฏิบัติจริง ๆ จัง ๆ เรามาเรียนไม่ได้ปฏิบัติ ไม่เหมือนกันเลย ถึงเราเป็นญาติกัน บุญบารมีก็ไม่เท่ากัน ดีใจด้วยว่าเขาเป็นคนมีบุญมาก ได้ธรรมมะ ถ้าไม่มีบุญจะได้อย่างไร ปุพฺเพกตปุญฺตา ทำบุญมาแต่ปางก่อน มันต้องมีบุญมาแต่ชาติที่แล้ว ไม่มีเหตุจะมีผลอย่างไร ต้องมีอดีตบารมีสะสมมา (แม่ชีแก้วสุภา ดีหอมศีล, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2550)

แม่ชีแก้วสุภาได้เห็นความลำบากของแม่ชีโรงครัวในการทำงานช่วยสนับสนุนอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของบุคลากรในวัด สังคมไม่เห็นภาพการทำงานของแม่ชีโรงครัวที่อยู่เบื้องหลังวัด อาศัยความอดทนของแม่ชีเป็นหลัก ทำอาหารทุกอย่างให้ดีที่สุด ถวายเป็นกุศลหลวงพ่อสด บางคนก็มองแม่ชีทำครัวว่าเสียสละทำงานวัด ส่วนพระที่ฉันอาหารพอจบ ป.ธ. 9 ได้ดีแล้วมักจะระลึกถึงคุณของหัวหน้าแม่ชีโรงครัว แม่ชีโรงครัวอื่น ๆ ที่เป็นลูกน้องก็ไม่มีใครเอ่ยถึง แม่ชีแก้วสุภาเป็นทั้งแม่ชีโรงครัวและสวมบทบาทแม่ชีนักเรียนพร้อม ๆ กัน เห็นว่าการเป็นแม่ชีแต่ละแบบขึ้นอยู่กับบุญบารมีของแม่ชีแต่ละรูป แม่ชีโรงครัวใช้แรงกายทำ ขวนขวายในบุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นบุญหยาบ แม่ชีนักเรียนมีความรู้ ได้ปัญญาบารมี ส่วนแม่ชีธรรมกายเน้นการปฏิบัติโดยใช้จิตทำงานและเป็นการเจริญสมถะวิปัสสนา ซึ่งเป็นบุญละเอียด จึงได้รับการยอมรับมากที่สุด ดังเช่นแม่ชีนพรัตน์ซึ่งเป็นน้าสาว แม่ชีแก้วสุภาชอบเรียนอภิธรรมมากกว่าบาลี อภิธรรมเป็นการเรียนสภาวะธรรม เรียกว่าธรรมาธิษฐาน ส่วนบาลีศึกษาประวัติบุคคล เหตุการณ์และธรรมมะที่เกิดขึ้นปรารภเรื่องของผู้ทำความดีและความชั่ว เป็นบุคลาธิษฐาน เป็นหน้าที่ของแม่ชีต้องศึกษาธรรมปริยัติก็ต้องควบคู่กับการปฏิบัติธรรมไปด้วยจึงจะสมบูรณ์ แม้จบบาลี 9 ถ้ามิได้นำธรรมมะที่เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ก็ยังไม่นับว่าประสบความสำเร็จ

4. ผลงาน

แม่ชีแก้วสุภาบวชศึกษาธรรมและทำครัว ไม่ชอบสังคม ชอบอยู่แบบเรียบ ๆ ทำงานวัด สร้างกุศลให้เกิดขึ้นในแต่ละวันไปด้วย มีลักษณะของการปรับตัวและมุ่งที่การทำหน้าที่ของตนเองเท่านั้น เห็นว่าแม่ชีที่เรียนปริยัติสามัญในมหาวิทยาลัยเพื่อยกระดับตนเองให้ได้รับการยอมรับในสังคม แสวงหาผลประโยชน์จากพุทธศาสนา ตัวเองต้องการบวชเพื่อสะสมบุญบารมีในภพชาติหน้า แม่ชีแก้วสุภามีเป้าหมายเพื่อการบรรลุนิพพานตามความเชื่อกระแสหลักทางพุทธศาสนา ไม่บวชเพื่อเป็นนักพัฒนาสังคมเหมือนกับแม่ชีรูปอื่น ๆ ที่หวังความเจริญก้าวหน้า แสวงหาลาภยศ ชื่อเสียง ความมีหน้ามีตา จึงต้องออกไปนอกวัด ไปหาสังคมให้คนรู้จัก จึงไม่ศึกษาในระดับปริญญาโท เอก หรือต่างประเทศ การสร้างบารมีจึงขึ้นอยู่กับแนวคิดของผู้บวช

> สนใจคำว่า เอหิ ภิกฺขุ เธอจงเป็นภิกษุเถิด เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้นไป ไม่ต้องแสวงหาสิ่งที่ไม่ใช่นักบวช เพื่อสั่งสมบารมีของพระพุทธเจ้าให้ถึงมรรคผล ทุกคนควรมุ่งบวชแบบนี้ มองเฉพาะตัวเรา ปฏิบัติเพื่อตัวเอง คนเราถ้าไม่มีที่พึ่งของตัวเอง จะไปสอนใครเขาได้ ถ้าเรามีที่พึ่งของตัวเรามั่นคงแล้วซิ เขาถึงว่าปัจจุบันต้องสั่งสมบารมีเพื่อตัวเองจะไปสอนคนอื่นได้ บวชเพื่อตัวเอง ไม่ชอบสังคม จบแล้วก็จะไม่เรียนต่อ (ปริญญา) โทและเอก หรือไปอินเดีย เอาแค่นี้ คำสอนธรรมมะแค่นักธรรมตรี โท เอก บาลี อภิธรรม ก็พอแล้วเยอะแยะไปหมด ไม่จำเป็นต้องไปเรียนข้างนอกเพื่อยกระดับ

ว่าตัวเองมีการศึกษา ยกขึ้นมาให้มีศักดิ์ศรี คนจะได้นับหน้าถือตา ว่า โอ้โฮ . . . คนนี้จบมาสูง พอรู้ว่าจบมาทุกคนก็ยอมรับเขาแล้ว มันเป็นเรื่องโลกธรรม 8 เราเจตนาบวชเพื่อพ้นทุกข์ แต่ถ้ายังไม่พ้นก็จะสร้างบารมีสะสมไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ คิดแต่ว่าวันหนึ่งกุศลเราเกิด ในแต่ละวัน เรียนก็เป็นกุศล สวดมนตร์ นั่งสมาธิ ถึงแม้ว่าเราอยู่เฉย ๆ ทำงานครัวจิตเป็นกุศล มันก็เป็นกุศล คือรักษาใจตัวเองอย่างเดียว มีแค่ไหนก็แค่นั้น แล้วใครเขาจะยังไงก็ไม่ไปสนใจ มันปิดสังคมเหมือนกบในกะลา (แม่ชีแก้วสุภา ดีหอมศีล, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2550)

แม่ชีแก้วสุภาเห็นว่าสถาบันแม่ชีไทยไม่สามารถรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน ทำงานได้ผลส่วนน้อย แม้ว่าจะจบบาลีชั้นสูงสุดก็ตาม แต่เมื่อออกไปทำงานช่วยเหลือสังคม เช่น เป็นอาจารย์ที่มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ก็ยังเป็นงานในวงแคบเท่านั้น ยังไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเท่าที่ควร อีกทั้งแม่ชีเป็นผู้หญิงรวมตัวทำงานได้ผลน้อยกว่าสงฆ์ ไม่มีสถานภาพทางสังคม และยังมีแม่ชีจำนวนหนึ่งที่ออกไปยืนขอทานตามถนนหนทาง ทำให้ภาพพจน์ของแม่ชีเป็นไปในทางลบ การเป็นนักบวชต้องอดทน ดังนั้น จึงรู้สึกเฉย ๆ หากผู้มองเห็นความดีเป็นกรรมดี มองไม่ดีก็เป็นกรรมไม่ดี ไม่สามารถที่จะห้ามความคิดผู้อื่นได้เพราะทุกคนมีสิทธิ์คิด รวมทั้งไม่ต้องการอธิบายให้สังคมทราบการทำงานของแม่ชีที่ช่วยเหลือวัดด้วยความศรัทธาแต่อย่างใด จึงพอใจกับการทำงานแต่ละวันในวัดเท่านั้น

กลุ่มที่ 4 แม่ชีศาลา

แม่ชีศาลา 2 รูป คือ แม่ชีมะลิ ศรีสะอาดพันธุ์ อายุ 53 ปี เป็นแม่ชีอาจารย์ธรรมศึกษาตรีแม่ชีและทำงานศาลา และแม่ชีนิตยา ปันเรือน อายุ 23 ปี แม่ชีศาลาเป็นแม่ชีประเภทที่มีความยืดหยุ่นในการทำงานมากกว่าแม่ชีอื่น ๆ เนื่องจากงานไม่หนักมากเหมือนกับงานครัว สามารถเรียนและทำงานพร้อมกับมีบทบาทช่วยเหลือสาธารณประโยชน์อื่น ๆ พร้อมกันไปด้วย

4.1 แม่ชีมะลิ ศรีสะอาดพันธุ์

1. สาเหตุในการบวช

แม่ชีมะลิมีพี่น้อง 8 คน เป็นพี่คนโต น้องทั้งหมดเป็นชาย หลังจบ ป.4 อาชีพขายอาหาร ช่วยแม่ขายอาหาร เดินทางมาเยี่ยมพ่อ ถูกหลวงพ่อให้บวชระยะสั้น ๆ 15วัน การบวชเป็นแม่ชีไม่ใช่ชีวิตที่สุขสบาย ต้องอาศัยความอดทนสูง ลำบากไม่น้อยกว่าการเป็นพระธุดงค์ แม่ชีมะลิ

คิดว่า การบวชได้บุญมากกว่าเป็นฆราวาส และไม่ชอบอาชีพขายอาหารที่ต้องคอยบริการลูกค้า เมื่อหลวงพ่อชวนจึงบวชเมื่ออายุ 21 ปี เป็นแม่ชีโรงครัวที่ยังเป็นครัวไม้ธรรมดา มีผู้มาทำบุญบริจาคค่าภัตตาหารไม่มากเท่ากับปัจจุบัน พักที่เรือนไทยซึ่งเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ที่อยู่ของแม่ชีมีหลายที่ อาทิ ตึกโรงครัว เรือนไทยและตึกอนาลัยเก่า ช่วงเช้าทำครัว บ่ายเรียนธรรมศึกษา ได้รับนิตยภัตรเดือนละ 10 บาท แม่ชีมะลิเห็นว่าหลวงพ่อสดสร้างโรงครัวเพื่อให้คนทั้งในและวัดใกล้เคียงไม่เดือดร้อน ถ้า (พระ) วัดปากน้ำออกไปบิณฑบาต ญาติโยมแถวนี้จะมาใส่บาตรไม่หมด รอบ ๆ ก็ยังมีวัดอีกเยอะเลย เช่น วัดขุนจันทร์ วัดหมู วัดนางชี วัดนาคปรก วัดประดู่ฉิมพลี อาหารแค่พออยู่พอกิน ไม่เป็นหมื่นเป็นแสนเหมือนสมัยนี้ บางวันเขาขึ้นป้ายว่า วันนี้มีคนมาทำบุญค่าภัตตาหาร 2,000 บาทเท่านั้น แม่ชีก็ช่วยกันบริจาคตามศรัทธา ทำบุญคนละ 5 บาท 10 บาทก็ได้เงินเพิ่มขึ้นมาเป็น 100-200 บาท แม่ค้ารอบวัดก็ไม่มี ทั้งสงฆ์และชีต่างฝากท้องไว้กับโรงครัว

แม่ชีมะลิมีจุดมุ่งหมายในการบวช 2 อย่าง คือ เรียนเพื่อเป็นครูสอนธรรมมะและปฏิบัติธรรม สวดมนตร์นั่งสมาธิควบคู่กัน ถือเป็นกิจวัตรประจำวัน หลังจากบวชศึกษาทั้งปริยัติธรรมในวัดและปริยัติสามัญ (กศน.) พร้อมกับทำครัว ในสมัยนั้น แม่ชีประมาณ 200-300 รูป ที่อยู่มีจำนวนจำกัด ทำให้คับแคบ วัดไม่สามารถจัดให้แม่ชีพักอยู่ห้องละรูป แม่ชีโรงครัวพักอยู่ห้องละ 7-8 รูป นอนเอาเท้าชนกัน มีเพียงเสื้อผ้าและของใช้จำเป็นเท่านั้น “การอยู่กับคนต้องอดทน และต้องให้อภัยกันได้ มีปัญหาอย่างเดียวก็คือเรื่องเสียง น้าอำภา (แม่ชีร่วมห้อง) ชอบเปิดทีวี หลับก็เปิดทิ้งไว้ คือสิ่งที่ทนไม่ได้ แก้ปัญหาด้วยการออกไปนอนห้องเพื่อน” แม่ชีส่วนใหญ่จึงต้องปรับตัวยืดหยุ่นเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกับเพื่อนร่วมห้องที่เป็นแม่ชีสูงอายุ หลังจบธรรมศึกษาเอกออกไปเรียนเพิ่มเติมนอกวัด จนจบปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะมนุษยศาสตร์และบาลีศึกษา 4

เนื่องจากปัจจัยที่ได้รับจากวัดจำนวนเล็กน้อย เป็นคนอดออม ใช้เท่าที่มี แต่แม่ชีต้องมีรายได้จากแหล่งอื่น เช่น จากการสวดศพ เป็นต้น ค่าเล่าเรียนทั้งหมดได้รับจากหลวงพ่อ รายได้อื่นมาจากการสวดศพนอกวัดที่เพื่อนแม่ชีสงเคราะห์เพราะความเมตตาสงสาร เห็นว่าเสียงดีชักชวนเป็นเพื่อน 2-3 อาทิตย์ครั้ง ได้รับไทยธรรม เช่น แฟบ สบู่ และปัจจัยครั้งละ 20 บ้าง 100 บาทบ้าง นำมาเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวใช้ในชีวิตประจำวัน แม่ชีมะลิจึงศึกษาทางโลกและทางธรรมพร้อมทั้งทำงานวัดได้อย่างไม่มีปัญหา

2. หน้าที่

หลังจากเป็นแม่ชีโรงครัวมานาน ต่อมาเป็นโรคปวดหลังเพราะช่วยล้างจานชามหลายชั่วโมง จึงขออนุญาตหัวหน้าแม่ชีเปลี่ยนหน้าที่เป็นแม่ชีศาลาตั้งแต่ พ.ศ. 2530 งาน แตกต่างจากโรงครัว มีการแบ่งเวรรับผิดชอบและทำงานต่างกัน

3. **สถานภาพและบทบาท**

แม่ชีศาลาเป็นเพียงผู้สนับสนุนภายในองค์กร สถานภาพและบทบาทของแม่ชีศาลาแตกต่างจากแม่ชีธรรมกาย แม่ชีผู้บริหารและแม่ชีโรงครัว มีบทบาทในการสนับสนุนวัดกับพระสงฆ์ ทั้งนี้เพราะลักษณะงานไม่ยุ่งยากและไม่ต้องใช้ฝีมือมากเท่ากับงานครัว แม่ชีศาลาเปรียบเทียบว่าการทำงานศาลาได้บุญเหมือนกับแม่ชีโรงครัวสร้างทานบารมีในเรื่องของกองเสบียงได้บุญแตกต่างกับการทำงานงานทางโลกที่ได้เงินเท่านั้น การศึกษาทางธรรมเป็นเรื่องของการสร้างและสะสมปัญญา ส่วนการปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิเป็นเรื่องของการรู้แจ้งทางด้านปัญญาภายในที่เกิดจากการฝึกฝนอบรม ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน อาจจะชั่วชีวิตแต่ก็เป็นกิจที่สำคัญที่สุด และต้องทำควบคู่กันไป จะขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้

เนื่องจากแม่ชีไม่ใช่นักบวช ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ภาพของแม่ชีคลุมเครือระหว่าง “นักบวชกับคนรับใช้” ความหมายของแม่ชีจึงเป็นไปในทางตรงข้ามกับสงฆ์ จากประสบการณ์ส่วนตัว แม่ชีมะลิเล่าว่า มักมีคำพูดเปรียบเทียบความหมายของแม่ชีในทางลบเสมอ

> มีครั้งหนึ่ง. . . ได้ยินครูที่สอนหนังสือวัดนาคปรกว่า แม่ชีเป็นกาฝากสังคม เขาบอกว่าทุกคนต้องดิ้นรนกันทำมาหากิน ถึงจะได้กิน แต่พวกที่อยู่วัดคือพวกที่ไม่คิดว่าจะทำมาหากิน เลยเรียกว่ากาฝากสังคม เดินผ่านวัดปากน้ำเพราะบ้านเขาอยู่ตรงนี้ เวลาเดินไปโรงเรียนต้องผ่านวัดเรา เขามีอคติต่อคนอยู่วัดก็เลยพูดออกมาในห้องเรียน ซึ่งมีนักเรียนฆราวาส ให้นักศึกษาทุกคนฟัง (แม่ชีมะลิ ศรีสะอาดพันธุ์, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2549)

แม่ชีมะลิอธิบาย หน้าที่ กิจวัตรประจำวันให้คนทั่วไปทราบว่า แม่ชีมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติธรรมไม่แตกต่างจากสงฆ์ เพื่อสื่อสารให้คนภายนอกรับรู้ว่าแม่ชีนอกจากจะทำงานวัดแล้วยังออกไปทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคมด้วย ชี้แจงเหตุผลในการศึกษาปริยัติสามัญ ว่าเป็นหน้าที่ของแม่ชีที่จะศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ไม่แตกต่างไปจากสงฆ์และฆราวาส หลังจากนั้นฆราวาสจึงเข้ามาขอโทษ

การที่บวชมาจนอายุ 30 ปี ได้ศึกษาทั้งธรรม บาลี และมหาวิทยาลัย ประกอบกับไม่มีภาระทางครอบครัว น้อง ๆ เรียนจบทุกคน แต่งงานมีครอบครัว ต่อมาแม่ประสบอุบัติเหตุใน พ.ศ. 2526 หกล้มหัวน็อคพื้น เลือดตกในสมอง เสียชีวิตกะทันหันที่ รพ.ศิริราช คิดว่าตนเองอายุมากแล้ว การออกไปใช้ชีวิตทางโลกได้ประโยชน์น้อย ต้องการดูแลหลวงพ่อซึ่งนับวันจะแก่ชรา และศรัทธาคำสอนของหลวงพ่อสดว่า “เกิดมาเพื่อจะหาแก้ว พบแล้วไม่กำ จะเกิดมาทำไม” เป็นจุดหักเหในการบวชชั่วคราวมาเป็นบวชตลอดชีวิต

4. ผลงาน

4.1 เป็นอาจารย์สอนธรรม

หลังจบปริญญาตรีในปี พ.ศ. 2530 อาจารย์แม่ชีมะลิได้ขออนุญาตเดินทางไปอยู่กับหลวงพ่อที่ต่างจังหวัดเพื่อพักผ่อน 1 ปี และได้รับแต่งตั้งให้เป็น อ.สอนธรรมศึกษาชั้นตรีแทนแม่ชีทองพูนที่ลาศึกษาต่อปริญญาโทที่ประเทศอินเดีย ชั้นเรียนธรรมศึกษาตรีมีอาจารย์แม่ชี 3 รูป นักเรียนชั้นละ 20-30 รูป ได้รับปัจจัยครั้งแรก 300 บ/ด ปีละ 6 เดือน ตั้งแต่กลางเดือน 6 ถึงเดือน 12 (พ.ค.-พ.ย.) ต่อมาโรงเรียนปริยัติธรรมเปลี่ยนแปลงเงินเดือนอาจารย์จาก 500 บาท/เดือน เป็น 1,000 บาท 2-3 ปี แล้วนิตยภัตรของอาจารย์เปลี่ยนเป็นจ่ายรายชั่วโมง จำนวนเงินน้อยกว่าเดิมครึ่งหนึ่ง การเป็นครูสอนธรรมถือเป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจมากที่สุด ได้รับการยกย่องจากวัดถือเป็นเกียรติ นอกจากสอนที่วัดปากน้ำแล้ว อาจารย์แม่ชีมะลิยังสอนที่สถาบันแม่ชีไทยปากท่อสัปดาห์ละ 2-3 วัน ได้ค่าสอนครั้งละ 100-200 บาท แม้ว่าจะน้อย แต่อาจารย์แม่ชีมะลิไม่คิดว่าเป็นเงินเดือน คิดว่าเป็นค่าเดินทาง บทบาทเป็นทั้งแม่ชีศาลาและแม่ชีสอนธรรม ในการสอนธรรมจึงใช้นโยบายยืดหยุ่น ปรับเวลาสอนให้เข้ากับนักเรียนแม่ชี เริ่มสอนหลังบ่ายเล็กน้อย ไม่สอนเลยเวลา 15.00 น. ซึ่งแม่ชีต้องสวดมนตร์เย็น เพื่อให้แม่ชีทำหน้าที่ครบทั้ง 3 อย่าง คือ ช่วยงานวัด ศึกษาเล่าเรียน และภารกิจส่วนตัว

4.2 เรียกร้องสิทธิแม่ชี

อาจารย์มะลิตระหนักถึงสิทธิของนักบวช จากประสบการณ์และการทำงานเคยออกไปเรียกร้องที่กรมศาสนาให้แม่ชีมีสถานภาพเท่าสงฆ์ตามกฎหมาย แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะการยกสถานภาพแม่ชีที่เป็นเพียงอุบาสิกาให้เป็นนักบวชนั้นขัดกับหลักพระวินัยของพระพุทธเจ้า

> ไปประชุมเราพูดกันมานักแล้วเรื่องแม่ชีควรได้สถานภาพนักบวช ทำมาตั้งแต่แรกเลยไม่เห็นได้สักที. . . ทำมาตั้งแต่สาวจนแก่แล้ว เสนอไปที่กรมศาสนา ไปถึงแค่กระทรวงศึกษาธิการก็ตกหมดแล้ว เรื่องไปไม่ถึงสภาผู้แทนราษฎรสักที เขาไม่ยอมรับ เรื่องนี้พูดกันมานานเต็มที จนป่านนี้ก็ไม่เคยสำเร็จ เพราะว่าเรื่องไปไม่ถึงสภาผู้แทนฯ ยกสถานภาพแม่ชีเป็นนักบวชต้องเสนอเข้าที่ประชุมสภาตราออกมาเป็นกฎมายรับรองยอมรับกันขึ้นมา ไปแค่กรมการศึกษาเรื่องก็ตกแล้ว คุณหญิงกนิษฐาได้ทำมาก่อนคุณหญิงก็ทำ ไม่ประสบความสำเร็จหรอก เขาไม่ยอมรับตรงนี้ เพราะเขาอ้างว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ยกย่องผู้หญิงเป็นนักบวช เป็นแค่อุบาสิกา แม่ชีเป็นได้แค่อุบาสิกาในเมื่อภิกษุณีขาดสูญแล้ว จะยกสถานภาพอุบาสิกาเป็นนักบวชตามกฎ

มาย เขาถือว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติไว้ เสนอเรื่องไปเท่าไหร่ก็ตกหมด (แม่ชีมะลิ ศรีสะอาดพันธุ์, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2549)

แม่ชีบวชอยู่ได้ยาก ต้องอดทน และการสร้างแม่ชีให้มีคุณภาพขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าอาวาส แม่ชีที่ศึกษาจบแล้วทำงานก็ยิ่งยาก การที่แม่ชีจะไปรวมตัวกันทำงานจริงจังเพื่อให้เกิดผลงานที่สำคัญจึงยาก สังคมจึงมองแม่ชีว่าไม่ค่อยมีคุณภาพ อาจารย์แม่ชีมะลิเห็นว่าการที่แม่ชีไม่มีสถานภาพนักบวชกลายเป็นข้อดี ทำให้ปรับตัวง่ายเพราะวินัยน้อย นอกจากนั้นอาจารย์แม่ชีมะลิยังเปรียบเทียบสถานภาพของแม่ชีว่า “ครึ่งบกครึ่งน้ำ” เมื่ออยู่กับสงฆ์ก็สามารถปฏิบัติธรรมได้ อยู่ในสังคมก็มีความยืดหยุ่นเช่นกัน สามารถเลือกพักได้อยู่บ้านหรืออยู่วัดก็ได้ ถือครองทรัพย์สินได้ ใช้บัตรประชาชน มีทรัพย์สมบัติได้ ต่างจากพระสงฆ์ที่ต้องใช้ใบสุทธิอย่างเดียว หรือใช้สุทธิบรรณแม่ชีโดยใช้คำนำหน้าว่าแม่ชี

บริษัทสี่ ประกอบด้วยนักบวชคือ ภิกษุและภิกษุณี และอุบาสก อุบาสิกา ภิกษุณีได้ขาดสูญไปตั้งแต่หลังการสังคายนาครั้งที่ 3 แล้ว การบวชแม่ชีเกิดขึ้นหลังพุทธกาลและมีเพียงประเทศไทย ลาว และ พม่าเท่านั้น พระวินัยได้ระบุในมหาประเทศ 4 ว่า หลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว คณะสงฆ์จะไม่เพิกถอน หรือบัญญัติพระวินัยขึ้นใหม่ แต่จะรักษาพุทธบัญญัติไว้ และคณะสงฆ์เถรวาทไทยก็คงยึดหลักพระวินัยอย่างเคร่งครัด ไม่ปรับเปลี่ยนพุทธบัญญัติ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีพระเถระจำนวนหนึ่งมีโยบายช่วยเหลือก็ตาม อาจผลักดันเพื่อให้เป็นกฎหมายประเทศไทย แต่ก็ยังขัดกับหลักพระวินัยในสมัยพุทธกาล ดังนั้น การที่จะออกกฎหมายรับรองแม่ชีให้เป็นนักบวชจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ หากคณะสงฆ์ผลักดันก็เป็นแค่กฎหมายเมืองไทย ขัดกับหลักพระพุทธบัญญัติ จึงไม่สามารถออกกฎหมายยอมรับว่าแม่ชีให้เป็นนักบวชได้ ฆราวาสที่ผลักดันให้แม่ชีเป็นนักบวช คือ นายกมล ทองธรรมชาติ และคุณหญิงกนิษฐา ในสมัยแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองเพื่อให้แม่ชีเป็นนักบวชถูกต้องตามกฎหมาย แต่สภาผู้แทนไม่ยอมรับและตัดประเด็นนี้ออกไปการเรียกร้องให้แม่ชีไทยเป็นนักบวชจึงไม่ได้ผล เพราะสถานภาพของแม่ชีรักษาศีล 8 อยู่ในรูปแบบอุบาสิกา ไม่ใช่นักบวชดังภิกษุณีในสมัยพุทธศาสนา

ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป ผู้หญิงมักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ทำงานแล้วนิยมปฏิบัติธรรมระยะสั้น มากกว่าการบวชถาวรในรูปแบบแม่ชีซึ่งต้องอาศัยความศรัทธาสูง แม่ชีรุ่นหลังไม่สามารถ อดทนต่อกฎระเบียบ การอบรมในวัดได้ เหมือนกับสมัยก่อน ผู้พามาบวชต้องอบรมแนะนำสั่งสอน เป็นภาระอย่างมาก แม่ชีมะลิพาคนมาบวชที่วัดปากน้ำ แต่บวชได้ไม่นานก็ลาสิกขาไป ผู้บวชนอกจากจะมีความศรัทธาเป็นทุนเดิมซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญแล้ว ยังต้องมีความอดทนระบบที่วัดจัดให้แม่ชี เช่น ทำครัวพร้อมกับเรียน รับปัจจัยเล็กน้อยพออยู่ได้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ซึ่งขัดต่อนิสัย

ของแม่ชีอายุน้อยและเลือกทำงานที่ได้รับเงินมากกว่า หากอดทนต่อความลำบากได้ก็จะสามารถบวชได้โดยไม่คิดลาสิกขา

แม่ชีมะลิมีบทบาททั้งแม่ชีสอนธรรมและแม่ชีศาลา จากการบวชด้วยศรัทธา อาศัยการอดทน การปรับตัว และได้ศึกษาเล่าเรียน เป็นตัวแทนของแม่ชีที่มีความรู้ มีศรัทธาทำงานเพื่อศาสนา ไม่อาศัยปัจจัยจากน้อง ๆ ซึ่งมีภาระเลี้ยงดูครอบครัวและไม่เดินทางไปต่างประเทศ มีความเป็นอยู่อย่างสมถะ งานแผนกศาลาเป็นหน้าที่ ๆ มีผู้ช่วยเสมอ อีกทั้งจำนวนแม่ชีธรรมศึกษาปัจจุบันนี้น้อยมากเพียง 2-3 รูปเท่านั้น นโยบายวัดให้แม่ชีเรียนร่วมกับสงฆ์ บทบาทอาจารย์แม่ชีจึงถูกระงับ นโยบายวัดที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้แม่ชีเลือกทำงานและพักอาศัยตามความต้องการและความเหมาะสม อาจารย์แม่ชีมะลิได้ตัดสินลาออกจากอาจารย์และย้ายไปอยู่ดูแลหลวงพ่อที่นับวันจะชราลง ปัจจุบันนี้จำพรรษาที่ร้อยเอ็ด สะท้อนให้เห็นว่า แม่ชีสามารถเลือกพักตามความเหมาะสมและความต้องการของตนเอง

4.2 แม่ชีนิตยา ปันเรือน

ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ อ.ฮอด เชียงใหม่ ได้รับการปลูกฝังเรื่องความศรัทธาและความเชื่อในเรื่องการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในวันหยุด และวันนักขัตฤกษ์ แม่พามาทำบุญนั่งสมาธิที่วัดธรรมกาย หากไม่มาที่วัดธรรมกายก็จะก็ไปบวชชีพราหมณ์ที่วัดร่ำเปิง จ. เชียงใหม่ ค้างที่วัด 1 อาทิตย์ หรือกว่านั้น วันเสาร์-อาทิตย์ ช่วยพยาบาลดูแลสงเคราะห์คนชรากับสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนกับเพื่อน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อผู้อื่น

1. สาเหตุในการบวช

ครอบครัวของแม่ชีนิตยาอยู่ที่ อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ พ่อแม่อาชีพรับจ้าง แม่เป็นพนักงานวัดพระธรรมกาย คลองหลวง ปทุมธานี เป็นลูกคนกลาง มีพี่น้อง 3 คน หลังจบ ม.3 ที่โรงเรียนบ่อหลวง อายุ 16 ปี เด็กหญิงนิตยา คิดว่าการบวชได้บุญมาก เป็นกุศล ถือศีล ปฏิบัติด้วยอานิสงส์การบวชมีผลมาก เช่น บวชสามเณรจะได้รับอานิสงส์มากถึง 32 กัปป์ อยากบวชเป็นแม่ชีนอกจากได้บุญแล้วยังต้องการศึกษาต่อด้วย แต่อายุไม่ถึง 20 ปี ต้องมีผู้รับรองการบวช ขอให้ญาติเป็นพระอาจารย์วัดปากน้ำรับรองการบวชกับหัวหน้าแม่ชี

2. หน้าที่

แม่ชีนิตยาเป็นแม่ชีประจำศาลา ทำงานเป็นเวรสลับหมุนเวียนกันไป เปิดศาลาตอนเช้า เวลา 03.30 น. ทานอาหารในโรงครัว หลังเพล พระฉันภัตตาหารเสร็จ เก็บสำรับอาหารเข้าในโรงครัว ให้แม่ชีโรงครัวถ่ายอาหาร แล้วแม่ชีนิตยาเอาผ้าปูรองสำรับอาหารเข้าเครื่องซักผ้าที่

อยู่ด้านหน้าโรงครัว ปั่นให้แห้ง แล้วปูโต๊ะชุดใหม่ ซักผ้าปูโต๊ะ ตากผ้าชุดเก่าไว้ที่ราว ซักผ้าวันละ 2 ครั้ง ไม่ต้องรีด ปิดศาลาช่วงบ่ายแล้วเรียนธรรมศึกษา เปิดศาลาสวดมนตร์เย็นแล้วจึงปิด เวรอาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง เรียนบาลีในช่วงเย็น เนื่องจากการเรียนทั้งธรรมศึกษาและบาลีพร้อมกับทำงานศาลาด้วย ทำให้แม่ชีนิตยาสอบบาลีชั้นต้นไม่ผ่าน ได้ตกลงกับหัวหน้าแม่ชีทำงานศาลาและเรียนธรรมศึกษาเท่านั้น แม่ชีนิตยาอธิบายการทำงานในศาลาสดว่า

> มีคนช่วยทุกอย่าง ต่างคนต่างช่วยกัน ใช้นโยบายสามัคคี งานศาลาช่วยกันได้ทุกคน ใคร ๆ ก็ทำได้ ไม่ต้องใช้ฝีมือมาก ตอนเช้า เวลายกกระติกข้าวเข้าศาลา สำรับอาหารก็มีฆราวาสช่วยทำ วางโน่นนี่ หลังฉันเช้า อย่างเก็บสำรับอาหาร ถ่ายสำรับก็มีคนงานที่เขามาอาศัยวัด เป็นคนงานก่อสร้างเจดีย์มหารัชมงคล เพราะเขาต้องเอาอาหารที่เหลือจากสำรับพระไปกิน ไม่ต้องซื้อ ก็เลยมาช่วยถ่ายสำรับอาหารทุกวันเลย ญาติโยมที่ทานอาหารเสร็จก็ช่วยยกสำรับกลับเข้าครัว วางแก้วน้ำ ปูโต๊ะ ก็มีผู้รักษาศีลในศาลา สามเณร และชีพราหมณ์ ด้วย ส่วนตอนเพลหลังจากพระฉันเป็นหน้าที่ของแม่ชีโรงครัวจัดสำรับอาหาร เขามีลูกน้องที่เป็นคนงานหญิงชาย ส่วนพวกแม่ชีศาลามีหน้าที่เก็บล้างแก้วน้ำ ป้าบุญช่วยเดินแจกแก้วน้ำ และเก็บแก้วน้ำที่ใช้แล้วมาล้างหลังศาลา (แม่ชีนิตยา ปันเรือน, 22 พฤษภาคม 2549)

แม่ชีนิตยาเห็นว่า การบวชเรียนพร้อมกับช่วยงานวัดได้บุญมากกว่าการเป็นฆราวาส เพราะว่าแม่ชีอยู่วัด ทั้งทำงานและรักษาศีลต่างกับการบริจาคเงินทำบุญซึ่งถือเป็นการทำทานอย่างเดียวเท่านั้น “ช่วยงานวัดในวัดแล้วรู้สึกว่าได้บุญมากที่สุด เรามาอาศัยวัดก็ต้องช่วยงานไป วัดเราแม่ชีเยอะ วัดอื่น ๆ ไม่ค่อยมี ทำงานวัดถือว่าทำบุญไง ก็ถูกต้องแล้ว งานวัดเป็นงานที่ทำประเดี๋ยวก็เสร็จ ไม่ลำบากมาก คล้าย ๆ กับงานบ้าน”

3. สถานภาพและบทบาท

แม่ชีนิตยาบวชเพื่อสะสมบุญและศึกษาเล่าเรียนเพราะอายุยังน้อย เนื่องจากแม่ชีต้องอาศัยวัด การทำงานครัวและศาลาเป็นการขวนขวายช่วยเหลือวัด แม่ชีนิตยาให้ความหมายว่างานวัดมิใช่งานรับจ้างแต่เป็นเรื่องของกองเสบียง แม่ชีโรงครัวศาลาก็มีประโยชน์กับสังคม ผู้หญิงหนีไม่พ้นครัวเพราะอาหารไม่ใช่เพียง อาหารสำเร็จรูป ใส่ถุงแล้วแค่เพียงแกะออกใส่จานเท่านั้นแต่ต้องมีรสชาติดี ปากต้องอยู่กับท้อง จึงต้องมีแม่ชีโรงครัวเพราะผู้หญิงกับครัวจึงเป็นของคู่กัน เป็นหน้าที่ของแม่ชีที่จะต้องจัดให้ อาหารในโรงครัวก็คืออาหารบิณฑบาตของพระที่ญาติโยมมาทำบุญ พระมีหน้าที่บิณฑบาตไม่ได้หมายความว่าจะต้องอุ้มบาตรเดินตามถนนเท่านั้น

4. ผลงาน

แม่ชีนิตยายังทำงานบำเพ็ญประโยชน์อื่น ๆ อีก ช่วยเหลือผู้ป่วย เช่น ดูแลคุณยายแม่ของแม่ชีธรรมกาย ให้อาหารสายยางบนเตียงในห้องพักของแม่ชีชั้นล่าง ตึกอนาลัย 1 ทำแผลกดทับ เปลี่ยนผ้าเวลาถ่าย (อุจจาระ) ปีกว่า ยายก็เสียชีวิต และแม่ชีนิตยายังเป็นผู้ช่วยพยาบาลคุณหมอจาก รพ.กรุงเทพฯ ห้องพยาบาล เขียนการ์ด จัดยา ของผู้ป่วยทั้งภิกษุ สามเณร แม่ชี ที่ห้องพยาบาล แม่ชีนิตยาเป็นแม่ชีอายุน้อยที่สุด ด้วยความที่มีอาวุโสน้อย มักใช้สรรพนามเรียกแม่ชีเหมือนญาติผู้ใหญ่ เพื่อความสนิทสนมและทำงานด้วยความสามัคคี หากทำงานเสร็จงานก่อน ก็ช่วยงานแม่ชีที่ทำงานยังเสร็จงาน เป็นแม่ชีที่ปรับตัวเข้ากับองค์กรวัดได้ดี ปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่โดยใช้คำเรียกแทนแม่ชีว่าแม่ ใช้เครือข่ายความสัมพันธ์แบบครอบครัวเพื่อลดทอนความแปลกหน้าได้อย่างรวดเร็ว อาศัยการทำงานร่วมกันสร้างความสัมพันธ์กับแม่ชี ทำให้ผู้ใหญ่รักใคร่เอ็นดูแม่ชีนิตยาในฐานะแม่ชีผู้น้อย ได้รับการเอ็นดูเหมือนลูก หลาน และได้รับปัจจัยเพิ่มจากการช่วยงานด้วย นอกจากได้ปัจจัยประจำเดือนแล้วแม่ชีนิตยายังมีปัจจัยจากการออกไปสวดศพนอกวัดกับแม่ชีอื่น ๆ ด้วย

การศึกษาปริยัติสามัญ

หลังจบธรรมศึกษาเอกแล้ว แม่ชีนิตยาเรียน กศน. ที่วัดนาคปรก ใกล้วัดปากน้ำ เฉพาะวันอาทิตย์ แล้วเรียนที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คณะรัฐศาสตร์ ดูหนังสือสอบเอง” แม่ชีนิตยา เห็นว่า แม่ชีไม่จำเป็นต้องเน้นเรียนเฉพาะพุทธศาสตร์อย่างเดียว ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละรูป รู้สึกพอใจกับสถานภาพแม่ชีศาลา ทำงานง่าย สบาย ออกไปเรียนได้ มีวันหยุดบ้าง

กิจวัตรประจำวันของแม่ชีนิตยามักอยู่ที่วัดและที่มหาวิทยาลัย ไม่ทำงานเป็นกรรมการในสถาบันแม่ชีไทยที่วัดบวรนิเวศน์วิหารเพราะเรียนปริยัติสามัญ แต่แม่ชีนิตยาก็มีความเห็นว่า แม่ชีมีความสำคัญต่อศาสนา สามารถสืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ รูปแบบมีทั้งปริยัติ และปฏิบัติ แม้ว่าจำนวนแม่ชีจะเรียนมากขึ้นแต่บทบาทแม่ชีปัจจุบันยังน้อย แม่ชีบางรูปทำงานสังคมสงเคราะห์ ออกรายการวิทยุ เป็นวิทยากร บวชอบรมภาคฤดูร้อน ไม่ได้อยู่วัดเปล่า ๆ ทำงานเพื่อสังคมมากมาย แต่ไม่ได้ออกไปทำงานทุกวัน เวลาอยู่วัดก็ต้องทำงานวัด แม้ว่าแม่ชีจะรักษาศีลน้อยกว่าสามเณร แต่ก็มีประโยชน์ต่อศาสนาเพราะทำหน้าที่เป็นธรรมทายาทหญิง เป็นรูปแบบ เป็นที่พึ่งทางใจแก่ผู้หญิงในสังคม เวลาที่มีความทุกข์ร้อนก็สามารถมารักษาศีลอยู่วัดกับแม่ชี การที่แม่ชียังไม่ได้รับการยอมรับให้มีสถานภาพนักบวช แม่ชีนิตยาไม่สนใจ แม่ชีบวชเพื่อทำความดีสามารถที่จะเคารพภูมิใจ ชื่นชมตัวเองได้ก็เพียงพอแล้ว